

Del Colegio de la comp. de Jesus de Granada B.

R-9648

NIZOLIODI

DASCALVS,

Siue,

Monitor Ciceronianorum

Nizolianorum,

Dialogus Henrici Stephani. Auctoris

*damnati, opus tamen permissum. iuxta Epistolam
Horatii lectori, Galvini novissimi anni Do.*

**Ridebit Monitor non exauditus, ut ille
Qui malè parentem in rupes protrufit asellum.**

Excudebat Henricus Stephanus,

Anno M. D. LXXVIIII.

Collegio de la comp. de Jesus de Granada D. R-9648

NIZOLIODI

DASCALVS,

Siue,

Monitor Ciceronianorum

Nizolianorum,

Dialogus Henrici Stephani. Auctoris

*damnati, opus tamen permissum - iuxta Epur.
Horatius lectori, Gatorij novissimi anni Do.*

Ridebit Monitor non exauditus, vt ille
Qui malè parentem in rupes protrufit asellum.

Excudebat Henricus Stephanus,

Anno M. D. LXXVIIII.

HENR. STEPHANVS
HVBERTO LAN-
GVETO, VIRO CLARISS.

S. D.

NON DVBITO quin simulac li-
brum hunc conspexeris, vir clarif-
sime, recordaturus sis, me ante annos a-
liquot Viennæ Austriæ tecum deambu-
lantem, in eum sermonem venisse vt di-
cerem esse quosdam velut minorū gen-
tium Ciceronianos, qui suam Cicero-
nianitatē (vtar enim vel illis inuitis hoc
vocabulo, quum ipse Cicero Appietatē
& Lentulitatē dixerit) non ex ipsis fon-
tibus, sed ex riuulis duntaxat aut etiam
ex lacunis quas deriuata ex illis aqua ef-
ficat, (id est, nō ex ipsius Ciceronis libris
sed ex Nizolii & quorundam aliorum
obseruationibus) haurirēt. Nihil minus
tamen tum temporis quàm de scriben-
do Nizoliodidascalo, siue Monitore Ci-
ceronianorum Nizolianorum, cogita-
bam: sed quum mihi non ita pridem

A.ii.

quædam talium Ciceronianorum scripta risum mouissent, & mihi visus essem deprehendisse quid illorum Ciceronianitatem planè ridiculam redderet, faciendum putavi ut illos de eo quod deprehendissem monerem. Hoc enim officium, monstrandæ errantibus viæ, detrectare, non minus religio mihi erat, quàm illi religioni habent à viâ Nizolius monstrat, vel latum vnguem discedere. Quam tamen illorum cautionem, non religionem, sed superstitionem, & quidem vanissimam, vocandam esse fatebuntur, ut spero, qui Dialogum hunc attentè legerint. Quid dico superstitionem vanissimam? meritò certè periculosissimam addiderim, quàm quamplurima huius rei exempla Dialogus hic suppeditet.

Tantum abest autem ut veri Ciceroniani offendi hoc libro debeant, ut contrà gratiam ab illis eum inire æquū sit, quòd ostendat quatum inter illos velut minorum gentium (ut antea dixi) Ciceronianos, & ipsos, qui maiorum gentium

Ciceroniani eadè appellari ratione possunt, sit discriminis.

Quòd si potuissem illos ita monere ut nulla Nizolii mentio fieret, longè id gratissimum mihi fuisset: sed nihilo magis fieri hoc potuisset, quàm moneri quispiam de adhibenda in posterum aduersus aliquem morbum cautione, sine vlla eius rei quæ morbum illum ei peperisset mentione. Induco igitur quendam Marcū, qui quanuis ita sit Nizolianus ut pro libro Nizolii tanquàm pro aris & focis pugnare paratus sit, tandem tamen obmutescere cogitur, multis Nizolianæ siue inscitiae siue socordiae manifestissimis exemplis obrutus. Quis enim aut inscitiae aut socordiae non accuset illum qui plerasq; voces pro synonymis affert quæ nihil minus sunt quàm synonymæ? plerasque tanquàm cōtrarias proponit quæ quiduis potius quàm cōtrariæ sunt? illum, inquam, quem si sequamur, fatendum erit Ciceronem composita verba cum simplicibus, passiuā interdum significationē cum actiua, aut

vicissim, tam in nominibus quàm verbis, confundere: negare denique nō poterimus, Ciceronem, sine vllō delectu, vel hoc, vel istud, vel illud vocabulum seu loquendi genus vsurpare: nec vlla iam erūt adiectiua quæ nonnullis tantum substantiuis iuncta certā quandam significationē apud eum habeant. Exēpli gratia, quoniā Insanas substructiones Cicero dixit pro magnis, quiduis quod magnum sit, Insanum vocare Ciceronianis licebit, autore Nizolio. Ita Insanus homo dicetur qui erit magnus, Insana mulier, quæ erit magna: Insanus equus, asinus, canis, id est magnus: Insanus liber, Insana domus, Insana vrbs. Quicquid denique ad magnitudinem eam peruenerit ob quam dici magnum in suo genere possit, illam Insani appellationē effugere non poterit. Neq; tamen est cur ii qui magni sunt Nizolio de appellatione illa succenseant: quoniā eius acerbitatem aliis cuiusdam dulcedine compensat, quum eos qui magni sunt, sicut Insanos, ita etiam Bonos ap-

pellari posse existimat. Hæc enim sunt ipsissima eius verba, M A G N V S, Amplus, Grandis, Non mediocris, Non parvus, Vberior, Bonus, Latè patens, Immanis, Infinitus, Vastus, Insanus, Longè latèque patens. Nimirum quòd Bonam partem pro magna legisset apud Ciceronē. Nec minus (satis scio) hæc miraberis synonyma, A T T E N T E, Silentio, Attento animo, Benignè, Diligenter, Clementer. Sed alia quæ multo maiorem tibi mouere admirationem vel potius risum possint, in ipso Dialogo videnda relinquam.

Examinatur autem in eo illa etiam velut Appendix ad Observationes, in qua pro barbaris vocabulis, aut Latinis quidem (vt ipse ait) sed non Ciceronianis, alia substituit. Examinatur, inquam, in illa Appendice multa Nizoliana quæ vel Heraclito risum cōcitarent. ex quibus ænigmatica etiam nonnulla esse & OEdipum quempiam requirere videri queant. Quale est hoc, pro Græca voce Pleonasmos dicendum esse Occultæ in-

fidia, Ciceronianè quidem certè loqui
 volenti. Inquiritur etiã in id illius iudi-
 ciũ, quo quæcunque vocabula aut lo-
 quèdi genera extãt in scriptis iis quæ Ci-
 ceronianis sunt inserta (ne exceptis qui-
 dè vel illis veterũ poetarũ versibus qui
 multa obsoleta habent, vel ineptissimis
 illis & à sermonis Latini puritate remo-
 tissimis declamationibus) nõ solũ ad-
 mittit, sed in eodẽ quo Ciceroniana gra-
 du collocat, pariq; honore dignatur: at
 quædã quibus Terẽtius, Sallustius, Cæ-
 sar, Virgilius, Horatius, vsi sunt, reiicit.
 Quid igitur? estne inutilis tãtus Nizolii
 labor? Illis quidè qui toti ab illiº iudicio
 pendèt (ex quibus sunt mei illi minorũ
 gentiũ Ciceroniani) magis periculosum
 quàm vtile esse, at illos qui de illius iudi-
 cio ferre iudiciũ possunt, quædam bona
 multis malis permixta inuenire dico. E-
 rit tamen tuæ (quæ plurimis etiã princi-
 pibus perspecta est) prudentiæ, rationes
 meas, priusquã quicquã pronunties, põ-
 derare. Quare rogo vt libeat quãprimũ
 quicquid esse poterit in legendo hoc o-
 pusculo tædii deuorare. Vale.

NIZOLI ODIDASCALOS,

SIVE

MONITOR CICE-

ronianorum,

Dialogus Henr. Stephani.

PERSONAE DIALOGI,

FABIUS, MARCVS, CAMILLEVS.

Vò te, Marce, pedes? an (quò ultra
 ducit) ad Aulũ? MAR. Ad
 illum certè. FAB. Quem tu li-
 brum (obsecro) ex eius biblio-
 thecaspolio expetis? M. Nizolii Ob-
 seruationes in Ciceronem. F. Quem ad v-
 sum? M. Hui: quasi non sit vel pueris notif-
 simus Nizolii Observationum vsus. F. No-
 tissimũ igitur est pueris, quod mihi, quan-
 uis iam firmata uirum me fecerit ætas, est igno-
 tissimum. M. Tu verò Camille idè me te
 ignorare dicis? CAM. Quis esse Nizolii
 vsus vulgò existimetur, scio: & condum pro-
 mum Ciceronianæ Latinitatis haberi non
 ignoro: sed an eũ suis lectoribus vsũ præ-
 stet quẽ expectant, id verò nihilo magis
 noui quàm Fabius. F. At ego (nequid iam

B. i.

disimulem) fat scio, ex eius lectione fructum illum non posse percipi quem expectant. M. Quid audio? F. Quod verum est. M. Quid? vllusne est liber, ei qui Ciceronianus cupit euadere, magis fructuosus (ne dicā necessarius) quā Nizolius? F. Ipsum saltem Ciceronem excipere debueras. M. Excepissem, si aliud apud Nizolium quā Ciceronem ipsum haberemus. F. Apage talem Ciceronem. M. Apage Ciceronem, inquis? F. Non equidem: sed talem Ciceronē. Illū enim ipsum quem ibi querendū putas Ciceronē magna afficis iniuria, dū Nizolii existimationē vis tueri. M. Quid ita? F. Quia, si verum est quod dicis, vnum idēque esse Ciceronem & Nizolium, inepta esse apud Ciceronem multa, quod ad linguam Latinam attinet, dicendum erit: quoniā multa eiusmodi habet Nizolius. M. Bona verba, quæso. F. Ego à dissimulatione tam sum alienus quā qui maximè: *Τὰ σῦκα σῦκα, πτωσάφλω σάφλω λέγῃ*, vt comici Græci vtar prouerbio. M. Itāne apud Nizolium multa esse inepta ais? F. A. Aio. si tamen aliud vocabulum Latinitas suggereret, quo rem illam *κατ' εὐφημισμὸν* declarare possem, eo vterer: sed Latini vnum istud habēt quo eam rem significant: Græci autem ne vnum quidem, si Ciceroni ipsi credimus. M. A. R. At vide

Fabi, ne ipse potius ineptus (quod pace tua dixerim) deprehendaris, dum inepta nōnulla in Nizolio deprehēdere tibi videris. F. A. Imò vide Marce (qui Nizolium, aliquem virum principem fingere videris, cuius ego maiestatem læserim) ne, si bilem mihi mouere pergas, aliquid multo grauius de tuo Nizolio, vel potius, pro vno verbo multa eaque longè asperiora audias. M. A. R. Non dubito quin tibi facile futurum sit multa illi obiicere: verū nobis vicissim ea diluere, non difficile futurum spero. C. A. M. Ne dicas Nobis, sed tantū Mihi. ego enim tibi meam hanc ad rem operā non polliceor: præsertim quum ipse quoque cū alia tum verò iudicium in Nizolio desiderem. M. A. R. Atqui ne Hercules quidem contra duos. F. A. At si vnus ego Nizolium accusassem, tum verò dixisses, Vnus vir, nullus vir. M. Fortasse. Sed quænam ambo illi obiiciatis scire cupio, etiam si me illis refellendis parum minimè futurum sperem. Tu Fabi eris *καταργησῆς* tuū Camille erit *δευτεργησῆς*. C. A. M. Imò verò Fabio non solum *καταργησῆς*, sed etiā *δευτεργησῆς* & *τετραργησῆς* partes relinquo. F. Nimiū graue onus mihi imponis: ideoque non totum suscipiam, ne illi succumbam. Nōne versuum Propertianorum recordaris?

Turpe est quod nequeas capiti committere pōdus.

Et pressum inflexo mox dare terga genu.

C A M. Verūm haud minus turpē fuerit tale. *δουτε εγγυισιν* tali *ωερωτηθωισιν* succedere.

M A R. Fateor interim uterque vestrum, accusationē Nizolii, rem esse difficilem. C A.

Simulamus potius quāam fatemur. F A. Nē-

pe tu rem alio qui facilem, valde difficilem reddis, magnāque nobis sollicitudinem

iniicis, dum te pro Nizolii obseruationibus non aliter quāam pro aris & focis, pugnare

paratum esse ostendis. Videris enim non fore nobis nisi multis rationum quāsi ma-

chinis expugnābilis. C A M. At ipse futurū spero ut oppugnatione tantūm opus sit, neq;

ad expugnationem venire oporteat. F A B. Quid ita? C.

Quoniā vel prima quā admo- ueris machina perterritus Marcus, de fa-

cienda deditioe cogitabit. M. Adeon' mihi parum esse Martium pectus existimas?

F A B. Tibi nomen esse Marco, in mentem mihi non veniebat. C A. Quid? an Marcis

Martium magis quāam aliis est pectus? F A B. Inauditū mihi quoq; est illud: sed tamē talis

quædam fiducia huic nostro Marco inesse videtur.

M. *Μάρκιον ὁ σῆτος, τίδε πικρῆ δρμιον εἶη.* C. Vel hoc certē versu magnā præ se fert fiduciam.

F A. Sed aliud est fiduciam præ se ferre, aliud,

fiduciam habere. M A R. Cur non, iocos mis-

fos faciens, ad illā accusationem venis, quā ego arduani utrique vestrum futurā

& dixi, & iterum dico? F A B. Iam ad illam accingimur: sed nobis (quando quidem rem

arduam aggredi nos exiltimas) hoc præfari per te liceat,

Ardua molimur: sed nulla nisi ardua virtus.

M A R. Etiam Musarum auxilium, poetarū more, implorare si libet, tibi concedo: sed

diutius tergiuersari per me tibi non licet. F A B. Itāne hæc quæ à nobis breuiter

ωερωτηματα, tergiuersationem appellas? Quasi verò mihi in promptu & velut in nu-

merato non sint illæ rationes, quibus addu-

ctus, ita de Nizolii in Ciceronem Obserua-

tionibus paulo antè loquutus sum: aut me ad hanc rem Musarum opem implorare o-

porteat: ut tu, irridens potius quāam iocās, dixisti. M A R. Cedo igitur illas rationes.

F A B. Haud vllus creditor vllū debitorē ma-

gis vrgeret. At ego antequam illas rationes proferam, in ipsum operis Nizoliani titu-

lum volo inquirere. C A M. Rem mihi lōgè gratissimā facies. sepe enim miratus sum cur suū illud opus Obseruationes in M. T. Ci-

ceronem appellasse t. M. Iam animaduerto vestrā quandā in Nizoliū maleuolentiā: quæ facit ut quālibet eius reprehēdēdi occasio-

nem captetis. F A. Bona verba quæso : ut ipse paulo antè mihi dixisti. vnde enim maleuoli sumus Nizolio , qui vel ante nos natos vita excessit , vel certè antequam nos illum natum esse scire possemus ? Amicos potius illi nos esse par est , futuros alioqui omnino ingratos : quum iis saltem quibus vsi sumus præceptoribus labor illius multū utilitatis attulerit , cuius pars aliqua in nos redundarit. M A R. Egregiam verò narras amicitiam , egregium amicorum officium , amicum accusare. C A M. Memento Marce , dicti illius , Amicus Plato , sed amica magis veritas. M A R. Imò , quòd ipsum titulum calūniamini , id certè cæteram accusationem vestram mihi suspectam reddit , atque ut parum veritatis illi credam subesse , facit. C A M. Præclarè tecum nunc agitur , quòd cum tui similibus , id est iracundis , hominibus tibi res non sit. nihil enim aliud quàm iracundia illud verbum tibi extorsit. M A R. Quid refert , iracundiæ an alio modo extorta mihi sit veritas ? Nisi fortè mihi quoque amicam esse illam non existimatis. C A. Quid ? si amica esset , an extorqueri tibi sineres ? F A. Vereor , Camille , ne hominis irā augeas , si cogere illū velis ad hæc respōdere. Potius igitur placidè ostēdamus nos non absque ratione ipsum quoque libri titulum ,

vel ipsam inscriptionem (ut Ciceronianè & fortasse magis etiam Latinè loquamur) reprehendere : ideòque calumniatores hac in re non esse. C. Tuum cōsiliū probo : atque hoc addo , vbi de illis verbis , Observaciones in Ciceronem , differuerimus , aptè velut corollarium , adiunctum iri obseruati itidem Ciceronis mentionem. F A. Non intelligo quid velis. C A M. Dico mentionem aptè factam iri eius quoque quod idem Nizolius scribit in ea quam operi suo præfixit epistola ad Ioannem Frānciscum Gambaram , se Ciceronem obseruasse. Eius enim hæc verba sunt , *Quamquam Cicero ipse per se ita defensus est ut nullis cuiusquam maledictis tantū viri autoritas diminui possit. In quo ego obseruando si et tibi et cæteris qui tantopere genus hoc lucubrationis cupere uidebantur , satisfeci , gaudeo , uehementèrque lætor.* F A B. Meminero. nunc autem de inscriptione illa dicendum est. C A. Attentam nunc Marce aurem præbe Fabio. M A R. Lubenter præbebo. F A B. Ita igitur censeo , Marce , non satis aptè Nizolium librum suum appellasse Observaciones in Ciceronem : quoniam quælibet Ciceronis vocabula , etiam maximè vulgaria , quasvis eorum significationes , etiam maximè vulgares , ex quibuslibet locis in illum collegit : neque vllum in vlla trium harum

rerū delectū adhibuit. Adeo vt ibi etiā vbi affert nobis ex Cicerone vulgaria & passim obuia vocabula: cuiusmodi sunt, Magnus vel Paruus, Calidus vel Frigidus, Bonus vel Malus, Pater vel Mater, Ego vel Tu, Facio vel Dico: hęc quoque, & alia huiusmodi, Nizolij Observationibus accepta ferre oporteat, si illo eius libro vtamur, & illam eius inscriptionem sequamur. **MAR.** Quid igitur requireres in Nizolio, vt librum suum Observationes in Ciceronē appellare posset? **FAB.** Vt adhibito delectu quædam magis insignia Ciceronis vocabula, vel loquendi genera, aut rariora, aut obscuriora, (nisi potius hæc tria simul) annotaret atque explicaret. **MAR.** Vellem certè alia esset vsus voce Nizolius, vt tibi aliisq; adeo morosis satisfaceret: sed si error huic appellationi subesse dici potest, at certè in re leui & leuiter dici debet errasse. **FAB.** Quid quòd Ciceronem se obseruasse dicit? **MAR.** Sic cine loquutus est noster Nizolius? **F.** Quasi verò non audieris Camillum locum quædam ex eius præfatione recitantem, in quo se obseruasse Ciceronem ait. **MAR.** Non equidem audiui: quoniam tunc animum ad ea quæ à vobis dicebantur non attendebā. Sed hæc verba, Obseruasse Ciceronē, quidnam illi significāt? **FAB.** Nihil aliud quàm

Observationes in Ciceronem scripsisse. **CAM.** Mirum sanè est Nizolium, qui se Observationum scriptorem profiteretur, ne ipsum quidē verbi Obseruare vsū obseruasse. **FAB.** Non tam mirum certè est quàm pudendum, illum ne hoc quidem obseruasse, se non bene vti verbo Obseruare. **MAR.** Satis erat Mirum dixisse, cur Pudendum etiā addis? **F.** Imò nō satis erat: sed Camillus alterum addere non audebat. Tu verò an etiam hęc Nizolio vis patrocinari? **MAR.** Non equidem: sed eum velim à te minus asperis verbis accipi. non dubito enim quin cætera omnia in illa eius præfatione belle se habeāt. **F.** Imò verò pauca ibi satis belle se habent: quædam alium quemuis potius stylum quàm Ciceronianum sapiunt. **CA.** Ipse verò aliquod etiam vocabulum in ea legisse me recordor, quod tantum abest vt Ciceronianum, vt vix Latinum esse credam. **MAR.** Qui antea vrbs oppugnationem moliebamini, nūc ipsorum suburbiorum oppugnatione contenti estis. **CAM.** Quid sibi vult, Fabi, hæc allegoria? **FA.** Intelligit Marcus, nos, qui antea ipsum Nizolij opus accusabamus, totam accusationem in præfationem operi præfixam conuertere. **CA.** Illam igitur præfationem misam faciamus, & ad opus ipsum venientes,

amplissimam nobis accusationis materiam suppeditare ostēdamus. F A. Rectē mones. sed vereor vt oratio nostra audientiam sibi apud talem iudicem possit facere. M A R. Hac de re minimē solliciti esse debētis: iam aures incipio arrigere. F. Audiēt tamē quod nolent. M A R. Imō si nihil aliud quā quod verum sit audiant, nihil audient quod nolint. Sed memineris te dixisse, illud opus Nizolij multa inepta habere. F. Non adeo sum obliuiofus, vt hoc mihi à te in memoriam reuocari necesse fuerit. Quid si verò non inepta solū sed ineptissima etiā quaedam proferam? M A R. Quę tuo & Camilli iudicio inepta aut ineptissima etiam erunt, non protinus meo & aliorum talia futura sunt. F A B. Quódnam igitur, Marce, tuum erit iudicium de Ciceronianis vocabulis quę à tuo Nizolio malē exponuntur? de iis quę tanquam synonyma, aut contrā tanquam opposita ab eo afferūtur: quum neque illa, synonyma, neq; hęc, opposita esse dici possint? Quęnam tua futura est sententia de plerisque Ciceronis locis ab eo permixtis, in quibus quauis sint vnus eiusdēque verbi aut generis loquendi exempla, quauis etiā eēdem propemodū voces, non eundem tamen sed valde diuersum vsum habēt? C A M. Omittis duo multo illis quę cōme-

morasti ineptiora. F A. Quęnam sunt illa? nūc enim fortasse in mentem mihi non venient. C A. Vnum est, quòd multa vocabula pro Ciceronianis affert, quę quauis in quopiam ex libris Ciceronis reperiātur, sunt tamen non eius, sed alicuius ex poetis qui multis annis illud eius seculum præcesserant, aut certē alicuius eorum qui quauis non eodem seculo tantū sed eodem tēpore eodēque in loco vixerint, non eodem tamē stylo (valde etiam diuerso nonnulli) vtuntur. Alterum, quòd nonnulla, & ea quidem non pauca, tanquam Ciceroniana, cęteris intermiscet, in quibus non Ciceronianam Latinitatem, sed dormitantis librarij errorem agnoscunt qui nō omnino sunt insagaces: quędam denique pro Ciceronianis à nobis vult haberi quę vix Apuleio, aut Macrobio, aut Solino digna videri possint. F A. De his non tacere quidem, sed mētionem seorsum facere staturam: & quidem de horum nonnullis eū non accusare solū sed simul etiam excusare. C A. Quid tu ad hęc Marce? (de iis autē præsertim loquor quorum Fabius mentionem fecit) an ne hęc quidem digna censes quę inepta vocentur? Itāne repenti obmutescis? M A R. Quomodo ad hęc non obmutescerem? præsertim quum vobis ta-

Ita de Nizolio dicentibus neque fidem habere possim, neque derogare audeam? C A. Imò verò te non nobis sed tibi ipsi fidem habere, tuis ipsius oculis credere volumus. F A. Nónne hoc saltem à te impetrabimus vt tuis ipsius oculis credas? M A R. De quibus verò vultis me illis fidem habere? F A. De iis quæ legenda proponemus. M. Habenda erit certè nihil enim (vt opinor) valere hîc possunt præstigiæ. F A. Quòd si etiã valere aliquid possent, cum præstigiatoribus rem tibi non esse satis nosti. M. Ecquis talia extare in Nizolij opere, persuadere vnquã mihi posset? veruntamen vbi oculis meis ea vsurpauero (vt Lucretianis verbis vtar) illud mihi persuadeã, aut certè illos allucinari suspicer necesse erit. F A. Eamus igitur in rem præsentem. id est, illud ipsum opus de quo agitur visamus. M. Non procul ab illo Auli bibliopoliò absumus. C A. Non tamen autor fuero vt illic visamus, quum & multi fortasse superuenturi sint qui sermonem nostrum interpellent, & ipsi bibliopolæ rem minimè gratam simus facturi, vbi nos non ad emendum Nizolianas Observationes, sed ad inquirendum in illas venisse animaduertent. M A R. Quid igitur faciendum censet? C A. Eundem in bibliothecam meam, quæ opus illud habet,

& quidem ex editione Italica, anno M. D. XXXV. publicata. M A R. Quãuis lōgiusculum sit iter, non recuso tamen illuc proficisci: tanto videndi locos illos teneor desiderio. F A. Mirum certè est te locos illos videndi desiderio teneri, quum in illis nihil aliud quàm ineptias visurum te, iam toties prædixerimus. M A R. Atqui non eos videre cupio quòd ineptias in illis libenter visurus sim, sed vt sciam vtum mihi posthac credendum sit, Nizoliũmne ineptè quædam in illo suo opere scripsisse, an vos ineptire dum illum ineptiarum accusatis. C A. Nónne hoc posterius mallet, si tibi optio daretur? M. Mallem profectò: vt iam liberè loquar. C A. Quĩ fit vt tantopere de Nizolij existimatione labores? M A R. Quoniam de mea quodammodo agi puto. recordor enim illorum Horatij versuum,

Qualem commendes, etiam atque etiam aspice: ne mox

Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

C A. Tu igitur Nizolium nonnullis commendasti. M A R. Plurimis certè plurimum commendavi. F A. Hinc illæ lacrymæ: vereris ne palinodiam canere cogaris, & ita Nizolij ignominia in te redundet. M A R. Ah, nimium aspero verbo vteris. etiam si enim veræ comperirentur omnes illæ tuæ re-

prehensiones, non tamen ignominiam illi afferre possent, sed tantum de existimatione eius aliquid detraherent. FA. Multum profecto detraherent: hoc saltem fatearis necesse est. Sed cur Detraherent dico? imò verò detrahunt. verè sunt enim, siue à te comperiantur tales, siue non. CA. Quum iam propè à meis ædibus absumus, ubi in rem præsentem (vt dictum est) veniemus, hanc controuersiam in tempus illud differendam, & de vtilissimo illorum Horatij versuum cõsilio differendum censeo. MAR. Quid? an succurrit quidpiam in illis propter quod locum habere hîc nō potuerint? CA. Vnde ista tibi repente suboritur suspicio? MAR. Ex eo quòd vtrunque vestrum, *ἐγκληματικὸν* siue *φιλεγκλήμονα* esse nouerim. CA. Vereor ne istud conuitium audierit Fabius. actum est autem de te si hoc aures illius pepulerit: vel (vt Plautinis verbis vtar) si eius aures sonum hūc vsurpauerint. MAR. Quamobrem? CA. Quoniam crabrones irritasti. MAR. Danda mihi est venia: quòd me apud homines, non apud crabrones, verba facere existimarem. FA. Quidnam mouit Marcum, Camille, vt nostrum vtrūque *ἐγκληματικὸν* & *φιλεγκλήμονα* (hec enim inaudij) vocaret? C. Narrabo rem omnem. Dum tu illum tuū veterem amicū, factum

tibi obuiam, alloquereris, illam de Nizolij locis quos reprehendimus controuersiam bibliothecæ meæ reseruādam esse dixi, quæ nobis ipsum Nizolij opus exhibitura esset: interim verò de vtilissimo illorum Horatij versuum consilio differendum mihi videri. Hîc ille, An succurrit quidpiam (inquit) in illis versibus propter quod locum habere hîc non potuerint? Quum autem rogassem vnde hec repente suborta illi esset suspicio, Ex eo (respondit) quòd vtrunque vestrum, *ἐγκληματικὸν* siue *φιλεγκλήμονα* esse nouerim. FAB. Quid? tu Marce, qui tam enixè aspera (vt ipse vocas) in Nizolium verba deprecaris, in nos non aspera tantum sed atrociora etiam iacere audes? Nisi fortè quis proprius sit illarum vocum Græcarum vsus aut non meministi, aut non satis nunc quidem expendisti. CA. Veniam Marco de verbis illis Græcis dandam censeo: quippe quem illa inconsideratè protulisse existimem, quum alioqui *φιλεπικλητικὸν* esse vtrunque intelligeret. FA. Quid? an hoc verbum in te iactatum velles agnoscere? CA. Ne hoc quidem certè: sed minus asperum tamen illis esse fatendum est. FA. Quid verò erat de quo eum volebas reprehendere quod ad versus illos attinet? CA. Minimè profecto de vlla eius reprehensione cogitabam, sed

de illis versibus aliquid dicere volebam, quod mihi interim memoria excidit. F A. At ego amplam eius reprehendendi occasionem nactus esse mihi videor: quam nequaquam prætermittendam censeo, ut non immeritò φιλεπιμητής ab eo appellatus dicar: quū alioqui nihil tale facturum essem. C A. Qua de re eum reprehendendi? F A. De nō satis apto illorum Horatij versuum usu. C A. Satius fuisset tacuisse Marce, quàm verbis illis Fabium aduersus te cōcitasse. M A R. Mirū nī & aduersus ipsum Horatium sit cōcitatus. C A. Cur his Fabium verbis magis exasperas? M. Quoniā eius iram non magis metuo quàm culicē elephas Indicus formidat. Nihil autē nūc aliud quàm aliquam sophisticā decipulā super isto Horatij loco aduersum me scio meditari. F. Imò iam meditatum à me & cogitatum est non sophisma quodpiam super eo, sed aliquid quod ἀπλοῦ τῆς ἀληθείας μῦθον ipse vocaret Euripides. Dico enim te in proferendo illo Horatij loco alium dedisse usum verbo Commendare, quàm ipse Horatius dederit: perinde videlicet ac si Laudare ibi significaret: quum tamen ibi sit quod Græci dicunt σιωπάζειν. M A R. Ideo scilicet ita intellexit Horatius, quia tibi ita libet exponere. F. Imò verò ipsemet ita exponit Horatius: quum
subiungit,

subiungit,

Fallimur, & quondam non dignum tradimus.

C A. Nimis obscura est Marco fortassis ista expositio, quòd non satis intelligat quidnam hīc verbum Tradere valeat. F A. Quid ais? Ciceroniano Marco not⁹ nō erit hic Ciceronianus verbi Tradere usus? M. Quasi verò ego Ciceroniani nomen mihi aut tribuam aut affectem. C A. Quinetiam è Ciceronianis quempiam posset usus ille verbi istius latere. F A. Imò certè mirum nō fuerit illum omnes eos Ciceronianos latere quorum præceptor est Nizolius, quum hunc ipsum latuerit. Videri autem Latinos in hac verbi Tradere significatione eam Græci ἀφειδῶς imitari, à qua dicitur ἀφειδική ἔπιτολή, didici ex iis quæ nuper Henricus Stephanus scripsit in Ciceronis epistolas ad familiares. C A. Sed nōne, Fabi, Tradere plus est quàm Commēdare? F A. Plus certè: ideòque vbi utroque simul vtuntur, illud postponunt. C A. Mihi autē videor legisse apud Horatium Laudare & tradere. F A. Minimè falleris. extat enim apud illum hic versus,

scilicet ut tibi se laudare & tradere coner.

C A. Quid? nōne hic versus pro Marco facit? F A. Nequaquam. quanuis enim Laudare & tradere dicat Horatius, quòd Cō-

mendare & tradere numeri versus dicere non permittant, non tamen in illo altero versu de quo mota est inter nos contro- uersia, Commendes exponere possumus Laudes: nisi & in aliis omnibus aliorum scriptorum locis dicamus, Commendare, quod pro Græco *συμμεμαρτυρεῖν* positum sit, posse itidem generali verbo Laudare exponi: & quæ Commēdatitiæ vocantur epistolæ, posse Laudatorias etiam appellari. C A. Quomodo autem Horatio pro Commendare & tradere, licuit dicere Laudare & tradere? F A. Respexit (opinor) Horatius ad id, unde orta est significatio illa verbi Commendare, à qua Cōmendatitiæ literæ dicuntur. Neque enim dubito quin ex eo sit, quòd eum quem alicui commendamus & tradimus, quem velut fidei alicuius committimus, laudare soleamus. C A. Qui ergo alicui quempiam commendat & tradit, is eum laudat: (sequendo vulgarem commēdationis modum) quum vicissim dici non possit, quicumque laudat, etiam commendare & tradere. F A. Recté. C A. Cupiebam Marce tibi patrocinari: verum

Causa patrocini non bona maior erit,
vt Nasonis utar verbis. M A R. At ipse aliquid afferrem quo meam tueri causam possem fortasse: nisi quum iam ad tuas e-des

peruenerimus, vbi te Nizolium nobis exhibiturum promisisti, in cœpta de illius opere disputatione horas istas collocare malletm. F A. Atqui cessabit omnis illa de Nizolio siue disputatio siue altercatio, simulatque ipse comparuerit. M. Cessabit illa: quia Nizolius silentium tibi imponet. F. Imò tibi. C. En vobis tandem boni illius viri Observationes. F. Vnde vis initium euoluendi illas sumamus, Marce? M A R. Ab illo verbo Tradere: vt videam an verè à te dictum sit (ignoscas velim mihi, si te suspectum habeo) nullam eum mentionem facere eius vsus verbi illius Tradere, quem tu Horatio cum Cicerone communem esse dixisti. F A. Lubentissimè initium inde sumam, vt me hac primùm suspitione apud te liberem. Verum ne meæ quidem recitationi habiturum te fidem existimo: ideoque vt oculos ipse quoque admoueas rogo. At Camillo eius verba recitabo. T R A D O, *dis. Do, Dedo, Doceo.* M A R. Videamus iam singula exempla. nō dubito enim quin illius etiam significationis exemplum aliquod simus inuenturi. F A. Exemplum fortasse aliquod illius inueniemus, sed temere cæteris, id est, cæterarum significationum exemplis, interiectum: non autem ab illis distinctum, vel peculiari aliqua expositio-

ne notatum. MAR. Ecce vnum saltem exemplum, sic te *Cæsari commendavi & tradidi ut grauissimè diligentissimeque potui.* FA. Nonne id videmus quod nos visuros suspicabar? MAR. Quídam. FA. Temere aliis exemplis permittum hoc esse, nulláque expositione notatum. MAR. Expositione opus non erat, quòd verbo *Commendavi* præcedente exponatur sequens *Tradidi*. Adde quòd non is est Nizolii mos, vt quos in exemplum affert locos exponat: sed omnes suas expositiones solet ipsi vocabulo subiungere, antequam ad exempla veniat. FA. At debuerat saltem hunc locum à cæteris secernere: contrà verò illum video in hoc etiam peccare quòd duos locos, qui significationis illius duo sunt exempla, longissimo interuallo separet. Nam cum loco illo quem ex fine recitasti, conuenit iste qui ordine est tertius, *Totum denique hominem tibi trado, de manu (ut aiunt) in manum, &c.* Quod autè dicis, Nizolium solere significationes omnes ipsi vocabulo subiungere, antequam ad exempla veniat, videamus an id verum comperturi simus vel in illo altero verbo de quo sermonè habuimus: in illo, inquam, verbo *Commendare*. Libetne? M. Libet. FA. COMMENDO. *Probo, Fidei alicuius committo, In tua fide ac religione depono, Concredo,*

In uestra fide atque humanitate totam causam repono, Ciuitas in Catonis fide locata, Qui nationes deuictas bello in fidem cepissent, Omnia in fidem & quodammodo patrocinium mei consultus sunt collata, In fidem meam accipio. CA. Itane hæc omnia illi verbo *Commendo*, tanquam eius expositiones, subiunguntur? FA. Si mihi recitanti ne tu quidem fidem vis habere, idem facito quod Marcus, vt tuus tibi sis ἀαγλώσις. CA. Egón' tibi fidem derogem? haud sanè tuam fidem in dubium vocantis, sed Nizolij mentem mirantis erant illa mea verba. MAR. Interim verò admiratione dignum tibi Nizolium videri fateris. CA. Imò longè aliud intelligo, mirari me quid homini in mētem venerit, vt talia scribenda putauerit. FA. Perlegendus est tamē à me hic locus, vt cætera quoque audias: tum demum de Nizolij mente differemus. Addit igitur, *In tutela alicuius sum, Alicuius uirtuti, fidei, felicitati sum commendatus.* Primū autem vsus verbi illius *Commendo* exemplum affert hoc, *Quum eum præter simulatam tristitiam nulla res commendaret.* Cui subiungit istud, *Neque enim omnium iudicio malim me à te commendari quàm ipse tuo iudicio dignè ac mereor esse commendatus.* Addit alia multa, nullum in illis certum ordinem tenens, sed more suo ea permiscens atque confundēs.

Alioqui primum illud exemplum proximè sequi debuerat istud, *Lemus oratio commendat reos.* Hoc autem subsequi istud, *Vox, quæ una maxime eloquentiam commendat.* Contrà verò tria hæc tribus interuallis longulis separata esse videmus, & interiecta esse alia quæ non ad hanc sed ad aliam significationem pertinent. C A. Sed non consideras fortasse, Fabi, quod peius etiã est, inter expositiones tã varias (si vocari expositiones possunt pleraq; ex illis verbis voci Cômêdo subiunctis) nullam esse quæ vilo modo quadrare queat primo exemplo, cæterisque duobus quæ subsequi debuisse dixisti. Neque enim in locis illis Commendo, est Probo, vel Fidei alicuius committo, vel In tua fide & religione depono, vel Concredo: multo etiã minus quicquam ex iis quæ sequuntur. F A. Ignorâsne, an oblitus es, hunc esse Nizolij morem vt significationes plerasque, & quidem interdum præcipuas, omittat? & earum tamen nōnunquam exempla cæterarum exemplis permisceat? C A. Iam pridem certè illius opus non euolui: hinc fit vt oblitus sim. Sed hic verbi Cômendare vsus, de quo tacet, est omnium elegantissimus. F A. Est certè: sed simul omnium difficillimus explicatu. C A. Vno quidem verbo vix explicari posse arbitror. F A. Vix ac ne vix qui-

dem inueniemus vnum quo vim eius satis exprimamus. M A R. Eo magis ignoscendū esse dicam Nizolio, quo vos magis in ea quam prætermisit explicatione laborare videbo. F A. Atqui non difficile nobis est illud verbum exponere, sed in eo tātūm hæremus, quo modo vnum vno, non pluribus, exponamus. C A. Quid verò periphrasi nos vti vetat? F A. Nihil certè. atque adeo vtendum est. Dico igitur, in locis illis verbum Commendare nihil significare ex iis quæ à Nizolio ibi conaceruantur, sed rem aliquam dici quempiam commendare, quum nostrū fauorem ei conciliat: vel, quum facit vt placeat, vt gratus sit nobis & acceptus: aut etiam vt sit in pretio, vel maiore in pretio. Atq; vt res aliqua cômêdare quæpiã, à Tullio, & aliis, ita vicissim quispiã re aliqua se commendare dicitur ab Horatio, ex qua fauorem siue laudem, vel vtrunque simul captat. veluti quum epistola decima octaua libri prioris scribit,

*Est huic diuersum vitio vitium propè maius,
Asperitas agrestis, & inconcinna, grauisque:
Quæ se commendat tonsa cute, detibus atris,
Dum vult libertas mera dici, verâque uirtus.*

Suo autem (vt ita dicam) modo loquens idem poeta dixit,

Quod me Lucanus iuuenem commendet amice.

C A. Cur hîc more suo loquutum esse Horatium dicis? Hoc si ita est, latet me vera huius versus explicatio. F A. Quomodo eû explicas? C A? Quod me, qui iuuenis sum, commendet amicæ Lucanæ. F A. Apage absurdam hâc expositionem, & apertè falsam. quis enim nescit Horatium iam tum vêtulum fuisse? C A. Ignosce mihi: nesciebam illum de seipso loqui. Sed quid est igitur accusatiuo illo *iuuenem* faciendum? F. Suo, inquam, modo, siue suo more vsus est illo Horatius. C A. Sed quis tandem ille est? F A. Illum inde discas volo vnde & ipse didici. C A. Vnde? F A. Ex Henrici Stephani Observationibus in Horatium, quas appellauit Diatribas. Cedo eius editionem. scio enim tuam bibliothecam ea non carere. C A. Iam iam à me afferretur. M A R. Prodiitne iam pridem illa editio? F. Haud satis recorder quàm pridem. C. En tibi librum quem petis. F A. En tibi vicissim explicationem quam audire expetis. Nam de aliis huiusmodi Horatij locis facta mentione, tandè hæc addit, Sic & quum de se dicit Horatius, Epist. 15, lib. 2, *Quod me Lucanæ iuuenem commendet amicæ*, valde fallitur qui Horatium sibi iuuenilem ætatem tribuere existimabit, quum ea iam præteriisset. Intelligit igitur, Quod mihi iuuentutis commenda-

tionem apud illam tribuat, Quod me, non minus quàm iuuenem, vel, perinde ac iuuenem, commendatum illi reddat, Quod faciat vt æquè sim illi acceptus ac si iuuenis adhuc essem. Atque his subiungit ista, Quod autem hîc de iuvene, idem vicissim de vêtula intelligendum est, Ode 13, lib. 4, (sic tamen vt aliter quàm illic resoluatur oratio) *Seruatura diu parem Cornicis vêtulæ temporibus Lycen*. Neque enim dicit Lycen esse vêtulam, atq; adeo tam vêtulâ vt sit par temporibus cornicis vêtulæ: (id est, vt vocari ipsa quoque possit *τερόπρωος*) sed significare vult, eam futuram parem, siue effectû iri parè. Intellige igitur, *Seruatura diu Lycen*, & *effectura parem*. Vel, *Seruatura donec effecta sit par*. Hactenus ille de duobus istis locis. Affert verò & alios: atque in his vnum, vbi non animaduersa ista Horatiani sermonis consuetudo in magnum vel potius maximum errorem lectores impulit. C A. Charior mihi erit quàm antea hæc editio. F A. Ad Nizolium autem vt reuertamur, n'onne vides Marce, & fateris, illum insignem illam verbi *Commendo* significationem prætermisisse? M A R. Et videam & fatear necesse est. F A. Illa autem expositionum rudi indigestâque mole (quæ dicenda chaos) illa, inquam, mole exposi-

tionū quę verbo illi Cōmēdo subiūguntur à Nizolio, quid faciem? c. Animaduerto, tuis illis verbis perterrefactū esse Marcū. aliis min⁹ dithyrābicus vtendū tibi est. f. Imò ad ipsamet Nizolij verba iā venio: & Marcū rogo quinā potuerit Nizoli⁹ verbū cōmēdo exponere, *In tutela alicuius sum: itē, Alicui⁹ uirtuti, fidei, felicitati sum commendatus.* c. a. Aliā quā actiui verbi naturā habere existimauit: vt pro Marco respondeam. f. a. Atqui actiuis verbis in eo exponendo vsus antè fuerat. c. a. Intelhigo, illum arbitratum esse, verbum Commendo, præter illam actiui verbi naturam, aliam quoque habere. m. a. r. Te pro me respondere dicis Camille: sed iridentis potius quā respondentis personā suscipis. Vtinam verò Ciceronianus quidā, mihi perfamiliaris, hīc adesset: is (vt opinor) omnium harū expositionum ita rationem vobis redderet, vt nulla irridēdi occasio superesset. f. a. Nempe mysteria quædam sub verbis Nizolij laterc putas: mysticas esse eius expositiones credis: ideo ad Ciceronianos, tanquam mystas, confugiendum censes. At ipse, quanuis minimè Ciceronianus, qualia sint hæc expositionum mysteria, (si tam honorifica est vtendum appellatione) non minus quā quisquam Ciceronianus, videor perspicere. Sunt enim expositiones

istæ ex variis Ciceronis locis congestæ, & quidem eiusmodi vt in iis expositionū materiā potius quā expositiones habeamus. c. Apertius istud declares velim. f. a. Exēpi gratia, verba ista, *Ciuitas in Catonis fide locata*, sunt verba Ciceroniani cuiusdam loci quæ expositionis verbi Commendo materiam suppeditant: quum ex illis possit excerpi isto expositio, *In alicuius fide loco*. Idem verò de istis dicēdum verbis, *Omnia in fidem & quodammodo patrocinium mei consulatus sunt collata*. Hinc enim poterat itidem excerpi ista verbi Cōmēdo expositio, *In fidem & quodammodo patrocinium alicuius confero*. Quidam verò sunt loci vbi non adeo magna mutatione opus fuisset. ex quibus est hic, *In uestra fide atque humanitate totam causam repono*. Duntaxat enim pro uestra dicendū erat *alicuius*, & *aliquid*, pro duobus illis accus. *totam causam*: vt Cōmēdo diceretur esse, *In alicui⁹ fide atq; humanitate aliquid repono*. vel, *quiddam repono*. sicut paulo antè, pro *In tua fide ac religione depono*, potius dicēdum fuisset, *In alicuius fide*, &c. Sedenim (vt verum fatear) alio potius quā expositionum nomine hæc Ciceroniana dicta vocanda sunt: ideoque à cæteris verbis separari debuerāt. c. a. Possuntne ex omnibus quos affert locis, eodem modo quædam excerpi, si non expli-

cātia proprietatem verbi *commendo*, at certè ad illud pertinentia? F A. Non equidem. nam hunc etiam locū verbo illi, tanquā expositionem, subiungit, *Qui nationes devictas bello in fidem cepissent*: quum tamen absurdū futurum sit, dicere, *Commendo*, esse *In fidem aliquid capio*. C A. At Nizolio minimè visum fuisse absurdum, ostēdunt hæc ipsa eius verba (paucissimis interiectis) *In fidem meam accipio*. F A. Alia multa videbimus multo his absurdiora & ineptiora, quæ tamen absurda & inepta esse, nihilo magis animadvertit. F A. Quid si verò his contentus sit Marcus? M A R. Atqui nondum quicquam protulistis quod non censeam leniore quopiam nomine appellādum. F A. At proferā, antequam hinc abeam, quæ ipsemet non inepta tātūm sed terquatérque inepta esse fateberis. M A R. Vix. C A. Ambiguum est illud Vix. dubiū enim est an intelligat te vix talia esse prolaturū: an se, etiāsi talia pferas, talia esse vix confessurū. M. Libuit ambigūe loqui. F A. Nondum hac de re vrgendus est Marcus, Camille: sed tantūm vt patientem nobis commodet aurem rogandus. M. De eo quod vltro facio, minimè sum rogandus. F A. Ab hoc verbo ad aliud trāseundum censeo: si tamen prius monuero, ne illam quidem expositionem cui primum

dat locum, satis veram videri. Est enim *probo* verbum primum quo *commendo* exponit Nizolius. C A. Nimum vis omnes Nizolianas huius verbi expositiones ἐξορυξεν ad aliud (vt dixisti) transeundum censeo: interiecto tamen prius (si per vos liceat) illo de Horatianis versibus sermone quem mihi repentè memoria excidisse, antea cōquerebar. F A. De quibus loqueris Horatij versibus? C A. De istis,

Qualem commendes, etiam atque etiam aspice: ne mox

incutiant aliena tibi peccata pudorem.

F A. Lubenter audiam quid tibi super his in mentem venerit. M A R. Lubenter & ipse. C A. Cogitavi certè non absimile vero esse, Horatium, quum hoc præceptum traderet, non tantūm ad id quod experientia quotidiana docet, sed nominatim ad illud quod Xenocrati contigit respexisse. F A. Quid illud est? C A. Vt à Polysperchonte tyrāno, (siue Polyperchonte, vt alij scribunt) de quadam commendatione reprehēderetur: & iuberetur in posterum ἐξεταξεν quos cōmēdaret. id est, (Horatianis vtendo verbis) etiam atque etiam aspiciere quales essent quos commendaret. F A. Pro verisimilibus quotidie afferuntur, quæ minus quàm hoc verisimilia sunt. M A R. Multo certè minus.

C A. Fateor alioqui, videri etiam posse ad hos Theognidis versus respexisse,

Μή ποτ' ἐπαμνησθήσ' ἄρ' ἰν' ἀρεῖδ' ἧς ἀΐδρα σαρφύλωσ,
Ὀργῶν ἢ θυμὸν ἢ βόσπον ὄσους ἀΐη.

Sed minus est periculi in laudando (quod prohibet nos facere Theognis, priusquam ingenium & mores eius quem laudaturi sumus, planè cognouerimus) quàm in laudando simul & commendando. Commendatio enim facit vt non solùm falsa pro veris habeantur, de illis qui falsò fuerint laudati, sed beneficia etiam in illos conferantur quibus omnino sint indigni. Atque hæcenus à me interrupta sit tua Fabi in Nizoliū inquisitio. F A. Cur non potius dicis Nostra, quum tuam mihi operam sis pollicitus? & dicti Homerici, σὺν τε δὲ ἐρχομένη, memineras? C A. Atqui me velut κροφὸν ἀγέστωπον esse vides. F A. Imò te nequaquam talem Marco ostēdisti antea. quem ego aduersarium metuo: quia vereor ne aliquid à Ciceronianis didicerit quo tandem omnia quæ obiecta fuerint refellat. De Ciceronianis autem Nizolianis loquor. C A. Atqui de his dicendum esse puto, similes habere labra lactucas. Times (credo) ne Marcus plumbeo quopiam gladio à Ciceronianis sibi tradito te iugulet. M A R. Itane ludos me facere pergitis?

F A B. AEdilium est ludos facere. M A R. Sed non tales. C A. Haberem hîc quod dicerem, si oleum incendio addere vellem: quum potius id restinguere cupiam. F A. In causa es Camillecur ad has verborum velitationes ventum sit. C. Quâ fit vt in causa sim? F. Quoniam tuum mihi ad hanc in Nizolium inquisitionem auxilium denegasti. C. Quid si meum tibi quantumuis ficulneū auxilium pollicear, statimne ad sermonem nostrum reuertemur? F. Statim. C. Iam igitur polliceor. F. Ego vicissim eò iam nunc reuertor. C. Sed quem ordinem vis tenere? F. Vt in singulis orationis partibus exempla quæpiam earum expositionum proponamus quæ nobis reprehensione dignæ videntur, ac debent ipsi etiam Marco, & verò omnibus qui aliquo in Latinitate iudicio valent, videri. C. Libet igitur alia quæpiam in ea parte orationis quæ Verbum vocatur, exempla quæramus? F. Libet. C. Verùm sūntne aliqua quorum nunc recorderis? F. Nequaquam: quippe qui Nizolium à duobus iam annis non euoluerim. C. Vt igitur nobis librum eius nunc euoluentibus se offerent, ita ea proferemus. F. Omnino. Ac iã certè in vnū incidi. C O N T O R Q V E O, *Conuoluo, Deflecto, Iaculor.* vnâ enim ex tribus istis expositionem esse falsam dico. C.

Nónne secūdam? F A. Maximè. F A. Potius certè *Detorqueo* quàm *Contorqueo*, significare posset *Deflecto*. M. Videndi sunt & attentè considerādi loci quos affert. F A. Hunc laborem non detrecto. Ac video iam profectò quid illum mouerit: id est, in errorem impulerit. Vltimus enim eorum quos affert locus, est hic ex Ciceronis opere De diuinatione, *Quosdam amnes in alium cursum cōtortos & deflexos uidemus*. M A R. Quidnam illud est quod eum in errorem impulisse arbitraris? F A. Non arbitror tantum, sed omnino persuasum habeo, illum, quū videret participio *contortos* subiungi *deflexos*, existimasse hęc esse synonyma. solet autem, ex iis quæ à Cicerone copulari videt, & synonyma esse credit, vnum ad alterius expositionem afferre. M A R. Nónne velut synonyma ponuntur à Cicerone duo ista participia? F A. Minimè. neque enim participium *contortos* separandum est ab illis præcedentibus verbis *in alium cursum*. Quod autē quatuor verbis & per periphrasin dixerat *contortos in alium cursum*, postea vno dicit verbo *deflexos*. veluti si quis interroganti quid sit deflectere amnes, responderet esse, in alium cursum cōtorquere, vel in alium cursum conuertere. Fingamus enim Ciceronē ibi dixisse non *Contortos*, sed *Conuersos*

(vt

(vt certè *Conuertere* & *Torquere* ab eo cōiungi videmus) quid? an itidem *Conuersos* idem valere diceremus quod *Deflexos*? C A. Puto iam tibi acquiescere *Nizolium*. Sed aliqua nobis illius *Nizolianæ* cōsuetudinis, cuius modò mentionem fecisti, quærenda sunt exempla. F A. In illo ipso verbo *Conuerto* inuenietur aliquod fortasse. Imò non iam inuentum iri fortasse, sed inuentum esse dicendum est. Audite enim: *CONVERTO*, *Commuto*, *Traduco*, *Confero*, *Deuoluo*, *Refero aspectum aliquò*, *Reciproco*, *Vicissim retrò comneo*, *Pono*, *Recido*, *Conuersum habeo*. C A. Quòdnam verò est ex his verbis, quod tanquam synonymum ad expositionem illius *Conuerto* attulerit? F A. *Traduco*. quoniam à Cicerone cōiungi vidit *traduxi* & *conuertit*, in hoc quem inter alios affert loco, *Tum omnem orationem traduxi & conuertit in increpandam Cepionis fugam*. Quòd si animaduertisset in eo qui hunc proximè sequitur loco itidem coniuncta *conuertit* & *rapit*, non dubium est quin ad alias verbi *Conuerto* expositiones additurus fuerit etiam *Rapio*. In illo enim scriptum est, *Quumque aliqua his ampla & honesta res obiecta est, totos ad se conuertit & rapit*. M A R. At ego non dubito quin id animaduertit: sed multum horum vnum ab altero differre, quanuis conian-

D. j.

gantur, viderit. At verò inter Traducere & Conuertere nequaquam tantam differentiã possis constituere. Imò & ab aliis fortasse quàm à Nizolio idem in loco illo valere iudicari possint. C A. De his duobus verbis postea disceptabimus : nunc autem hoc dico, etiamsi Conuertere & Rapere idem valere dixisset Nizolius, tolerabilius id videri potuisse quàm quod alibi scribit, Rapere idem esse quod Vocare. Visne Fabi locũ illum inspiciamus? F A. Volo. C A. Audi igitur: R A P I O, *Voco. Cic. Offic. 3. d. Quũ utilitas ad se rapere, honestas contrà reuocare videtur.* F. Huius expositionis occasionẽ illi præbuit verbum Reuocare. C A. Præbuit certè: sed debuitne præbere? F A. Nequaquam. quãuis enim verbũ *Reuocare* opponatur hĩc verbo *Rapere*, non tamẽ perinde est ac si dictũ esset, *Quum utilitas ad se vocare, honestas contrà reuocare videtur.* M. Cur perinde nõ est? F A. Quia multo vehementius est Rapere ad se, quàm Ad se vocare. Imò ne vehementia quidẽ vlla huic subesse videtur, quum illud non vehementiam solũ sed violẽtiam etiam præ se ferat. M A R. Quid? an Cicero inuenire non poterat duo verba sibi opposita, quorũ eadem vis & energia esset? F A. Quis hoc neget? Poterat enim verbis Trahere & Retrahere (vt alia quædã prætermitt-

tam) vt. M A R. Quare aut his aut aliis huiusmodi vti noluit? F A. Quoniam voluit ostendere, maiorẽ vim vtilitatis quàm honestatis esse, ac multo plus illam apud homines quàm hanc valere. C A. Gratiam tibi habeo quòd meas partes suscepseris. vix enim vnquã ita Marco respõdere potuissem vt illi satisfacerem. Sed rogo vt etiam de illo verbo Cõuertere, quod Nizolius exponit Traducere, illi respondeas. F A. Quid aliud respondere possim, quàm Nizolium non bene considerasse quis proprius verbi Traduco esset vsus? Hoc enim si bene perpendisset, Traducere prius quodammodo esse vidisset quàm Conuertere: quum Traducamus id (proprie loquẽdo) quod ab vno loco abducẽtes in alium adducimus. C. Idẽ mihi videbatur. Sed visne & cæteras expositiones illius verbi *conuerto* examinemus? F. Quidni velim? sed repetendæ fuerint illę. C A. Repetã. C O N V E R T O, *Commuto, Traduco, Confero, Deuoluo, Refero aspectum aliquò, Reciproco, Viassim retrò commeo, Pono, Recido, conuersum habeo.* F A. Vt de prioribus expositionibus prius verba faciã, hoc dico, me, quanuis ostenderit esse cur secunda illa expositio (qua Cõuerto dicitur esse Traduco) reprehendi possit, cogi tamen illam tolerabiliore esse fateri quàm vel tertiã vel quartã:

id est, quàm fateri, *Conuerto* idē esse vel quod *Confero*, vel quod *Deuoluo*. De quinta pronuntio, fieri nullo modo posse vt verbum *Conuerto* sine adiectione aliqua significet *Refero* aspectum aliquō. Octauæ rationem (sed quæ mihi nullo modo satisfacit) ipsemet reddit, quum affert ex Salustij (vt ipse vocat) oratione in Ciceronem, *Qui ciuitatis incōmodum in gloriā suam ponit. & addit, id est, conuertit*. Cæteras me non satis intelligere fateor: sed hoc tamen animaduertere, locū eas habere non posse, nisi *Conuerto*, eius etiam verbi quod neutrum grammatici vocant, naturam habere dicamus. Videamus itaque an in vllō ex iis quos affert locis verbum istud dici neutrum posse videatur. C A. Percurrendi sunt igitur omnes. F A. Nulum inuenio præter vltimum de quo tale quid suspicari possim. In eo autem legitur, *sed hoc vitium huic uni in bonū cōuertebat*, ex Ciceronis De claris oratoribus libro. C A. Iudicium ferri de illo non poterit, nisi ipsummet Ciceronem adeamus, & ex eo quæ hunc locum præcedūt ac quæ sequūtur audiamus. F A. Affer igitur Ciceronis opera. C A M. Accipe. F A B. In qua libri illius parte locum quo nobis inuento est opus, inueniemus? C A. Id nihilo magis quàm tu scire possum. Sed dum tu paginas quæ à sinistra

parte sunt percurre, ego eas quæ à dextra sunt percurram. F A B. In locum illum incidi. Audi me recitantem, & quidem altius repetentem. *sed cum hæc magna in Antonio, tum actio singularis, quæ si partienda est in gestum atque vocem, gestus erat non verba exprimens, sed cum sententiis congruens: manus, humeri, latera, supplotio pedis, status, incessus, omnisque motus cum verbis sententiisque consentiens. Vox permanens, uerum subrauca natura: sed hoc vitium huic in bonum conuertebat. Habebat enim flebile quiddam in questionibus (ita enim, vel conquestionibus, non autem quæstionibus scribendum est) aptumque cum ad fidem faciendam, tum ad misericordiam cōmouendam.* M A R. Totum illum librum à te recitatum iri existimabam. F A. An ægrè fers altius repetitū à me esse locum? Ex eo certè perspicias me non nisi valde circumspectè de illis Nizolij expositionibus sententiam ferre velle. M A. Quæ igitur tandem est illa? F A B. Non rectè ab illo exponi *Conuertebat*, tanquam verbum neutrum. Vt enim de aliis quæ afferuntur lectionibus, (*conuertebatur & uertebat*) taceam: etiamsi retineatur *conuertebat*, non video cur neutrum esse verbum necesse sit, quum nominatiuus natura subaudiri ante ipsum possit. *vox permanens* (inquit) *uerum subrauca natura: sed*

hoc vitium huic uni in bonum conuertebat.

MAR. Atqui nomen natura, quod præcedit, non nominatiui sed ablatiui est casus. CAM. Quid tum? nonne sæpe vsuuenit vt ex præcedentibus vox aliqua repetita subaudiatur, in alio tamen casu? MAR. At *uertebat*, quod alij legunt, possetne esse neutrum, & significationem habere absolutam? FAB. Posset. MAR. Quidni possit & *conuertebat*? FA. Quoniam verbi Vertere ita vsurpati exempla supersunt, at verbi Conuertere desunt. Quid iam pro tuo Nizolio respondes Marce? MAR. Periculofum esse de huiusmodi expositionibus illius pronũtiare: ne fortè tandem aliqui alij reperiãtur loci quibus illæ conuenire possint. FA. Imò quis dubitet quin ille diligentissimè eos præ cæteris excerpserit quibus se suarum expositionum fidem lectoribus facere posse existimabat? MAR. Hoc præterea credibile est, illum, quanuis vocem tantum actiuam ponat, expositiones tamen plerunque afferre quæ & ad passiuã pertineant. Quibus & hoc addo, quædam verba pro expositionib⁹ haberi, (vtpote illis permista) quæ tamè expositiones non sint. FA. Qualia igitur esse verba illa dicemus? an synonyma? M. Partim synonyma, partim velut synonyma. Exemplis autem melius

declarabo quod sentio. Verbo *conuerto* cum alia apponit, tum verò hæc, *Traduco*, *Confero*. Sed quum hoc facit, ad quosdam Ciceronis locos respicit, vbi verba illa exant, eidem rei cui & illud, adhibita. Ecce enim, ex oratione De arusp. resp. *Ludi penè ad cædem & ad funus ciuitatis conuersi sunt.* Ecce ex eadem, *Ludi ab lætitia ad metũ traducti sunt.* Etiã hæc ex eadẽ, *Qui ludos ad luctum cõferre uoluit.* FAB. Non parum certè tibi pro istis excusationibus debent manes Nizoliani: sed eiusmodi sunt tamen vt aliquid accusationis secũ trahant: præsertim quum eum dicis cum expositionibus miscuisse illa quæ aliquid aliud sunt quàm expositiones. CA. Ego verò dico, si vera sint quæ iste Nizolij excusator affert, Nizolium non quemuis lectorem, sed doctiorem quàm ipsemet fuerit requirere. Sed addo, quosdam esse locos in quibus lectores, quo doctiores erunt, eo magis quid in mentem venerit Nizolio mirabuntur: præsertimque illa synonyma aut veluti synonyma legentes (vtroque enim modo appellanda censes) plerunque sibi visum iri somniare. Exempli gratia, quĩ fieri possit vt verbum *Peto* synonymum sit aut velut synonymum verbo *Coniicio*? & tamen inter alia ponitur. Locum ipsum
D. iij.

adeamus. CONIICIO, *Coniectura assequor uel consequor, Coniecturam facio, Coniectura prospicio uel perspicio, Agnosco, Auguror, Interpretor, Diuino, Existimo, Diuido, Peto, Confero.* F A B. Miraris quid hîc agat verbum Peto: quid non miraris etiam quid hîc verba Diuido & Confero agant? C A. Imò: sed multo etiam minus illud quàm hæc duo habere hîc locum posse videtur. F A B. An verò in editione Basiliensi, quæ Cælij Secūdi Curionis labore atq; industria multo prodit auctior (vt ipse titulus prædicat) talia emendata non fuerunt? C A. Nescio: sed breui scire potero, quum illam quoque habeam. F A. Quanto certè plura in Nizolio lego, eo magis apud me de illo dico quod ab Horatio de Plauto dictum fuit (& quidè meritò, quod ille immeritò videtur de Plauto dixisse) nimium patienter, ne dicam stultè, miratos illū esse quosdā. C A. Affero editionem illam Basiliensem; nōne placet in locis illis de quibus antea egimus vnā cum altera cōferamus? F A. Placet. C A. Incipiam à verbo *Commendo*. Vides vt eadem sint omnino? *Probo, Fidei alicuius committo, In tua fide ac religione depono, &c.* Consultamus hanc editionem & de verbo *Contorqueo*. Hîc quoq; eadem sunt expositiones, *Conuoluo, Iaculor, Deflecto*. mutatae sunt tan-

tum duarum posteriorum sedes. F A. Vide an in ea quoque *Rapio* exponatur Voc. C A. Eadem & ibi est expositio. F A B. Quare & verbum *Conuerto*. C A. Huius verbi omisæ sunt expositiones duæ, *Confero & Deuoluo*. F A B. Mirum est omissas fuisse potius illas quàm has, *Reciproco, Vicissim retrò comneo, Pono, Recido, Conuersum habeo*: ac præsertim quàm istam, *Recido*. Ad *confero* certè quod attinet, nihilo magis omitti debuerat quàm *Traduco*: quum (vt antea ostendit Marcus) in duobus his verbis ad duos Ciceronis locos respexerit Nizolius, vbi hæc verba eidē rei cui & illud essent adhibita. C A. Ne ipse quidem Cælius (quantum video) satis Nizolij mentem vbique intellexit: ac vereor vt satis cautè in alieno opere fuerit vbique ingeniosus. Ideoque iam malim illa editione, in qua purum putum Nizolium habemus, contēti simus. F A. Hoc & ipse malim. C. Tibi verò Marce an idē placet? M. Quidni placeat? C A. Nec verò iam singulis verbis, quorum expositiones afferemus, tamdiu immorari (vt opinor) necesse erit. Quid enim iam longa disceptatione apud Marcum opus sit, quum illam pristinam in defendendo Nizolio pertinaciam deponere statuerit? M A R. Pertinaciam in defendēdo Nizolio deponere statui, sed non defensio-

nem tamen abiicere. C A. Onerosa tibi est (quantum ex tuis verbis perspicio) hæc defensio. tu enim de illa, tãquam de onere quopiam, loqueris. M A R. Quasi verò, Abiicere defensionem, intelligi tãtum possit Abiicere susceptum onus defensionis; ac non etiã, Abiicere illius defendendi consiliũ, siue voluntatem. C A. Vide quid agas Marce:

In causa facili cuius licet esse disertus.

At causa quam vis tueri, minimè facilis est. de hoc ego te pro nostra veteri amicitia præmoneo. F A. Noli Marcum à Nizolij defensione abstergere Camille: sed eũ hortare vt cautius quàm antea illum excuset: ita nimirum vt excusando, simul accusare dici non possit, atque, dum vno crimine absolvit, interim aliud nõ impingat. Quali acũque tamen erunt quæ ad Nizolij defensionem corrogauerit (nolo enim emendicauerit dicere) ea in accusationis finem referuet. C A. Audiuit Marcus quæ dixisti: & tuum, vt opinor, consilium sequetur. ego verò ad quædam alia verba propero, quibus miras expositiones (non audeo enim ineptas dicere, ne Marcum offendam) adhibitæ esse recordor. E M E R G O, Exeo, Euado, Aperio. Quis hoc arcanum nobis aperiet, Emergere esse interdum idem quod Aperire? Venio ad aliud, quod nõ procul abest.

E M O, Coenio, Mercor, Paro, Comparo, Cauponor, Nundinor, pecuniam in aliqua re colloco. Scio Cauponor idem esse quod καπιλβω: & nihilo magis Cauponor esse idem quod Emo, quàm καπιλβω est idem quod πρίαμαι, siue ὠνοδμαι. F A. Idem & ipse dico. C A. Audi quandam non minus vel potius multo magis ineptã expositionem verbi Cresco. Scribit enim, C R E S C O, Augesco, Adaugesco, Accresco, Adolesco, Exolesco, Mano, Serpo, &c. F A. Ineptam expositionẽ dixisti ὑποκειζόμενος. Illa enim qua dicitur Cresco accipi pro Exolesco (ea autem est, opinor, de qua & tu id dixisti) non inepta tãtum & ridicula, sed omnino falsa est. Itãne verbum Cresco non min⁹ Exolesco quàm Adolesco significare credituros lectores putauit Nizolius? Sed cõsulamus editionem Basiliensem, (quanuis eam non amplius adhibendam in cõsiliũ dixerimus) vt videamus an hęc Nizolij honori consultum in ea fuerit. C A. Nondum procul abest. Vides vt hæc quoque Nizolio suum Exolesco intactum reliquerit? F A. Et video, & miror: præsertim quum illius editionis titulus modo nõ montes auri polliceatur. C A. Recordor nunc & cuiusdam significationis quæ verbo Accipio datur ab eodem: quæ tibi non minus noua, vt opinor, erit, quàm earum vlla de quibus facta

fuit hactenus mentio. F A. Quærendum est igitur verbum illud. C A. Audi. ACCIPIO. *Capio, Recipio, Vtor, Interpretor, Intellego, Mutuor.* Ut taceam de expositione postrema, qua docemur *Accipio* esse interdum idem quod *Mutuor*, qualis est illa, obsecro, qua exponitur etiam *Vtor*? F A. Interroga etiã qualem esse oporteat lectorem cui hoc à Nizolio persuaderi possit. C A. In mentione verbi *Intellego* (nam *Accipio* vides cum aliis verbis tum etiam hoc exponi) venit mihi in mentem miræ cuiusdam expositionis verbi etiam illius, quam aliis quamplurimis adiicit. Visne omnes recitem? F A B. Quidni? C A M. Vereor ut sine tædio audire possis. C A. INTELLIGO, *Cognosco, Sentio, Teneo, Capio, Percipio, Interpretor, Mentem complector, Cogitatione comprehendo, Cogitatione complector, Perspicio, Comprehendo, Animaduerto, Intelligentiam habeo, Accipio, Disco, Animo percipio, Intelligentia et ratione comprehendendo, Ratione et intelligentia teneo, Animo et cogitatione comprehendendo, Constrictum conscientia teneo, Persequor, Sententiam alicuius interpretor.* Quam ex his esse putas expositionibus quæ mihi risum moueat? F A. Nō dubito quin sit ea qua *Intellego* dicitur esse *constrictum conscientia teneo*. C A. Bonus coniector es. F A. Imò quiuis idem assequi cōiectura potuif-

set. Sed in eo à te dissentio quòd talia stomachum mihi moueant, quæ tu risum mouere tibi dicis. Sed quid, obsecro, cogitasse putabimus Nizolium, quum *Intellego* significare etiam *Constrictum conscientia teneo* diceret? Hic certè coniectore optimo esset opus. C A M. Videamus an hæc quoque expositio seruata sit in illa editione Basiliensi. F A B. Hoc ipsum à te petere volebam. C A. Seruata certè est à Cælio Secundo. Non dicam autem itidem me mirari quid & hic cogitaret: sed potius illã ab hoc aliud cogitante seruatam esse. M A R. Ab eo aliud cogitante dicis? vnde hoc scire potes? Animaduertit fortassis ille quòd respiceret Nizolius, quum dixit, *Intellego* significare inter alia, *Constrictum conscientia teneo*: & quod te latet, illum non latuit. F A. Imò nō me solū sed alios omnes latere puto, ipsūque itidem Cælium latuisse. C A. Expectandum est igitur dum reuiuiscens Nizolius arcanum illud pandat. Verūm de hoc monendi fuerant lectores Nizolij, ut non frustra se torquerent, quasdam expositiones arcanas esse & mysticas, & quæ expositione ipsæmet opus haberēt: verūm hæc ab ipso Nizolio, quum reuiuisceret, expectandã esse. M A R. Nunquãme me irridendi finem facies? C A. Nun-

quámne risu digna loqui de tuo Nizoliò defines? F A. Ciceronianorum sacris initiã-
 dus es Camille, vt quale fit illud Intelligere
 intelligas. C A. Nizolianis sacris potius. et-
 enim ne ex ipsis quidem Ciceronianis vl-
 lum ad tanti mysterij cognitionem pene-
 trare posse existimo. Neque verò vllum ex
 Ciceronianis, qui iudicio valeat & Nizo-
 lium intus & in cute norit, adeo siue auda-
 cem siue temerarium fore puto vt exposi-
 tionum illius, vel in iis vocabulis quæ vul-
 garia sunt, patrociniũ suscipiat. Audi enim,
 obsecro, quomodo Odi exponat. ODI, O-
 dio habeo, *Odiũ in aliquem habeo, Inuideo, A-*
lienum animum ab aliquo habeo, Odiũ alicui-
us rei habeo Aliqua res mihi odiosa est. Quale
 enim hoc est, dicere, *Odisse* idem significare
 quod *Inuidere*? Hoc si verum est, mentiun-
 tur philosophi, qui magnum discrimen in-
 ter odium & inuidiam ponendum esse tra-
 dunt: nugatur Plutarchus in toto eo libel-
 lo quem *περὶ φθόνου & μίσεως*, id est De inuidia
 & odio, inscripsit. F A. Quid? an vis legibus
 philosophorum astringere Ciceronianos?
 C A. Dic potius Ciceronianos Nizolianos:
 ne veris Ciceronianis tanta fiat iniuria. Hi
 enim vel ex suo Cicerone discere possunt,
 quemadmodum Græco prouerbio dicitur,
Χωρὶς τῆς Μυστῆν & Φρυγῶν ὁ εἰσμάτα, ita etiam di-

cendum esse, *Χωρὶς τῆς μίσεως & φθόνου ὁ εἰσμάτα*.
 F A. Tu verò Marce quid ad hæc respondes?
 nõne & hîc Nizolij causam vis tueri? M A.
 Amplius deliberandum cenfeo: res magna
 est: vt inquit ille apud comicum. F A. Res
 profectò non magna est solùm, sed maxi-
 ma, quæ tanto separata sunt interuallo, vel-
 le coniungere. F A. Rectè dicis non Coniũ-
 gere, sed tantùm Velle coniungere. nam *in*
magnis (vt dixit quidã poeta) *εὐνοῦσσε* sat est.
 F A. Miror Marcum non dixisse aliquod sub
 illa quoque verbi Odi expositione myste-
 rium latere. C A. Dixisset profectò, nisi tuam
 irrisionem reformidasset. F A. Atqui tu illi
 multo hac in re molestior es quàm ego, i-
 deoque formidabilior. M A R. Imò neuter
 vestrũm mihi iã est formidabilis: quippe qui
 aduersus omnes vestros cachinnos, omnes
 sannas, me armauerim. C A M. Quibus ar-
 mis? M A R. Quibus se armare solebat So-
 crates. F A B. Sed quòdnam erit ius illud
 quod tibi cum inermibus armato, certa-
 re concedet? M A R. Idem quo duo cum
 vno certatis. Verũm vt à iocis ad seria
 veniamus, quid si ad vocabulum *Inuisus*
 respexerit Nizolius, quum dixit, *Odi* inter
 alia significare *Inuideo*? F A B. Hoc certè di-
 cere, esset Nizolium ipsis etiam pueris risui
 exponere. Nã licet *Inuisus* dicatur qui odio

est, siue qui est odiosus, non tamen est ab Inuidcor (quo utitur Horatius) id est φθονομαχ: sed is est propriè Inuisus qui à Græcis, nominatimque à Sophocle, δυσχεαλος diceretur. MAR. Aliquid aliud tandè in mētem mihi venit quod excusare posse Nizolium videtur. FA. Quid illud est, obsecro? MAR. Quòd inuidiã pro odio in quibusdã loquendi generibus vsurpare Latini soleãt. Neque enim id mihi negare potes vbi dicitur AEstuare inuidia, vel Ardere inuidia, vel Flagrare inuidia, aut etiam Conflagrare inuidia, vel Conflagrare incendio inuidiã: (nam his quoque utitur Cicero) item vbi dicitur Concitare alicui inuidiam, vel Conflare, aut Parare: & Rapere aliquem in inuidiam, vel Trahere, vel Adducere. Itidémque vbi aliquis Capere inuidiam vel Colligere inuidiam dicitur, aut etiam Cumulare sibi inuidiam. FA. Quàm prodigus es exemplorum. An timebas ne ego hanc nominis Inuidia significationem in dubiũ vocarem? Tantum certè abest vt id facturus fuerim, vt etiam de adiectiuo Inuidiosus, quod itidem pro Odiosus ponitur, cõmonefaciendum putarim, si fortè præmitti à te viderem. CA. Gratiam habeto Fabio Marce, operam tibi nauanti. MAR. Atqui nequaquam de his mihi assentiretur, si quicquam

quicquam ad causę meæ defensionem profuturũ existimaret. CA. Itãne causam tuam appellas? MAR. Non causæ meæ, sed causæ Nizolianæ, dicere volui. FA. Imò tibi id excidit imprudenti quod sentis quidem, sed cupis dissimulare. MAR. Quid illud est? FA. Causam tuam agi tibi videri, quum Nizolij causa agitur. CA. Non immeritò certè hoc dicit Fabius. quis enim nescit accusari Ciceronianos, quum accusatur Nizolius? FA. Ne dixeris tantũ Ciceronianos, ne videaris de omnibus loqui: sed adde Nizolianos. Nolo enim veris Ciceronianis iniuriam fieri. MAR. Hunc de Ciceronianis sermonem missum facias velim, & siquid habes quod iis quæ à me pro Nizolio dicta sunt opponendum existimes, ad id quamprimũ venias. FA. At ego te attentum esse velim: quando quidem tanto illud audiendi desiderio teneris. Primũ significationẽ illam nominis Inuidia, qua dicitur de odio, ex vulgi abusu natam esse dico. Neque enim dubium est quin vulgus, vt alia multa quæ aliquid affinitatis habent solet confundere, ita hæc quoque confuderit: atque hinc illa superiora aliãque nonnulla eodem pertinentia loquendi genera profecta fuerint. Deinde, etiamsi Inuidia pro odio positum inueniamus, non tamen & vicissim

Odium in significatione inuidiæ inueniri. multo igitur minus debuiffe Nizolium Odi exponere Inuidco. M A R. Vnde verò fidem mihi facies, ex vulgi errore ortum esse vt Inuidia de odio in illis sermonis formulis poneretur? F A. Vel ex principio illius libelli cuius paulo antè mentionem feci. M A R. Illiusne libelli Plutarchi? F A. Certè. Prima enim illius verba sunt hæc, Οὕτω δὴ καὶ δοκεῖ μηδὲν τοῦ μίσους διαφέρειν ὁ φόβος, ἢ ὁ αὐτὸς εἶναι. M. Atqui nō dicit δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, sed tantum δοκεῖ. F A. Hoc saltem fateberis, rationi esse consentaneum vt ea in re aliisq̄ huiusmodi vulgus potissimum falli dicamus. M A R. Si ea in re erratur, à vulgo potius quàm à doctis errari crediderim: sed nondum inter nos de errore conuenit. Neque verò si quis illa tantum verba legat, minus datiuum ἐμοὶ quàm illum quem dicis, subaudire possit. Idemque & in Latino sermone dicendum erit de verbo Videtur, si Græca illa his Latinis reddas. Sic etiam inuidia nihil ab odio differre sed eadem res esse videtur. F A. Fateor fieri posse Plutarcho iniuriam, ab aliquo qui hæc eius verba tanquam de suo sensu iudicantis afferret: verum mala eius fides statim deprehenderetur, vel ex iis que proximè sequuntur. C A. Miror verò tale illius libelli principium, Οὕτω δὴ καὶ δοκεῖ. F A.

Mirarer & ego hæc verba, si ab iis Plutarchum sumplisse initium existimarem: ac nō potius, hæc que de odio & inuidia legimus, esse longioris cuiusdam & latius patentis disputationis ἀπόσπασμα, persuasum haberē. C A. Quid ais? ἀκέφαλος est hic liber, siue hæc disquisitio? F A. Quis talem esse non fateatur? C A. Illam igitur voculam οὕτω hæc cum præcedentibus iungere existimas. F A. Nimirum. Continuari enim eum sermonē existimo qui institutus esset de aliis quæ à vulgo solent confundi, quum tamen non paruum à literatis discrimen inter ea ponatur, ponique debeat. Sed faceffat Plutarchus, reuertatur Nizolius. M A R. Satis agitatedus est, vel potius exagitatus, ille Nizolij locus. C A. Ideo ad alium transeundum est. F A. Nōne ad aliam orationis partem transeundum censes? C A. Nondum: quia memoria mihi quædam insuper suggerit verba, quorū expositiones nobis sunt itidem oppugnandæ. Atque adeo hoc ipsum verbum Oppugno in illo est numero: quippe quod ab illo cum aliis modis tum verò Prodo exponitur. Nec tacendum Erogo, quod dicit significare Curo: hunc Ciceronis locum subiungens, Erogaſti pecunias ex ærario tuis legibus, & alios addens in quibus verbum illud de pecunia itidem dicitur. Quid quod

idem ille Ciceronianorum antistes *Castigo* exponit *Obiurgo*? M A R. Vide ne tuæ memoriæ nimium fidas. C A. Non illi sed tuis tantum oculis fidere te volo. ecce locum. F A. Quid iam dicis Marce? M A R. Me mirari. Potuit tamen exponi *Obiurgo*, sed alia expositio adiungenda fuit. F A. Imò ne sic quidem locum habuisset illa expositio: sed dicendum fuisset, *Castigo* *uerbis* esse *Obiurgo*. M A R. Atqui non semper additur hic ablatius. F A. Vbi non additur, relinquitur subaudiendus, vt grammaticorum vtar vocabulo: eodemque modo datius *uerberibus*, in altera significatione. Sed quum sine adiectione ponitur, frequentius atque vsitatius de hoc quam de illo castigationis genere dicitur, ac sepius hic ablatius *uerberibus*, quam ille *uerbis*, prætermittitur. At sequendo Nizolium, etiam vbi pater dicitur castigare filium, non aliud intelligendum erit quam filium obiurgare. quum tamen contra nemo sit qui hic non potius *κολάζειν* quam simpliciter *νυθεπειν* verbo Castigare sit intellecturus. M A R. Sed nimium leni verbo vteris quum *νυθεπειν* dicis. F A. Vis *σωφρονίζειν* dicam? M A R. Hoc quoque nimium lene fuerit. Deindustria (vt opinor) retices *ἐπιτιμᾶν* & *ἐπιπλήσειν*. F. Multo asperiorē esse πῶς ἐπιπλήσειν fateor quam sit *νυθεποισις*, &

σωφρονισις, siue *σωφρονισμός*: quinetiam *ἐπιπλήσειν* maiorem quandā asperitatem præ se ferre quam illā ipsam *ἐπιπλήσειν*: sed tamē castigationē filij tanto his omnibus esse asperiorē quanto verbera verbis sunt asperiora. M A R. Quid? an nullus pater est, Fabi, qui non sit Demea? F A B. An nullus pater est, Marce, qui non sit Mitio? M A R. Nimium certē mitis erat Mitio: vtpote ne *ἐπιτιμητικός* quidem: quantum ex versibus istis conicere possumus,

Amat? dabitur & me argentum dum erit commodum.

Vbi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit? restituentur. Discidit vestem? resarcietur. est (diis gratia)

Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.

Sed vicissim nimium Demea erat *φιλεπιμητής*, nimium fuerat *φιλεπιμητής* & Menedemus. At ego eum etiā patrē qui rebus quæ *κόλασιν* poscunt *ἐπιτιμῶσιν* tantum adhibeat, Mitionē vocandum esse dico. C. Fabius haud negat, Marce, patrem castigare filium posse dici, etiam quum illum obiurgat tantummodo: sed tamen, vbi nihil adiicitur, id est, non dicitur Castigare verbis, sed tantum Castigare, rationi consentaneum esse dicit vt de obiurgatione illa intelligatur quæ ad verbera vsque progreditur. Quod si ita est, nō

debut Nizolius illa verbi Castigare expositione esse contentus, vt diceret esse Obiurgare. Alioqui certè fatetur, absque adiectione etiam dictum Castigare, esse interdum nihil aliud quàm Obiurgare, siue Increpare. Legimus enim inter illos Ciceronis qui à Nizolio afferuntur locos, *castigamus etiam segnitiam hominum*. Itidémque apud Liuium, *Castigarétque signitiam populi*. Sic verò & qui apud Maronem, vel potius quæ (nam de formicis loquitur) *castigant moras*, dici possunt castigare segnitiam: quanuis non idem hoc in loco quod in illis segnitiei sit genus. F A. Nonius tamen aliam expositionem huius verbi in illo Maronis loco commentus est. C A. Quam? F A. Vt Castigare ibi sit Expedire. C A. Sed quid erit Expedire moras? F A. Fateor expositionem hanc alia expositione opus habere. C A. Apud me quidem certè opus habet. F A. Sic & aliæ multæ eius expositiones expositores desiderant: & quædam non tam expositores quàm correctores. C A. Ne ipse quidem Martialis, vt opinor, illam explicationem vel intellexisset, vel intellectam approbasset, vbi illud genus loquendi imitans dixit, *—iã tumidus uocat magister, Castigátque moras*. F A. Persequere, obsecro, tuum illum sermonem. C A. Dicebam, à te non nega-

ri quin Castigare, sine adiectione etiam, pro Obiurgare duntaxat positum inueniatur: additurúsque eram locis illis in quibus ita accipi necesse est, etiam alios. F A. Eos velim nūc addas. C A. Hoc inter alia dicturus eram: videri mihi verbū istud valde proprium de segnitiei & segnium obiurgatione fuisse: quum ad illos quos attuli locos accedat hic Cæsaris, lib. I, De bello ciuili, *Segniores castigat atque incitat*. Alioqui tamē de qualibet etiam obiurgatione, id est, ob quodlibet erratum siue peccatum, dictum fuisse, minimè sum nescius: idémque & in deriuatis spectari, Castigatio, Castigator, Castigatus, Incastigatus. Nam apud Horatium leni à natura hoc est insitū vt sit castigator minorum. Apud eundem legimus,

*Nec me dimittes incastigatum, ubi plura
Cogere quàm satis est ac non cessare uidebor.*

Et quoniam in horum eius locorum mentionem incidi, addam huic & tertium qui quandam sibi peculiarem habet significationem. Is est in Arte poetica vbi Castigare pro Emendare dicit,

*Vos ô Pompilius sanguis carmē reprehendite
quod non*

*Multa dies & multa liturā coeruit, atque,
Perfectum decies non castigauit ad unguem.*

Verum vt ad illam de qua nūc agitur signi-

ficationem reuertar, eam nimirum qua pro Obiurgare siue Increpare ponitur, vt in ea Castigare absque adiectione plerisque in locis inueniri fateor, ita illi in nōnullis adiectum inueniri dico ablatiuum Verbis vel Dictis: & quidem ab ipsis etiā poetis. Huius saltem versus recordaberis, vt opinor, Marce, qui apud eorum principem extat,

Hic grauis Entellum dictis castigat Aestes.

Cur verò addidisset *dictis*, nisi timuisset ne Castigat de verberibus potius intelligeretur ab iis qui locū hunc non perlegerent? M A R. Existimas igitur priorem & magis propriā esse illam significationem verbi Castigare qua ponitur pro Punire, quā eam qua tantūm pro Obiurgare, seu Increpare. C A. Existimo equidem: & in eo assentior Fabio. M A R. At Nonius ab utroque vestrum dissentit, qui prius huius quā illius significationis mentionem facit. C A. At nos tam in ea re iudicio caruisse Nizolium respondemus, quā in eo quòd Castigant moras exposuit Expediunt. M. Ego verò pro Nizolio respondeo, has significationes operas mutuas quodammodo tradere dici posse: quum vt Castigare dicimur aliquem non solum verbis sed etiam verberibus, id est, nō solum obiurgare, sed etiam verberare: ita etiam verbera obiurgatrici (vt ita dicam)

Nonium.

linguæ tribuantur ab Horatio. C A. Vt iturne Horatius verbis illis? M A. Nequaquā: (ideo velut veniā petens, addidi, Vt ita dicā) sed dicit *patruæ verbera linguæ*. Hinc etiā *verberare cōuitio tacitæ cogitationis* dixit Quint^o Cicero: itē, *Mirificam mihi verberationē cessationis epistola dedisti*. Sic verò & Græco *ἐπιπλήξιν*, quum sonet Increpare, seu Obiurgare, subesse quādam verberationis significationem (si eius origo spectetur) non ignoratis. F A. At tu in eo quod de voce illa Verberare dixisti, te à tuo Nonio discedere ignoras fortasse. M. Ignoro sané. F. Tu igitur ab illo hoc quoque scribi scito, Verberare non solum à verberibus sed à verbis etiam esse dictum. M A R. Non adeo certè in Nonij verba iuravi vt hoc etiam credere necesse habeam. F A. Multo etiam minus in ipsius Nonij verba iurabis, vbi quas in eum Henricus Stephanus scripsit animaduersiones legeris. M A R. Huiusne etiam loci mentionem facit? F A. Ita: & dicit minimè hoc dicturū fuisse si sciisset aut recordatus fuisset eundē verbo Ferire vsum tribui quē illud in Plautino habet loco, qui ei hoc comminiscendi ansam præbuit. Sed tu, mi Marce, sicut in Nonij verba iurare non vis, ita & in Nizoliana ne posthac iurato, sed potius iudicem tam iniquum (de iis quæ ad sermonem Cicero-

nianum pertinent) eiurato. Alioqui vide
ne verba ad rem conferamus: id est, ne
post lōgam de castigatione disceptationē,
tuæ castigationi manus admoueamus. MAR.
Nouè certè Terentiano illo genere loquē-
di vteris. Sed quænam erit illa castigatio?
Non ea erit, opinor, quam Vlpianus casti-
gationem fustium appellat. FA. Non equi-
dem: sed ea quæ à iurisconsultis castigatio
modica vocatur. MAR. Quænam ea est? CA.
Iuridici certant, & adhuc sub iudicæ lis est. MAR.
Itâne Fabi non intelligis quid mihi mine-
ris? FA. Egône minari veim quod non in-
telligam? MAR. Intelligis ergo quod iuris-
consulti non intelligunt, si verum est quod
Camillus dixit. FA. Imò, quanuis quænam
fuerit à veteribus iurisconsultis appellata
castigatio modica non minus dubitè quàm
à Bartolo, Baldo, Accursio, & ab Alciato
post illos, aliisque post Alciatum dubitatū
fuit, quæ tamen ea sit de qua vti aduersus te
cogito castigatio modica, satis superque
intelligo. CA. Apage mihi omnem hunc
sermonem, qui nos ab illa nostra inquisi-
tione potest *amare*. Iam enim mihi memo-
ria excidere incipiunt permulta quæ ad eam
pertinent. FA. Tātum aperiendus est liber
Nizolij, alia statim exempla emergent. CA.
Iam nunc aperiam. Incidi certè iam in vnū.

FIO, *Consto, Conflor, Euado, Euenio, Accido.*
F. Quid hīc agūt *Consto & Euado*? CA. Ipse ex
te hoc ipsum quærere volebā. FA. Id ipsum
igitur cuius sum nescius, ex me scire vole-
bas. CA. Atego te nescire nesciebam. Au-
di verò & verbi *Fungor* expositionē. FVN-
GOR, *Efficio, Colo.* Idem hīc ex te quæro de
verbo *Colo*, quod modo de *Consto & Euado*:
an idem respōdes? FA. Idem. CA. Audi nūc
& compositi *Perfungor* expositionē. PER-
FVNGR *vtor*. An de hoc *vtor* non aliud
à te resposum accipiam? FA. Non aliud.
CA. NOTO. *Animaduerto, obseruo, Desi-
gno, Constituo.* An de hac quarta exposi-
tione respondes illud ipsum? FA. Ipsissimum.
CA. Verbum autem DICO, cū alia signi-
ficat, si illi credimus, tum verò AGO. FA.
Fortasse perperam pro AIO scriptum fuit.
CA. Imò ibi præcedit illud AIO. Audi ve-
rò & verbi *Declamo* expositiones. DECLA-
MO, *valde clamo, Exerceor, Ludo.* Quem
hīc locum habet verbum *Ludo*? vt de *Exer-
ceor* taceam. FA. Ipse de illa expositione in-
terrogare te voluissem. CA. Venio ad quas-
dam periphrasticas expositiones. An igitur
INCIDO, producta media syllaba, idem
quod dicitur quod *Securim iniicio*? vel IN-
CHOO, idem quod *Sementem facio*? FA.
Si de alterutra expositione assentiendum

illi esset, minus de hac quàm de illa affer-
 tiri grauarer. C A. At ego maluissim *Fun-*
damenta iacio, quàm Sementem facio. F A. Neq;
 verò à me aliter hoc probatur quàm velut
 è duobus malis minus. C A. Quædam autē
 sunt verba quibus non vnam tantum expo-
 sitionem periphrasticam, sed plerasque tri-
 buit, (aliis intermistas) & quidem quæ non
 duobus solùm sed pluribus verbis constāt.
 F A. Tales quasdam periphrases antea mi-
 hi videor animaduertisse inter eas quas at-
 tulisti: sed quænam hæ sunt quæ nunc in
 mentem tibi veniunt? C A. Attende quo-
 modo *Attendo* exponat. ATTENDO, A-
nimaduerto, Animum attendo, Noto, Diligenter
percipio, Attento animo summa cum benignitate
audio, Mentem aurisque erigo, Silentium oratio-
ni alicuius tribuo, Animum & mentem adhibeo,
Aures ad alicuius vocem admoueo, Attentum ani-
num ad decoris cōseruationē teneo, Adsum animo.
 Quæ est tua de his periphrasibus sententia?
 F. Bonas malis esse permistas. C. Hæc verò,
Mentem aurisque erigo, vllone modo ferri
 posse tibi videtur? F. Nequaquam. neque
 enim Mentem & aures erigere est Attende-
 re, sed potius Præparare se ad attendēdum.
 C. Hoc certè vel vnus ex iis Ciceronis quos
 affert locis, docere eum & potuerat & de-
 buerat: *Erigite mentes aurisque uestras, & me de*

inuidiosis rebus (ut ille putat) dicentem attendite.
 Lubenter autem Cicero vni eidemque ver-
 bo nomina duo iungit, quorum vnum ad
 corpus, alterum ad animum pertinet, & qui-
 dem ab illo ad hunc transferens. Nam vt
 hic Erigere mentibus tribuit, ab auribus;
 parte corporis, mutuatus, sic alibi in verbo
 Admouere idem sibi permittit: vbi scribit,
Mentes uestras, non solum aures, ad aruspicum
uocem admouete. Simul autē lenitur hic ver-
 bi Admouere vsus. durius enim alioqui vi-
 deri hoc posset Admouere mentem, quàm
 vt Ciceronis sermoni conueniret. F A. Pul-
 chra sanè hæc obseruatio. C A. Eam Henri-
 co Stephano acceptā fero, sicut & quasdam
 alias ad Ciceronianum stylum pertinentes:
 sed quum huius alia quædam insignia exē-
 pla mihi protulerit, nunc illorum dunta-
 xat possum recordari. F A. Si fortè in eorum
 memoriam redieris, à te mihi communi-
 cari velim. Sed vnde subortus est Marco-
 rifus? Aliquid ego in sermone meo pecca-
 ui, aut saltem peccasse illi videor: id est, nō
 satis Ciceronianè dixisse. C A. Scio quid sit:
 non satis Latinum esse putat illud genus
 loquēdi, Redire in memoriam alicuius rei.
 M A R. Ciceronianum quidem certè haud ef-
 se arbitror. F A. At mihi, qui Ciceroniani
 nomen minimè affecto, Latinum esse fa-

tis fuerit: sed tamen non Latinum solum sed Ciceronianum etiam esse contendo. C A. Vide Fabi ne aquilam cornix prouocasse dicatur. F A. Imò Daretii prouocanti Entellus restitisse dicetur. M A R. Saltem apud Nizolium exemplum illius loquendi generis extare non puto. F A. More multorum Ciceronianorum facis, quum Ciceronianam Latinitatem chartarum Nizolianarum finibus circumscribis. Verum cedo mihi Ciceronis opusculum De senectute. C A. Iam trepidare mihi videtur Marcus. F A. Hæc mecum legito Marce, sed his legendis redeo in memoriam mortuorum. Videamus annon & ab ipso Nizolio sit annotatum hoc exemplum. C A. Imò iam satis Marcum pudefecisti. nonne vides illum propemodum κατὰ δυνάμιν ὑπερβῶντες; Græca enim hyperbole vtendum est, quum Latina desit. F A. Quum iam Nizolianum opus in manus sumpsissem, vt de loco illo cōsulerem, vide in quod periphraſeωn (id est periphraſticarum expositionum) chaos, quàm rudem indigestamque molem (vt de alio quodam eius loco antea dictum fuit) inciderim. A C C V S O, *Causam uel culpam in aliquem confero, uel trāſfero, culpam alicuius accuso, Postulo, Inſimulo, Arguo, Compello, Appello, Criminor, Cito, Nomen defero, Diem dico, In crimen uoco, Aliquem*

reum cito, in iudicium uoco, Ad iudicium uoco, Reum facio, In reos refero, In iudicium capitis uoco, Litem intendo, Litem infero, Mulctam peto. C A. Multane supersunt? F A. Vix tertiam partem recitavi. Attende. *Litem capitis in aliquem infero, Capitis aliquem arasso.* C A. Ah desine. non times ne vtriusque nostrum aures chaos illud non dicam obtundat, sed obruat? F A. Recte mones: desino. Sed nihilne hic examinabimus? C A. Non certe quod examinemus, sed otium potius deest. F A. De illa saltem expositione differamus qua dicit *Accuso esse mulctam peto.* M A R. Quid? illam tu improbas? F A. Improbo quidem certe. M A R. At ego contra addi ab illo potuisse dico & *Mulctam irrogo.* Sed tu *irrogare mulctam*, esse iudicis putas, non autem eius qui accusat. F A. Mene adeo forensium institutorum (de Romano autem foro loquor) ignarum existimas vt hoc nesciam? M A R. At si hoc nosti, cur expositio illa tibi non probatur? F A. Quoniam *Accuso* multo latius patere dico quàm *Mulctam peto*, vel *irrogo*. C A. Nunc recordor me legisse apud Budæum quod à vobis dicitur, *Mulctam irrogare*, non esse iudicis (quum tamē alicui verba ista quiddam significare videri possint quod ad iudicis officium pertineat) sed actoris: atque apud Ciceronē id obseruasse.

Sed tamen non video quomodo quicumque accusat, multam irrogare dici debeat. Nec dubito quin tu quoque, si rem totam expederis, statim facturus sis, quicumque multam irrogat, vel petit, eum accusare: sed non vicissim, quicumque accusat, eum multam irrogare, vel petere. M. Eadem ratione apud Nizolium multa possis improbare, & quidem ex iis ipsis quæ ad huius verbi *Accuso* expositionem affert: veluti quum dicit, esse *In iudicium capitis uoco* siue *arcesso*, vel *Litem capitis in aliquem infero*, siue *Capitis aliquem arcesso*, *In capitis periculum uoco*, *Periculum capitis infero*, *In discrimen capitis adduco*: item quum dicit esse *Aliquem ambitus crimine arcesso*, item *Actionem perduellionis alicui intendo*. C. Atqui hæc afferre, non est Nizolium excusare, sed ampliorem eius reprehendendi materiam suppeditare. Esto enim, Nizolium non ignorasse, Accusare esse genus, at illa esse species: an satis fuit hoc scire? an ideo lectori ita confusa illa debuit exhibere? Sedenim ne tu quidem qui ei vis patrocinari, tanquam expositiones verbi *Accuso*, ab illo talia afferri negas. M. Improperie ita vocari fateor: sed alia in mentem non venit appellatio. F. Cur non potius synonyma, vel tanquam synonyma esse dixisti, ut antea loquutus eras? M. Ne hæc quidem

DIAL. HEN. STEPH. 65
dem appellatio locum habere hic potest. F. A. Tu igitur fateris multa ex iis quæ à Nizolio tanquam expositiones afferuntur, pro expositionibus minimè habenda esse: sed tamen aliud vocabulum quo appellare possis ea, non inuenire. C. A. Fatetur Marcus quæ videt se nullo posse modo negare. F. A. Nonne fateris & in eo grauius peccasse Nizolium, quod verbis compositis apponat simplicia, vel simplicibus composita, perinde ac si idem utrorumque usus esset? M. Profer exempla. F. A. Veluti quum *Absterreo*, idem quod *Terreo*: *Admisco*, idem quod *Misco*: *Commigro*, idem quod *Migro*. Vicissim autem quum simplici verbo *Abeo* apponit compositum *Transeo*, quum item simplici *Ligo* apponit composita *Alligo*, *Illigo*, *Colligo*. M. A. R. Nonne quædam simplicia licuisse illi explicare putas per composita, & vicissim? F. A. Puto: sed non in his aut talibus verbis. At de composito *Attingo*, quod exponit simplici *Tango*, & de simplici *Torqueo*, quod exponit composito *Intorqueo*, tacendum putavi, sicut & de aliis nonnullis quæ mihi suggererat memoria: de quibus tamen fortasse quispiam ἀκριβοδίντως minimè tacere voluisset. C. A. Exempla compositorum quæ malè exponuntur à Nizolio per simplicia vicissimque simplicium quæ malè per composita

ta, protulisti: sed compositorum quæ malè sint aliis compositis explicata, mentionem nullam fecisti. F A. Quasi verò possim omniū meminisse. *Addere te hæc par est: nō omnia possumus omnes.* C A. Vnius saltem exempli recordor: cuiusdam nimirum loci ubi *Consisto* exponit non solum *Consto*, sed etiam *Insisto* & *Assisto*, & (interiectis his, *Commoror*, *Nitor*, *Pendeo*) addit *Subsisto*. F A B. Quid ais Marce? ad eone in tui Nizolij verba iurasti, ut hoc quoque credas, *Consisto*, etiam *Insisto* & *Assisto* & *Subsisto* posse significare? C A. Si Marcus videri se à te videat, statim tibi religionem iniiciet. F A. Quam mihi religionem narras? C A. Mysteriorum Nizolianorum. M A R. Nunquāne me irridendi finem facies? C A. Vide quid dicas: an me putas velle religionem in risum vertere? F A. Et velitationi huic & isti simul dissertationis nostræ parti finem imponendum censeo. C A. Ab ea igitur parte orationis quam grammatici Verbum appellant, ad eam quæ Nomen ab illis appellatur trāseundum fuerit. F A. Nec diligentiam fortasse nec iudicium in Nizolio perinde hīc atque illic desiderabimus. C A. Imò sibi similem esse hominē comperiemus, quod melius me nosse ipse potes. F A. Nulla mihi nūc exempla succurrunt ex iis quæ ad hanc ora-

tionis partem pertinent: sed dum tu ea quæ in memoria habes proferes, ego librum euoluam, ut aliquod saltem possim & ipse exhibere. C A. Verum hoc ita fiat velim ut interim animum, aut aliquam saltem animi partem ad ea quæ à me dicentur attendas. F A. Ita fiet. C A. Ab vtrius nominibus à me initium sumi libet? F A. Ab iis quæ substantiua vocantur. C A. A Paupertate igitur ordiendum erit. M A R. Mali est ominis hoc exordium. C A. *Εὐφήμει Μάρκε.* M A R. *Σὺ οὐκ μὴ δυσφήμει.* C A. Ipse certè Nizolius malè ominatam Paupertatem reddit, quum eam ad Mendicitatem redigit. F A. Quid? an Paupertatem in extremo gradu, sicut & Mendicitatem, collocat Nizolius? C A. Ita. F A. Quot sunt igitur pauperes, tot erunt mendici. C A. Totidem. F A. Proh, quot mendicos vna Nizolij expositio efficit. M. Videndus est Nizolij locus, antequam tam vehementer exagitetur. C A. En tibi illum. P A V P E R T A S, *Tenuitas, Angustia rei familiaris, Domestica difficultas, Inopia, Egestas, Mendicitas.* F A. Aut non legerat locum Aristophanis, aut eius non recordabatur Nizolius, quum vltimam hāc expositionem cæteris adiiceret. C. Quem Aristophanis locum ais? F. Illum qui est in Pluto, de discrimine quod est inter *πλοχόν* & *πένητα*. negare

autem ne Marcus quidem possit quin πτωχός & πένιτος appellationes Græcæ planè respondeant Latinis Mendici & Pauperis appellationibus. C A. Recordarísne illius loci? F A. Certè. C A. Recita igitur.

Πτωχός μὲν γὰρ εἶσιν, ὃν οὐ λέγεις, ζῆν ὅτι μὴδὲν ἔχοντα.

Τὸ δ' ὅ πένιτος, ζῆν φειδόμενοι, ἐπὶ τῆς ἔργου προσέχοντα.

Περὶ γίνεσθαι αὐτῶν μὴδὲν, μὴ μὲντοι μὴδ' ὀπίλειπιν.

Quum autē addit Aristophanes, καὶ τῆς ἔργου προσέχοντα, videtur ad ipsam vocis πένια originem siue etymologiam alludere: quum πένια dicatur ἀπὸ τῆς πένεσθαι, in antiqua illa significatione qua ponebatur pro πνεῖν, siue ἐργάζεσθαι. Ad quam & Thesialos respexisse crediderim quum seruos suos, πνέσας vocarunt. C A. Propriè igitur πένις (pro quo habent Latini vocabulum Pauper) fuerit is qui labore victum quærit. M A R. Sed Mendicitatem nōne fatemini Paupertatis esse sororem? F A. Imò verò qui hoc dicit (esse nimirum τῆς Πενίας ἀδελφὴν τὴν Πτωχείαν) apud eundem poetam grauitè reprehenditur. Quum enim dixisset Chremylus, Οὐκοῦν δὴ πῦρ τῆς Πενίας Πτωχείαν φαυλὸν εἶδ' ἀδελφῶν, respondet Πένια,

Ἰμεῖς γ' οἵ τ' ἄρ' ἐθραυβούλω Διονύσιον φάσιν ὁμοῖον.

C A. Sed quid Aristophanis loco erat opus, quum in oculos nostros tot quotidie exemplā incurrant eius quod inter pauperes & mendicos est discriminis? Hunc igitur sermonem missum faciamus, & ad alias expositiones veniamus, quibus Ficinus nos eodē quo illic modo πάντα ὑπὸ μιᾷ Μύκωνον docet ponere. Audi igitur. IMPVDENTIA, Confidentia, Audacia, Os. Atque vt hīc Impudentia dicitur esse Audacia: ita vicissim, vt par pari referatur, Audacia dicitur esse Impudentia. AVDACIA, Confidentia, Impudentia, Cervicæ. F A. Malè profectò de audacibus, at bene de impudentibus meretur Nizolius. quantum enim illos dedecorat, tātum hos decorare dici potest. M A R. Quid ita? F A. Quoniam bellicosos viros & Martios non minus vocare oportebit impudentes quàm audaces: at verò impudentes suam impudentiā deriuare in Martem audaciæ principem poterunt, si suam impudentiam nihil aliud esse quàm audaciam, possint ostendere. C A. Ad alia nobis exempla pergendū est: quum nulla hīc à Marco expectanda sit excusatio. F. Audacia nimirum & Impudentia silentium illi imposuerunt. Sed Camille, antequam hinc abeamus, ex te vel ex Mar-

co (si molestum illi non est) scire velim cur Audaciam exponat etiam Ceruices. M A. Quoniam Cicero de vna eademque re Audaciam & Ceruices dicit. F A B. Memini me alicubi legere *Tantis ceruicibus* apud Ciceronem: sed quæri locum & inuentum expendi cupio. M A R. Is est in Ciceronis Frumentaria. F A. Querendus est. M A. Iam inueni. *Tametsi qui erunt tantis ceruicibus recuperatores, qui audeant in provincia, quum prætor adsit, non solum contra uoluntatem eius, sed etiam contra fortunas iudicare?* F A. An quia dixit Cicero, *Qui erunt tantis ceruicibus qui audeant*, ideo uocabulum Ceruices ipsum per se pro audacia usurpare licebit, & *Præditus ceruicibus*, pro *Præditus audacia*, dicere? C. Eodem (ut opinor) sensu dicere potuisset Cicero, *Qui erunt tam erectis ceruicibus?* Tunc uerò licuisset Nizolio dicere Audaciã esse Ceruices erectas. F. Nempe Ceruices demissas audaciæ aut saltem fiducia opponi dixisset eodem iure. Quod si Ceruices erectas liceat exponere Audaciam, licebit fortasse Indomitam ceruicem apud Horatium exponere Feritatem: quum dicat *Indomita ceruicæ feros*. C A. Sed legitimusne Demissas ceruices apud eundem oratorem? F A. Non apud eum, sed apud Propertium ea uerba me legere memini,

At dum demissis supplex ceruicibus ibam,

Dicebar si a uilior esse lacu.

Minimè certè dubium est quin demissæ ceruices erectis opponantur: sed quum dicit Cicero *Tantis ceruibus*, nequaquam perinde esse crediderim ac si dixisset, *Tam erectis ceruicibus*, neq; erectas ceruices eum dicturum fuisse de audacia quæ à natura cuiuspiam insita sit, sed tantum de sumpta fiducia. Ita enim Erectæ ceruices & Demissæ ceruices simili uidentur opponi, ut Sumere animum & Abicere animum. C A. An igitur quum ita loquutus est Cicero, *Qui erunt tantis ceruicibus*, perinde est ac si quis Græcè diceret, *ὕψες ἢ ἐνταυ οὐτως ὑψαύχενες*; uel, *οὐτως ὑψηλαύχενες*? F. Nequaquam. sumpta enim est hæc metaphora ab equis. quanuis enim illis natura ceruix sit ardua, uidetur tamen ita erecta, nescio quid superbiæ præ se ferre. Aliud autem est, audacem; aliud, superbum esse, C A. Quid si uerò *Tantis ceruicibus* exponamus *Tam tumidis*? nam apud eundem oratorem *Tumidas ceruices* me legere memini. F A. Ne hæc quidè expositio quadrare possit: quum tumor ille ab ira potius proficisci uideatur. C. At Ciceronis locus ille cuius nunc sum recordatus, est ex oratione in Vatinium, non procul à principio, *Repente enim te, tanquam serpens è latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis ceruicibus, in-*

F. iij.

tulisti. Ibi quidem certè iræ mentio fit, in iis quæ proximè præcedunt, *venisti iratus omnibus. quod ego, simulac te aspexi. priusquam loqui cœpisti, quum antè Gellius, nutricula seditionis omnium, testimoniū diceret, sensi atque prævidi.* An verò comparisonem cum serpente in eo tātū esse putas quòd mentio fiat latibulorū? F. Nihil vetat fortasse quominus ad ea etiā quæ sequūtur illam extendamus. Verū sub ista hypotyposi vultus hominis irati, quæ comparatione illustratur, aliquid præterea latere existimandum est, nimirum irrisionem gutturis Vatinij: si verū est strumofum illud fuisse, atque hinc petita ioci materia, ipsum Vatinium, oratorem inflatum ab eo vocari. C. Quæ tandem igitur illorum verborum explicatio inuenietur? An Tantis ceruicibus dicemus esse Tam duris, (vt quidam exponunt) & sumptam esse à bubus metaphoram? F. A. Quid? an qui duriore sunt ceruice boues, cæteris audaciores existimantur? C. A. Nequaquam: sed valentiores. F. A. Hoc si ita est, cur nullam duritiei ceruicis mentionem faciunt neque Virgilius, neque Varro, neque Columella? Ita enim Virgilius,

-optima toruæ

Forma bonis: cui turpe caput, cui plurima ceruix,

Et crurum tenuis à mento palearia pendent.

Vbi turpe caput vocatur quod est vastum & prægrande: atque hunc adiectiui istius vsus apud Varronē quoque obseruasse mihi videor. Sic etiam Gallicè dicimus, *vne grande vilaine teste.* At Ceruix plurima dicitur quæ est longissima. Agnoscimus autem in illo Virgilij loco ista Varronis verba, *Ceruicibus crassis ac longis, à collo palearibus demissis.* Columella quoque, *Ceruicæ longa & torosa palearibus amplius.* At duritiei ceruicis in eligendis bubus nulla fit mentio: imò quædam illi innasce durities traditur ab eodem Columella, libri eiusdem (qui sextus est) capite decimo quarto, quæ iugum non patitur. C. A. Quæ igitur est dura ceruix, à qua dicitur & Græca metaphora quispiam *σκληραύχην* siue *σκληροβράχμος* esse? F. A. Eadē (meo quidem iudicio) quæ & Rigida ceruix & Indomita dicitur: non ea quæ iugum lubenter patitur, sed cōtrà quæ respuit. Ideo quæ Horatius *Indomita ceruicæ feros* dixit: ac vicissim, *equum tenera docilem ceruicæ*: atque idem allegoricè loquens, *Nondum subacta ferre iugum ualet Ceruicæ, nondum munia comparis æquare.* Denique dura ceruix ea dicenda fuerit quæ & rebellis à quibusdā poetis appellatur. & Ceruices, sine vlla adiectione dictum, po-

tius pro peruicacia quàm pro audacia posse accipi crediderim: ut Ceruicosus à quibusdam recentioribus vel potius recentissimis scriptoribus appellatus fuit qui est peruicax & inexorabilis. C A. Quomodo igitur illa verba Tantæ ceruices, explicare oportet? F A. Fortasse tantas intelligere debemus Tam crassas. C A M I L. An per physiognomonas ita exponere licebit? F A B. Si non per omnes, at per aliquos. M A R. Quid? an necesse fuerit eadem orationis forma uti qua usus est Cicero, ut illum in hac voce rectè imitemur? F A. Minimè verò ea lege & velut necessitate velim te astringere. M A R. Quo igitur alio modo uti voce illa poterimus pro audacia, ita quidem ut reprehensionem vitemus? F A. Non dubito quin rectè usuri simus ubi aliquid orationi addemus quod lectorem ad intelligendam significationem illam adiuuet. si, exempli gratia, ita loquemur, Considerate quæ sint illius hominis ceruices, qui rem eiusmodi aggressus fuerit. C A. Non minus molestus mihi est hic tam longus de ceruicibus Nizolianis sermo, quàm molestum esset onus aliquod ceruicibus meis diu sustinere. F A. Cupis igitur ceruices Nizolianas à tuis ceruicibus depellere. C A. Non cupio tantum, sed percupio. F. Quin tu igitur nobis occa-

sionem sermonis aliò transferendi præbes? C A. Præbebo statim. F A. Quod iam quæris nomen? C A. Auaritia. habet enim (si bene memini) illud quoque nomen Nizolianam quandam expositionem. Me certè non sefellit memoria. audi enim. A V A R I T I A, sordes, Inhumanitas, Auiditas. F A. Miror certè quis ille sit Ciceronis locus qui Nizoliū in hunc errorem impulit. M A R. Tam citò expositioni illi errorem obiicis? Quid? nonne auari sunt inhumani? F A B. Et quidem plusquam inhumani eorum plerique: atque omnes propemodū alio etiam quàm vulgari modo inhumani. C A. Quis ille est inhumanitatis modus? F A. Is quo in seipso etiam sunt inhumani: dum nimirum nulla in re non dicam valetudinis suæ, sed nec corporis nec animi sui rationem habent: dum non solum suum defraudant genium, sed in aliis etiam rebus nihilo magis corpori suo parcunt quàm si ἐν ἀλλοτρίοις σώμασι viuerent, vel omnis illorum ἐν καὶ εἴη ὁ κίνδυνος. Sed nonne in prodigos etiam (qui vitio auaritiæ omnino contrario laborant) cadit inhumanitas? Fateor alioqui auaritiæ comitem esse inhumanitatem potius quàm prodigalitati, aliisque nonnullis vitiis: sed ideò ne auaritiæ idem quod inhumanitatis appellatione significari dicere

potuit? Auaritiam Paulus Apostolus dixit esse *ρίζαν πάντων τῶν κακῶν*: quidam verò τῶν ἕξωθεν συγγεφεύων (vt loquuntur Græci theologi) eā appellauit *μητρὸς πολλῶν τῶν κακῶν*: eadem igitur ratione qua dixit illā idem significare quod inhumanitatem, dicere posset idem significare quod impietatem, perfidiā, inuidiam, rapacitatē, crudelitatem. Illi enim ipsi quorum modò mentionem feci Græci theologi, auaritiam omnia simul Dei præcepta *παρβαίνειν* ostendunt. C A. Ad illud quidem certè quod attinet, cui tanquam maximò, primus à Seruatore nostro datur locus, manifesta est in auaris illius *ῥαγίσαις*. quum enim eo iubeamur Deum amare tota totius cordis, totius animi, totius mentis affectione, hoc tanto amore auaros aurum tantum & argentum prosequi, & non Deo, sed illis seruire, omnibus est longè notissimum: ac sæpenumero apud se dicere,

Ἐγὼ δ' ἰπέλαβον χησίμοις εἶδ' θεοῦ,

Τὸ ἀργύριον ἡμῶν καὶ τὸ χεσίον.

Quos autem magis fore perfidos putandū est quàm eos qui quum existimari velint illum qui verè Deus est iurare, in sui pectoris latebris non huius numen, sed illorum, auri & argenti, numina adorant, & quum dant fidem interposito iureiurando, non alia numina iurari à se cogitant? Quis verò magis,

alterius macrescit rebus opimis (vt de inuidio loquitur Flaccus) quàm auarus? suas enim vnus res opimas esse cuperet. Quis magis fuerit rapax quàm is cuius rapacitas nō magis vtilis rapinis quàm mare vllis aquis expleri potest? A quo maior expectanda sit crudelitas quàm ab eo qui *τὰ φίλτατα* etiam velit *ὑπερορᾶν ἀπολλύμενα*, si ex ea re lucrum aliquod sit reportaturus? Sed crudelitatis fortasse mentionem facere minimè necesse habui, quum ab inhumanitate, quam Nizolius eandem cum auaritia statuit, proficiscatur: quum, inquam, inhumanitas velut ingressum ad crudelitatem præbeat. C A. De hoc saltem quemlibet facilè tibi assensurū puto, non minus crudelitatis appellatione quàm inhumanitatis, (quanuis vna mitior sit altera) potuisse Nizolium *auaritiam* exponere. F A B. Sed finis tandem est imponendus nostro de *auaritia* Nizoliana sermoni. C A. Ab Auaritia ad Adulteriū transire statueram: sed interim mihi in mentem venit lepida quædam definitio, quæ ne mihi memoria excidat vereor. F A B. Hanc itaque definitionē illi de Adulterio sermoni præuertendam censeo. C A. Nunquàmne audisti quæ sit Ciceroniana nominis Edacitas definitio? F A B. Minimè. C A. Audies igitur quod nunquam audisti. F A B. Et lubenter

quidem. C A. Sed Nizolius is erit qui te illā docebit. F A B. Ne Nizolii quidem discipulus esse erubescam. sed dic tandem quæ sit illa. C A. *Edacitas, vitium ventris & gutturis.* F A. Quis verò Nizolio assentietur, Ciceronem ita definiisse edacitatem? M A R. Ciceronis ista sunt verba in oratione pro M. Cælio, *vitium ventris & gutturis.* F A. Hoc fateor: sed quid tum? an Ciceronis sunt edacitatē ita definiētis? C A. Locus est adeundus. M A R. Eum facilè inueniam. Audite. *At verò in M. Cælio, nulla luxuries reperietur, nulli sumptus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum ac lustrorum libido. quod quidem vitium ventris & gutturis non modò non minuit ætas hominibus sed etiam auget.* F A. Cur potius edacitatem quàm bibacitatem (liceat enim hoc vti nomine) aut saltē cur bibacitatē minus quàm edacitatem Nizolius hīc significari putet, nihil causæ video. C A. Recordaris fortasse, dū hoc dicis, voti Philoxeni, qui sibi gruis optabat guttur vt paulo longiore aut saltē non tam breui frueretur inter bibēdum voluptate. F A. Imò votum illud penè obliuio in memoriam reuocas. C A. Sed pro te facit & quidam alius Ciceronis locus, vbi cū lustris vinum iungit. is est Philipp. 2, *Quum omnes impuritates pudica in domo suscepit, vino lustrisque confectus.* Item 13, *In lustris popinis,*

alea, vino, tempus ætatis omne consumpsisses. F A. Rectè, meo iudicio, idē intelligi existimas his in locis appellatione vini, quod conuiuiorum in illo orationis pro Cælio. Quemadmodum verò hæc, *quod quidem vitium ventris & gutturis*, ad conuiuiorum libidinē referuntur (neque enim mihi persuadere quisquam possit, per ventrem significare voluisse Ciceronem non *πρω γαστήρ*, sed *τὸ ἰσθμὸν πρὸ γαστήρ*, vt Græci interdum minus inhonesta appellatione vocant) ita quæ subiungit, *Amores autem & hæc deliciae quæ uocantur, quæ firmiore animo præditus diutius molestæ non solent esse, nunquam hunc occupatum impeditumque tenuerunt*, ad lustrorum libidinem pertinere puto. C. At Nizolius an hæc illò referri animaduertit nescio, sed in illa edacitatis definitione tanquam certissima, optimè sibi cōstare video. Nam & in voce Venter, vbi locum illū profert, *vitium ventris & gutturis*, addit, *Id est, gulositas* quam vocant. Quinetiam in Appendicula ad Observationes, in qua recenset vocabula quæ partim pro barbaris partim pro non satis Latinis habet, pro illa voce Gulositas Ciceronianos suos iubet dicere *Vitium ventris & gutturis.* F A. Cur verò non & edacitatis appellationem illis permittit? C A. An hoc miraris? F A. Quis, obsecro, non miretur?

C A. Miretur quicumque non minus quàm ego diligēter eum euoluerit, & alias quam plurimas voces barbaris, aut saltem parum Latinis, ab eo annumerari animaduernerit, quæ Latinissimæ esse comperiuntur. F A B. Exempla mihi aliquot proferas velim. C A. Non antè proferam quàm huic in Obseruationes eius inquisitioni finis à nobis fuerit impositus. Illud enim opusculū ab Obseruationum opere est separatum (id est, calci huius operis adiunctum) quanuis & in illo obseruationes Nizolii habeamus, & quidē tales vt nihil alteris debere dici possint quod ad mouendum lectori siue risum siue stomachū attinet. F A. Ad aliā igitur nominis alicuius definitionē trāseamus. C. Quid si nō recorder? Imò vnus saltem recordor. F. Quænam ea est? C. Qua *Conuiuū* dicitur esse *Accubatio epularis amicorū*. F. Valde angustis conuiuū terminis circumscribit Nizolius, si cōuiuium esse non putat nisi quod ita definiri possit. M A R. In ea opinione fuisse Nizoliū nō existimo. F. Imò ego nō minus hæc verba (quæ alioqui Ciceronis esse fateor) ab illo esse posita pro definitione nominis *Conuiuium* existimo, quàm illa superiora *Vitium ventris & gutturis* pro definitione nominis *Edacitas*. C. Explicationem fortasse potius quàm definitionem esse fatebitur

tebitur Marcus. M A R. Imò ego iam vobis vel explicationem vel definitionem vocis *Conuiuium* appellare permitto verba illa, *accubatio epularis amicorum*, & vos nimio Nizolii reprehendendi studio eò tādē prouehi dico, vt pro eo Ciceronem reprehendatis. sunt enim ipsissima Ciceronis verba. F A. Quid? annon Ciceronis esse, paulo antè ipse quoque confitebar? M A R. Non satis est dicere, Ciceronis: sed addendum, explicantis siue definiētis vocem illam *Cōuiuium*. Audi enim me locum ipsum ex Catoe maiore recitantem, *Bene enim maiores accubationem [uel accubationem] epularem amicorum, quia vitæ coniunctionem haberet, Conuiuium nominarunt. melius quàm Græci, qui hoc idem tum Computationem, tum Concenationem uocant: ut quod in eo genere minimum est, id maxime probare uideantur.* Quid iam ad hæc respondes? F A B. Ciceronem de prima & maxime propria significatione loqui quam eius maiores illi voci dederint: sed potuisse postea conuiuium vocari illorum quoque accubationem epularem, qui quum amicitia iuncti non sint, ad easdem tamen epulas fuerint inuitati: & de hac re Nizoliū monere lectorem debuisse. C A. Imò, ne nimium reprehendendi studium nobis obicere pergat Marcus, ita Nizoliū excusemus

vt dicamus illum suis Ciceronianis in mentem id venturum nequaquam arbitratum esse. F. Ita excusandum cenfeo. M. At ego excufatione non tam illi quàm vobis opus esse dico. F. Quid? an vis palinodiam à nobis cani? M. Volo. F. Ita igitur habeto, nos non ferio sed ioco definitionem illam reprehendisse. M. Eone tandem confugitis? hoc certè non est palinodiam canere. F. Expectas forsitan vt ab illis Stefichoreæ palinodix verbis initium sumamus, Οὐκ ἔστιν ἔπιμος ὁ λόγος. M. An id à vobis expectandum mihi sit nescio: sed hanc demum fore legitimam palinodix formam dico, siue illis ipsis verbis, siue aliis quæ non dissimilia sint vt amini. F. Quin id fiat per me non stabit: sed vereor vt idem à Camillo impetrari queat. Vnde verò tibi Camille risum interim subortum esse putem? C. Risum mihi mouet mea quædã ἀλλόκοτος super illo ipso Ciceronis loco cogitatio, quæ nunc primùm animū meū subiit. sed eam vix exprimere audeo. F. Quid ita? C. Quoniã ea ille Ciceronis locus oppugnatur. F. Vtrum ea in parte quæ ad definitionem illam pertinet? C. Nequaquã. F. - *quicquid habes, age, Depone tutis auribus.* Te enim eius poetæ verbis qui plurimum à te diligitur, compellandum existi- maui. C. Sed nescio quàm tutis Marci auri- bus id deponi possit. F. A. An vis me Marci

quoque aures præstare? C. Quid hoc verbi est? an vis Marco deridendum te propina- re? F. A. Si Ciceroni præstare aliquem dicere licuit, an mihi Præstare alicuius aures dicere non licebit? C. A. Per me quidem licet: F. A. Marci autem risum non timeo, quum illis meis verbis aures non patefecerit. Iam igitur Camille eloquere quicquid illud est: præfatus (si ita videbitur) te non ferio loqui. C. A. Imò verò eloquar, εἶθ' ὡς πρῶτον, εἶθ' ὡς ἀπουδάξων, vt ille apud Platonem dicit. F. A. Quænam igitur pars illius loci à te oppu- gnatur? C. A. Ea pars in qua Latinos accu- bitionem epularem amicorum melius Cō- uiuium appellasse dicit quàm Græcos Cō- potationem, siue Concoenationem. F. A. B. Definitionem illam non reprehendis, vt antea dixisti. C. A. Nequaquam: sed ipsam Ciceronis reprehensionē reprehendo. M. A. Proh, cum quo mihi res est homine, qui Ci- ceronem etiam reprehendere audeat. C. A. Proh, cum quo nobis negotium est homi- ne, qui omnes quotquot vnquam fuerunt Græcos reprehendere non dubitet, & qui- dem in iis quæ ad sermonem pertinent: quū inter omnes & constet & semper constite- rit nullam linguam aptius, nullam feliciter, nullam ornatus animi sensus exprimere. M. Nonne totum locum recitare libet? C. A. M. G. ij.

Quidni libeat? repetam autem altius. Neque ipsorum conuiuorum delectationes corporis uoluptatibus magis quàm cœtu amicorum & sermonibus metiebar. Bene enim maiores ac tubitionem epularum amicorum, quia uitæ coniunctionem haberet, Conuiuium nominarunt. melius quàm Græci, qui hoc idem tum Computationem tum Concœnationem uocant: ut quod in eo genere minimum est, id maxime probare uideantur. Ego uerò propter sermonis delectationem tempestiuis cœuiuiis delector, &c. MAR. Quid hîc reprehendis? CA. Ciceronem Græcos ausum esse reprehendere, id uerò est (inquam) quod reprehêdo. MAR. Quid? an honestiorem Conuiuii quàm Computationis (id est συμποσίου) vel Concœnationis (id est σωμαδείπνου) appellationem esse negas? CA. Nego, & pernego. MAR. Atqui de ipsis etiam pecudibus unâ potantibus dici potuisset συμπίσιον: sicut de unâ uescentibus iisdem, συμβρώσιον (neque enim dicere ausim συμφάγιον) at uerò hoc nomen Conuiuium non itidem commune pecudibus esse posse quisquam dixerit, quum in eo Latini ad id respexerint quod dicit Cicero. CAM. At ego & tibi & Ciceroni ipsi nego ad id Latinos respexisse: quicquam tale illis quos maiores suos uocat Cicero in mentem uenisse nego. Quòd si Græci eò respicere uoluissent, melius συμβρώσιον dixif-

sent quàm Latini Conuiuium dixerunt. M. Cur melius? CA. Quia non itidem ambigua illis fuisset suæ appellationis ratio. MA. Putasne igitur Latinis ambiguum esse appellationis suæ rationem? CA. Non puto solum, sed etiam affirmo. MAR. Quæ illa est ambiguitas? vereor enim ne aliquam ipse tibi somnies. CA. Nonne ambigua est uerbi Viuere significatio? an qui hoc dicet, is aliquid quod somniauerit, afferre à te dicitur? MAR. Quid aliud significat uerbum Viuere quàm quod uulgo notum est, & quod à Græcis ζῆν siue βιωῶ dicitur? C. Merito sanè, quum de nomine illo Conuiuium loquens, dicerem Latinis ambiguum esse suæ appellationis rationem, nullam agnoscere in ea ambiguitatem uoluisti, quum duplicem esse uerbi Viuere usum ignores. MAR. Hoc & innumerabiles alios mecum ignorare scio. CA. An tu Fabi ex illorum innumerabilium es numero? FA. Quomodo esse ex innumerabilium numero queam? quomodo innumerabiliū possit numerus iniri? CA. Extra iocum: tibi ignota est illa minimè uulgaris uerbi Viuere significatio? FAB. Ignota esse non poterit, tantisper dum recordabor illorum Catulli uerborum, *Viuamus mea Lesbia*: ut alios aliorum poetarum omittam locos. MAR. Quid igitur ibi Viuamus va-

lere putas? F A. Genio indulgeamus, vel Genialiter viuamus. M A R. Iam ergo coniectura mihi assequi videor quid velit Camillus: nimirum falso à Cicerone dici, aptius esse Conuiuii apud Latinos quàm Symposii apud Græcos nomen: quòd Latini in eo nō ad aliam verbi Viuere significationē quàm ad eam quam dixisti respexerint. C A. Rem acutetigisti. M A. Sed hoc nōne tanquam à iocante dictum accipiendum est? C A. Vbi attentius apud te id expendis, & cum tuis Conciceronianis, aut in Ciceronianitate collegis (vtrocunque modo vocare illos mauis) communicaueris, tum demum respondebo iocōne id an serio dixerim. M. Egōne meis (vt tu vocas) Conciceronianis id communicare ausim? illōsne vllam vllius Ciceroniani dicti reprehensionem æquis auribus esse audituros credis? C A. Tu quoque, vt opinor, parum æquis auribus illam accepisti. M A R. Ita se res habet: vt nihil dissimulem. C A. Apud te saltem id expendes attentius, vt dixi. F A. Vide ne Adulterii obliuiscaris Camille. id est, eius de quo Ciceronianos Nizolianos monere volebas super illa voce. C A M. Non obliuiscar. Eos sicut monueram ne fidem haberent suo Nizolio, dicenti Auaritiam idem esse quod Inhumanitatem: ita etiā monere volebam

ne illum autorem sequerentur, vbi inter Adulterium & Stuprum nihil discriminis ponit. Hæc enim sunt eius verba, A D V L T E R I V M, vij, *Stuprum*. F A B. Leuis certè præ aliis est hic error. Non cogitauit bonus vir, sicut omne adulterium est stuprum, ita omne stuprum non esse adulterium: vel (vt breuius loquar) Stuprum esse velut genus: adulterium, velut speciem. C A. Sed quum diceres modò Fabi, leuem præ aliis esse illum errorem Nizolij, intelligebāsne esse leue flagitium? F A. Satin' sanus es? C A. Imò verò tu ipse satin' sanus es, qui causa indicta me statim damnes insanix? Scito enim me non tam meis quàm Nizolij verbis, aut (si mauis ita loquar) me in persona Nizolij hæc tibi quæstionem proposuisse. F A. Quid? an Nizolio error est idem quod flagitium? C A. Lege hæc. F A. E R R O R, *Erratio, Erratū, Peccatum, Lapsio, Prolapsio, Fraus, Falsa opinio, Culpa, Flagitium*. Heus tu Marce non iam pro tuo Nizolio erubescis? C A. Erubuit quidè certè: salua res est. ac vix pudor eum (vt opinor) pro suo loqui Nizolio permittet. F A. Adeone infans erit eius pudor? C A. Cur futurum dicis quod iam est? M A R. Quasi verò me nunc primùm experti sitis infantem. C A. Quid sibi volunt hæc illius verba, Fabi? F A. Infantis appellatione aliter quàm

Horatius utitur, pro eo nimirum cui Cicero disertum opponit. Sed de hoc Nizoliano, in erroris explicatione errore satis: à vitiis ad virtutes transferendum nobis sermonem censeo. C A. Apertius loquere. F A B. Periculum nobis censeo faciendum *ὑποχρῆσις* Nizolianæ in explicandis virtutum nominibus: quum eius *ἄσυχαι* (volui *ὑποχρῆσις* dicere) in explicandis vitiorum appellationibus abundè iam perspexerimus. C A. Nempe ab equis ad asinos vis transire, quod ad Nizolianas siue explicationes siue expositiones attinet. F A B. Hoc si nobis contingere videā, ab asinis ad equos statim reuertemur. C A. Audi igitur Nizolianam quandam expositionem nominis *Humanitas*: & quidem multis aliis subiunctam. F A B. Quid est, obsecro, *Humanitas* Nizolio, præter id quod omnibus Latinæ linguæ peritis in mentē statim venit? C A. Aliquid quod nulli vnquam alii in mentem venisse puto. F A B. Quid tandem est illi *Humanitas*? C. *Altitudo animi quæ dicitur.* F A. Itane verò Ciceronianorum duci Nizolio *Humanitas est altitudo animi*? Non equidem hæc scripsit ille dux *ἀπ' ἵππου ἐπ' ὄνον μεταβέβηκός*, (vt tu modò nos ab equis ad asinos esse transituros dicebas) nec *ἀπ' ὄνου ἐκπρωτῶν*, sed *ἄπ' ὄνου*. M A R. Valde profectò acerba est hæc tua reprehensio, & falsa tamē

fortasse. F A B. Adeundus est ipse Ciceronis locus, vt veram esse Marcus fateatur reprehensionem, quam fortasse falsam comperitum iri dicit. C A M. Ad eum iam perueni, *In liberis uerò populis & in iuris æquabilitate exercenda etiam est facilitas, & altitudo animi quæ dicitur: ne, si irascamur aut intempestuè accedentibus aut impudenter rogantibus, in morositate inutilem & odiosam incidamus.* F A B. Mihi iam videor animaduertere quid Nizolio persuaserit vnum & idem esse *Altitudinem animi & Facilitatem.* C A M. Quid illud est? F A B. Quòd Cicero huic illud subiungat. Nam & aliis in locis, propemodum innumeris, vbi aliquod vocabulum ita subiunctum à Cicerone vidit Nizolius, interposita tantum copulatiua seu connexiua particula, ita synonymum id esse iudicauit, vt eo alterum exponi posse censuerit, atque adeo exposuerit. Idemque & de iis intelligendum est locis vbi plura, licet *ἀσυνδέτως* posita, non aliter dicuntur quàm si *συνδέσμοις* connexa essent. Illius autem rei exempla quædam nos antea vidisse puto: sed & inter cæteras expositiones quæ dantur nomini illi *Humanitas*, reperientur. Quære vocem illam apud Nizolium Camille. C A. Non diu quærenda fuerit. F A B. *Humanitas, Facilitas, Lenitas, Mansuetudo, Comitas, Urbanitas, Suauissimi mo-*

res, Benignitas, Mansuetudo morum ac facilitas, Suauitas sermonum atque morum, Lepos, Altitudo animi quæ dicitur. Videndi nunc sunt qui ab eo afferuntur loci. In uestra mansuetudine atque humanitate totam causam repono. Quinetiam ex Cic. ad Q. fr. affert, *Clementia, mansuetudo, humanitas*. Ex his nimirum locis dixit Nizolius, Humanitatem esse idem quod Mansuetudinem. Nec longo interuallo sequitur hic, ex Lælio, *Aniuita remissior esse debet & liberior & dulcior, & ad omnem comitatem facilitatemque procliuior*. Ex hoc nimirum loco idem esse Humanitatem quod Comitatem, tradidit Nizolius. Et quoniam in quadam ad Atticum epistola scripsit idem, *Tua singularis humanitas, suauissimiq; mores*, dixit etiã Humanitatẽ & Suauissimos mores vnum idẽmque significare. Denique quoniam ille in quodam loco operis De oratore scripsit, *Nullum est vitæ tempus in quo nõ deceat leporem humanitatemque uersari*, videmus Humanitatem illa etiam Leporis appellatione exponi. Nec dubiũ est quin eandem omnino & in cæteris expositionibus rationẽ sequutus fuerit, atque id ex aliis Ciceronis perspici locis possit. C A. Periculosam certè & parum prudentem exponendi rationem narras. F A. Sed Nizolianam tamen. C A. Nizolianam esse ne ipse quidem

Marcus negare aufit. F A B. Quinetiam fatebitur iam (satis scio) non aliud illum mouisse ad addendam & illam postremam expositionem, qua Humanitatem scripsit esse Altitudinem animi quæ dicitur, quàm quòd videret Ciceronem, quum dixisset Facilitas, addere verba illa, *Et altitudo animi quæ dicitur*. C A. Atqui non subiunguntur illa nomini Humanitas, sed nomini Facilitas. F A B. Nõne vides primam omnium expositionem esse illam qua Humanitas dicitur esse idem quod Facilitas? quum igitur voci huic Facilitas subiunguntur, perinde est ac si illi vocabulo Humanitas subiungeretur: vt pro Nizolio respondeam. Ac fateor certè, si verè dici queat Altitudinem animi esse idem quod Facilitatem, haud falso dictum etiã iri nihil aliud esse quàm Humanitatem. Sed tuæ fuerint partes illud nobis, in tui Nizolii gratiam, probare: illud, inquam, quũ Cicero dixit, Facilitas & Altitudo animi, vocibus idem omnino declarantibus vsum esse. M A R. Hoc ego vtinam probare possem, vt Camillum à Nizolio, id est, à Nizolii manibus, veniam suæ irrisionis petere cogerem. Sed hoc saltem mihi vterque vestrum fatebitur, vt spero, duo illa sic à Cicerone cõiungi vt nõ valde diuersa videri possint. C A. Atqui non sibi consta-

ret Cicero si facilitatem cum altitudine animi coniungeret. MAR. Quare? CA. Quia in illo ipso libro De officiis (qui primus est) dixerat quandam esse animi elationem, à qua quod fieret, non esset virtutis, sed potius immanitatis omnem humanitatem respicientis. FA. Ipsa Ciceronis verba proferri satius fuerit. CA. Sed ea animi elatio quæ cernitur in periculis & laboribus, si iustitia uacat, pugnatque non pro salute communi, sed pro suis commodis, in uitio est. non modò enim id uirtutis non est, sed potius immanitatis, omnem humanitatem repellentis. MAR. At ego respondeo, nò de omni elatione animi loqui Ciceronem, sed de certa quadam duntaxat: & quidem de ea quæ vitiosa sit. CA. Sed innuit interim Cicero vitium hoc illi animi elationi plerunque innascenti: perinde ac si diceret (ea sermonis forma utens qua paulo pòst). Sed illud odiosum est in ea elatione animi quæ cernitur in periculis & laboribus, quòd plerunque iustitia uacat, pugnatque non pro salute còmuni, &c. Ita enim ipse paulo pòst de eadem loquitur, sed illud odiosum est quòd in hac elatione & magnitudine animi facillimè pertinacia & nimia cupiditas principatus innascitur. Ut enim apud Platonem est, omnem morem Lacedæmoniorum inflammatum esse cupiditate uincendi: sic, ut quisque animi magnitudine maxi-

mè excellit, ita maximè uult princeps omnium esse, uel potius solus esse. Difficile autem est, quum præstare omnibus còcupieris, seruare æquitatem, quæ est iustitiæ maximè propria. Atq; his subiungit quæ omnino à facilitate (quam cum animi altitudine vis esse coniunctam) abhorrent, Ex quo fit ut neque disceptatione uinci se, neque ullo publico ac legitimo iure patiantur. Quid? quum hæc legis, non tibi uideris audire quod de Achille canit Horatius, illum iura sibi nata esse negare, atque armis nihil non arrogare? Sed ipsum Horatii locum afferam,

-honoratum si fortè reponis Achillem,
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata, nihil nò arroget armis.

Vide quàm procul à facilitate illa quoque altitudo animi Achillea abfuerit. Nisi fortè in Achille altitudinem animi non vis agnoscere. MAR. Elationem animi potius quàm altitudinem illi tribuendam esse censerem. CA. At ego animaduerti elatum animum & altum à Cicerone sensu eodem appellari: & quemadmodum hîc de animi elatione loquutus, non multo pòst virorum fortiù & magnanimorum mentionem facit: ita in illo de quo nunc disceptamus loco, quum hæc duo iunxisset, magnanimum & fortem virum, statim altitudinis animi mentionem

facit, prius tamen facilitatis. M A R. Aliquid aliud sit hæc altitudo animi necesse est, quæ cum facilitate ab eo copulatur. C A M. Imò non ipse Cicero hæc copulat, sed tuus Nizolius, qui hæc idem valere dicit. M A. Nónne hoc est copulare, dicere, Facilitas & altitudo animi? C A. Quid? nõne hæc copula longè diuersa aut etiam contraria coniungere potest? an si Cicero diceret, Humanitas & crudelitas, à Cicerone humanitatem & crudelitatem copulari, tanquam res eiusdè generis, existimares? Legimus apud Nasonem *pius & sceleratus*: an putas illum hæc tanquam vllam affinitatem habètia, simul ponere? & quidem *quauis eodem facto*, addat? Canit enim initio libri Metamorph. tertii,

*Quñ pater ignarus natã perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si nõ inuenerit, addit
Exilium: facto pius & sceleratus eodem.*

Canit idem lib. eiusdem operis nono,

-ultisq; parente parentem

Natus, erit facto pius & sceleratus eodem.

Quid? an ideo *pius & sceleratus* idem valere dicemus? F A. Nemo, cui alii quàm Nizoliani sint oculi, ad diuersa referri hæc duo non videat, etiamsi copula illa & coniungatur. At Nizolius si ita cõiuncta hæc à Cicerone inuenisset *pius & sceleratus*, idem for-

tasse quod de aliis multis, licet significationem valde diuersam & fere contrariam habètib; dixisset, rem vnã atque eandem vtroque declarari. C A. Quid si igitur ista,

-scelus est pietas in coniuge Tereo,

in suo Cicerone legisset? an scelus idem esse quod pietatem dixisset? F A. Quidni? M. Siccine de Nizolio, tanquam de homine infano, loqui vos nihil pudet? in his quidem certè manifestissimum est discrimen: hæc ad diuersa referri patet: ideoque nec horum nec talium vocabulorum vllam esse affinitatem dixisset. C A. At ego non minus altitudinem animi & facilitatem ad diuersa referri dico, etiamsi minus diuersæ sint harum quàm illarum vocum significationes. M A. Ostende quomodo ad diuersa referri possint. F A. Totus locus est legendus atq; attentè considerandus. C A. Eum simul & legamus & expendamus. F A. Ne tu eum nobis recitare graueris. C A. Non grauabor equidem. Nec uerò audiendi qui grauiter irascendum inimicis putabunt: idque magnanimi & fortis uiri esse censebunt. nihil enim laudabilius, nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clemètia. Paulo altius enim repetendus fuisse videtur locus, vt facilius mens Ciceronis in his quæ sequuntur posset perspici: in liberis uerò populis, & in iuris æquabilitate,

exercēda etiā est facilitas & altitudo animi quæ dicitur, ne, si irascamur aut intēpestiue accedentibus, aut impudenter rogantibus, in morositatem inutilem & odiosam incidamus. M A R. Quomodo negare potestis quin facilitas & altitudo animi eodem referantur? C A. Sine me paulo vltius pergere, antequam tibi respondeam: *Et tamen ita probanda est mansuetudo atque clementia ut adhibeatur reip. causa seueritas: sine qua administrari ciuitas non potest.* Quid iam ais Marce? hæc quæ de seueritate dicuntur, nōne tibi ad altitudinem animi pertinere vidētur? nōne Ciceronem, quod facilitatem vocauerit, nunc mansuetudinē atque clementiam appellare? M A R. Assessor iam quæ tua sit hoc de loco sentētia: sed vide ānon Cicero, si eius hæc mens fuisset, ita potius loquutus esset, *Exercenda etiam est facilitas & altitudo animi quæ dicitur: ne, si irascamur aut intempestiue accedentibus, aut impudenter rogantibus, in morositatem inutilem & odiosam incidamus: aut, si nullam seueritatē adhibeamus, administrare ciuitatem non possimus.* C A. Tunc quidem apertius (fateor) esse potuisset, altitudinem animi ad seueritatem respicere: sed sicut ab aliis scriptoribus, sic & à Cicerone nonnunquam, orationis, quæ alioqui vniformis manere posset, mutari formam

mam non ignoras. M A R. Quod tamen respondes ad id quod tibi oppono, non mihi satisfacit. Ac miror certē cum animi altitudine facilitatem siue mansuetudinem & clementiam non tibi videri posse coniungi. C A. Imò verò, si hoc negem, ipsi etiam Platoni repugnem. apud eum enim legitur libro De legibus quinto, *διὸ δὴ θυμοειδῆ ὡρέπειν καὶ ὡρεῖον φαρμὰ ἐκάσπε εἶναι δεῖν τὸν ἀγαθόν.* Sed & paulo antè dixerat, *θυμοειδῆ ἰδὴ δὴ χεῖν πάντα ἀδρα εἶναι, ὡρεῖον δὲ ὡς ὅτι μάλιστα.* Postquam autem illis subiunxit ista, *τὰ γὰρ τῶν ἄλλων χαλεπὰ καὶ δυσίατα ἢ καὶ ὑπερέπαι ἀνίατα ἀδικήματα οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκφυγεῖν, ἢ μαχόμενον καὶ ἀμυρόμενον νικῶντα, καὶ τῶν μηδὲν αἰέναι κολλάζοντα,* addit, hoc non posse fieri nisi ab eo animo cui insit *θυμὸς γενναῖος*, id est, generosa quædam iracundia. *Ἔστω δὲ (inquit) αἴθλι θυμοῦ γενναίου ψυχὴ πᾶσα ἀδυνάτου δραν.* Vbi simul etiā obseruare debemus quid vocet hominem *θυμοειδῆ*. Quemadmodum verò hīc, postquā pœnas seuerè irrogandas esse scripsit, addit, hoc fieri nullo modo posse nisi adsit *θυμὸς γενναῖος*: ita etiam, antequam diceret oportere bonum virum esse etiam *θυμοειδῆ*, dixerat, *τῶν δὲ ἀκράτους καὶ ἀπαρρημωθῆτος πλημυθεῖ καὶ κακῶ ἐφίεναι δεῖ τῶν ὀργλῶν.* Cur verò clementem simul esse oporteat, ostendit. F A. Non absimile vero est, Ciceronem, quū illa quæ

titudine animi rectè coniungi. CAM. Quis hoc tibi negat? harum rerum coniunctionē si reprehenderem, non ipsum tantum Ciceronem sed Platonem etiam (vt apparet ex eius verbis quæ protuli) reprehenderem: sed tanquam eadē cōiungi, illud verò est quod nego & pernego. ac miror certè eadem tibi toties esse inculcanda. MA. Nónne verò sicut híc altitudo animi & modestia atque æquitas, tanquam eadem, coniunguntur, ita etiam altitudinem animi & facilitatem, tanquam eadem, aut saltem penè eadem, coniungi, dicere liceat? præsertim quū modestia & æquitas aliquam cum facilitate cognationem habeant? CAM. At ego nihilo magis de illa apud Liuium quàm de ista apud Ciceronē coniunctione tibi assentior. nam vt Ciceronem in facilitatis appellatione aliò respicere dixi quàm quum adderet altitudinē animi, ita etiam à Liuiò eodē respici nego, quum modestiam æquitatēque & quum altitudinem animi dicit. altitudinē enim animi in illa adeo acri contēntione libertatis dignitatísque, modestiam verò & æquitatem in eo spectandam proponi aio, quòd tandē, depositis certaminibus, tribunos omnes patricios creavit populus, contentus eo quòd ratio habita ple-

beiorum esset. FAB. In hoc tam longo de humanitate & facilitate sermone (ab humanitate enim ad facilitatem transimus) tua humanitate facilitatēq; abusus est Marcus, qui te toties eadem sibi de loco illo inculcare coegerit: ne verò eandem tibi in hoc Liuiano molestiam exhibeat, ab hac Nizoliana humanitate (quæ idem sonat quod altitudo animi) ad aliam quampiam eius virtutem nos proripiamus. CAMIL. Vísne, tanquam à specie ad genus transeuntes, Iustitiam illius examinemus? FAB. Volo. Verum licebitne tibi per Ciceronianos Humanitatem ad Iustitiam, tanquam speciem ad genus, reuocare? CAM. Quidni? videmus enim à Cicerone Lenitatem ad illam reuocari. FA. Sed Lenitatem eam quæ in moderatione animaduertendi versatur. CA. Hoc scio. quid tamen prohibet quin & eam quæ aliis in rebus posita sit, eodem, etiam si minus propriè, referamus? FAB. Nihil, vt opinor. Quinetiam Comitatem adiungit Iustitię idem scriptor, De fin. lib. quinto, ibi enim de Iustitiá loquutus, addit, *Cui adiunctæ sunt, Pietas, Bonitas, Liberalitas, Benignitas, Comitatus, quæque sunt generis eiusdem.* CA. Audi igitur quid Nizolio sit IUSTITIA. Primum quidem est *Æquitas*, deinde *Ius*, *Fas*, *Iustum*. Quid tu de his dicis? FA. Quid aliud

dum eandem significationem tribui, quum alioqui plerunque aliam, aut aliquantū saltem diuersam, habeat. Ne ipsum quidē certē Ciceronem ita frequenter Modestiae appellatione usum esse puto, atque ubicunq; usus sit, aliquid adiunxisse puto quo auditor siue lector moneretur talē esse ibi eius significationē. Sed locus nobis est ad eundem, Tuscul. quæst. lib. tertio, & tertia (si bene memini) pagina à principio, illius quidē quam modò in manibus habui editionis. C A. Iam ad illum perueni. F A. Recita igitur. C A. *Verisimile etiam illud est, qui sit temperans: quem Græci σωφρονα appellat. eamq; uirtutem σωφροσύνη uocant. quam soleo equidem τῆν Τεπεραντιαν, tum Moderationem appellare: nōnunquam etiam Modestiam. sed haud scio an rectē ea uirtus Frugalitas appellari possit.* F A B. Hæc verba, *nonnunquam etiam*, confirmant id quod dixi. Ad frugalitatem verò quod attinet, de eo non dubitauit Nizolius de quo dubitare se ostendit Cicero, quum dixit, *Haud scio an rectē ea uirtus Frugalitas appellari possit.* Quauis enim non ignorem talem usum esse horū uerborum *Haud scio*, itidēque uerbi *Nescio*, apud Ciceronē, ut potius sint arbitrantis rem ita se habere, quàm non arbitrantis: tamen ita loqui, nemo dixerit esse aliquid planē affirmare. Et-

enim ne is quidem qui ita loqueretur, Eam uirtutem rectē frugalitatem appellari posse arbitror, ita posse appellari affirmaret. Nihil certē magis quàm si Græcè loquens diceret, μήποτε δὲ σωφρονῆ. C A. Cur Nizolium miraris de eo non dubitasse de quo dubitauerit Cicero? nōne multo audaciorē Cicerone fuisse in iis quæ ad linguæ Latinæ consuetudinem pertinent, (si tamen Ciceronem appellare audacem fas est) plurimæ iam obseruationes uel potius expositiones illius te docuerunt? M A R. Nunc saltem, dum nobis est de uirtutibus sermo, maledicam istam linguam comprimere oportuit. C A. Itane uerba illa mea maledicetiam interpretaris? M A R. Ita interpretor. F A. Morosior est nunc Marcus, & quidem ideo fortasse quòd inter uirtutes uersari quodāmodo sibi uidetur. C A. Missas igitur uirtutes faciam: simulque huic inquisitioni in expositionēs eorum nominum quæ grammatici substantiua uocant, ualedicā: & ad eas quæ ab eodem obseruatore dantur nonnullis adiectiuis (ut iidem uocant) me conferam: si unicum ex altero illo ordine addidero. F. Quòdnam illud est? C A. *Spes.* Audi enim, obsecro. audi, inquā: si ridere libeat. S P E S, *Fiducia, Expectatio, Cogitatio, Firmamentū, Perfugium, Aura, Alacritas, Lux, Cupiditas.* F A B.

Ne ipse quidem Marcus Nizolio hîc assentitur, quantum ex eius vultu colligo. ideo minimè hîc est vlla refutatione opus. C A. Liceat mihi, antequam de nominibus huius classis dicendi finem faciam, aliud etiâ quoddam addere: vt ad philosophiâ quoque pertinentes quasdam expositiones, tâquam colophonem illi adiiciam. F A. Per me licet. C A M. A E R, Cæli, Anima, Spiritus, Aether, Iupiter. M A R. Scio vobis hoc, inter alia mirû visum iri, quòd idè vult esse Aetherè quod Aerem. F. Cui verò mirum non videretur? M A R. Quid si autoritate Ciceronis illum defendam? F A B. Dicam te defensionem plusquam παραδόξον attulisse. Aether (inquit Cic. sec. De nat. deorum lib.) qui constat ex altissimis ignibus. Mutuemur hoc quoque verbum: dicaturque tam Aether Latine, quam dicitur Aer. F A B. Quid iam de Marco dicemus, Camille? nonne ipsummet velle iam suum Nizolium, qui ab hoc loco deceptus fuerit, irrideri? M A R. Imò nihil tale cogitans hunc locum protuli, sed ab eo ipsemet deceptus fui. C. Veniam igitur tibi dabo, & ad illa alterius classis nomina veniam. Initium autem à nomine Certus sumam. C E R T V S, Non dubius, Non incertus, Compertus, Exploratus, Minimè dubius, Definitus: & paucis interiectis, Quod manu tenetur, vel in manibus

habetur. F A. Erravit profectò multis in locis Cicero, errarunt cum Cicerone omnes Latini scriptores si id demum Certum dici debet quod manu tenetur, vel in manibus habetur. C A. Video Marcum hîc sui Nizolii pudere: aliò transeamus, ne maiorem illi pudorem incutiamus. C O N S T A N S, Firmus, Stabilis, Grauis, Præsens, Perpetuus, Cõueniens, AEquabilis, Moderatus, Singulari constantia præditus. F A B. Hîc quoque, vt opinor, Marcum Nizolii pudet. C A. Aliud igitur proponam. C L E M E N S, Lenis, Mitis, Mansuetus, Misericors, Humanus, Liberalis. F A. Quid hîc agit Liberalis, Marce? Nimia certè fuit Nizolii in exponendo hoc nomine liberalitas: alioqui illud Liberalis non addidisset. M A R. Miror certè cur addiderit. C A M. Nō minus miraberis, eum vocem Liberalis vicissim exposuisse illa Clemens. Visne locū proferam? M A R. Tibi fidem habeo, & me nō minus mirari dico. C A. M O D E S T V S, Commodus, Sui cognoscens. F A B. Hîc quoque Nizolianum ingenium agnosco. & Marcū hîc quoque pudet: subpudet quidem certè. C A. Faxo vt illum non subpudeat, sed dispudeat. P A R V V S, Pusillus, Exiguus, Modicus, Brevis, Angustus, Tenuis, Minutus, Mediocris, Modica magnitudine. Quid hoc est, obsecro, Mediocris cum Paruus confundere,

nisi mediocritatem ignorare, aut è rerum natura tollere? F A. Noli pluribus hanc expositionem exagitare: ne Marcum hinc exigas. non vides quantus rubor eius pudicitiam sit consequutus? C A. Quid ais? F A B. Rogo annon videas quantum rubor pudicitiam eius sit consequutus. C A. Quid tu pudicitiam vocas? F A B. Pudorem. C A. An verò Latinè tibi loqui videris? F A B. Nizolianè saltem loquor. C A. An hæc duo nomina vnum idemque ait significare? F A. Ait. Sed non videris mihi fidem habere. lege ipse. C. *Pudicitia, Pudor.* F A B. Quòd si pudicitia nihil aliud est quàm Pudor, rectè profectò sum loquutus. C A M. Si quidem Nizolianè loqui, sit rectè loqui. F A. Visne hoc tibi demonstrarem syllogismo quo nullus *ἀγλεπικώτερος* inueniri possit? C A M. Volo. F A. Qui Nizolianè loquitur, Ciceronianè loquitur: Qui autem Ciceronianè, is rectè: Qui ergo Nizolianè loquitur, is rectè loquitur. C A. Sed nego tibi propositionem tui syllogismi, eum qui Nizolianè loquatur, Ciceronianè loqui. F A. Contra negantem principia non est disputandum. Fieri potest vt Ciceronianorum deus (quod ad Ciceronianismum attinet) non sit Ciceronianus? M A R. Non lubenter hos *χλευαδομολογῶ* audio. C A. Refero me igitur ad illorum nominum adiectiuorum

DIAL. HEN. STEPH. III
 expositiones. POPULARIS, *Vulgaris*, De populo, *Ciuis*, *Municeps*, *Plebicola*, *Iucundus* & *gratus populo*, *Seditiosus*. F A B. Hoc in plerisque Observationum Nizolii locis obseruavi, cum expositionibus inauditis (& quæ verè *Σαυμάσια ἀκούματα* possint appellari) locum ultimū tribuere. quod & hic fieri videmus in voce Seditiosus. de qua nonne tu idem sentias Marce, scire percipio. M A R. Inauditam esse mihi hanc expositionem fateor: sed quæcunque mihi sunt inaudita, non protinus improbare soleo. F A B. At ego non dubito quin populares tui statim improbatum sint hanc expositionem, qua popularis dicitur inter cætera significare seditiosum. M A R. Quos tu meos populares vocas? F. Ciceronianos Nizolianos. M A. Video hic inter locos Ciceronis qui afferuntur in aduerbio Populariter, quendam vbi Seditiosè & Populariter ab illo coniunguntur. F A B. Idipsum vides igitur quod Nizolium in errorem impulit: si meministi eorum quæ paulo antè diximus. ex illis enim patet eum solere ad hunc lapidem offendere. C A. Quid verò Ciceroniani Nizoliani dicent de suo Nizolio nomen *sanus* nomine *salubris* si e *saluber* exponente? F A. Quid aliud, quàm non satis esse sanum qui vocem Sanus ita exponat? C. Atqui sacrilegam suam linguam

existimarent, si ita aduersus deum suum loqueremur. M. Apage istam dei appellationem. potius certè Ciceroniani Ciceronē ipsum pro deo suo haberēt, quod ad sermonē Latinum attinet. C. At nos de Ciceronianis Nizolianis loquimur. M. Sed ipsum Nizolii locum videamus. C. SANVS, Firmus, Valens, Validus, Salubris, Saluus, &c. Neque verò contentus fuit tam pulchram expositionem vno in loco ponere: sed vt Græco obtemperaret prouerbio, *δὲς ἢ τοῖς τὸ καλόν*, alium etiam locum ei inuenit. nam in adiectiuo INCORRVTVS, postquā posuit *Integer, Purus, Inuiolatus*, duo illa tanquam synonyma affert, *Sanus, Saluber*. Sed hīc recordatus sum & cōtrarii *Insanus*, quo Nizolius nomen *Magnus* exponit. Eamus in rem præsentem. MAGNVS, *Amplus, Grādis, Non mediocris, Non paruus, Vberior, Bonus, Latè patens, Immanis, Infinitus, Vastus, Insanus, Longè latèque patens*. Quem tu hīc locū habere vocem illam *Insanus* dicis Nizoliana? F. Quīdam obsecro vel ab eo, vel ab eius popularibus (vt antea illos vocasti) responderi posset? C. At ego respōdebo saltē quid Nizoliū deceperit. Recordabatur ille Ciceronem dixisse *Infanas* substructionū moles pro magnis: (magis propriè tamen exponitur *Ingentes*) ideo quicumque

Magnus

Magnus esset, visus illi est posse dici *Insanus*. FA. At de illo adiectiuo *Bonus* quid boni habes quod dicas? CA. Nihilo certè magis quicquā boni de hac expositione quā de illa possum dicere: sed idem saltē hīc quod illic faciam, vt quid *Nizolium* mouerit ostendam. Legerat ille apud Ciceronem *Bonam* partem, volentem significare *Magnam*: itidem igitur quicumque *Magnus* esset, visus illi est posse appellari *Bonus*. FAB. Antea vicem eorum dolebam qui magni essent, quòd *infanos* à Nizolio vocari viderem: nunc illis inuideo quum ab eodem bonos dici video. Mirum autem est illum existimasse ita vocabula *ἀντισπέφειν*; quod ad significationes attinet, vt si *Insanus* pro magno dicatur, vicissim etiam *Magnus* pro infano: si *Bonus* pro magno, vicissim *Magnus* pro bono liceat dicere. Iam autem perinde loquor ac si verum illud esset, nomina ista *Insanus* & *Bonus* pro magno posse vbiq; poni. C. Nōne optimā rationē locupletandæ Latinæ linguæ inuenisse tibi videtur *Nizolius*? FA. Imò facillimā quidem, sed pessimā & periculosissimam. CA. Mirum est illum *Magnus* nō exposuisse etiam *Maximus*. ita enim sæpe positiuæ (vt grammatici vocant) superlatiuus exponit. MAR. Sed id non facit eadem voce v-

tens. C A. Nō recordor loci cuiusquam vbi voce eadem vtatur (volo enim verum fate-ri) sed quorundam vbi positiva vox superlatiuo nomine exponitur: quum tamen hoc ipsum absque superlative multo plus significet quàm illa in gradu superlatiuo queat significare. M A R. Nō assequar quod dicis, nisi exēplū proferas. C. In promptu est. *INCONSIDERATIVS, Inconsiderans, Inconsultus, Amentissimus.* Nunquid non solum Amentissimus, sed etiam Amens, plus est multo quàm Inconsideratus? M A. Iam intelligo quid velis. C A M. Quinetiam eius quod nullo à me exemplo posse nunc confirmari dixi, nunc mihi exempla duo suppetunt. Quum enim *Familiarem* dici ait Qui in intima familiaritate alicuius versatur, nonne perinde est ac si diceret *Familiarem & Familiarissimum* vnum eundemque esse? Itidemque quum *Cōstantem* esse dicit Qui singulari constantia est præditus, nonne videmur nobis audire *Cōstantem* dici etiam *Constantissimum*? M A R. Imò certè multo hæc durius dicerentur, quàm illa sint dicta. Fateor alioqui non debuisse Nizolium talia quæ aliud potius sunt quàm expositiones, expositionibus admiscere. F A. Quid aliud noui ex Africa? C A. Mene, an Marcum, hoc sciscitaris? F A. Hui, quasi me de Africa

Nizoliana loqui non intelligas, ex qua tot iam monstra protulisti. Quidni enim monstra vocemus quæ ibi sunt naturæ Latini sermonis omnino repugnantia? C A. At ego de Thracia cogitabam. F A. Quid verò tibi nunc cum Thracia? C A. Eò tandem cogitationem meam expositio quædam Nizoliana adduxit, vel pertraxit potius. F A B. Dic sodes quænam illa sit. C A. Si modò cū bona Marci venia eam proferre liceat. F A. Pro Marco spondeo. C. Audi igitur. *SANGVINARIVS, Thrax.* Quam, obsecro, nobis expositionis huius rationem redditurus est Marcus? F A. Non tenetur Marcus quilibet Nizolii imaginationem præstare. C A. Interim verò tibi excidit vocabulū cui Marcus nigrum theta præfiget, utpote longè à Ciceroniana Latinitate remoto. F A. Imò verò prudens sciensque illo sum vocabulo vsus, quum minimè Ciceronianū esse haud ignorarem, & pro eo Ciceronianos Cogitationem dicere nescius non essem. C. Cur non potius hoc quàm illo vsus es? F. Quoniam quod animo conceperam, ita exprimere volebam ut statim intelligerem: quod mihi nequaquam assequuturus videbar si cogitationis appellatione vterer. ac penè ausim dicere, Ciceronem ipsum, si meo loco fuisset, aliam ad id exprimendum quæsi-

turum, aut Græcè πάντα σὺν dicturum fuisse.
 C. A. Ut facilius excusatum te habeat Mar-
 cus, vel potius ut tibi tantum *ἡμίσημα* con-
 donet (neque enim quæ allegas, ἀπὸ αἰσῶν te
 apud illum efficient) partes eius in reddenda
 illius expositionis ratione suscipito. F. A.
 Suscipiam quidem illas: sed vereor ut susti-
 nere possim. Sed *μαρτυρίαν* meam saltem pro-
 feram. C. A. Quidnam igitur tibi de illa a-
 nimus *μαρτυρέεται*? F. A. Nizolium, quum San-
 guinariū diceret eum esse qui alibi *Thrax*
 appelletur, vel potius Sanguinariū & Thra-
 cem, vnum atque idem significare, ad locū
 quendam Ciceronis respexisse qui legitur
 in oratione De provinciis consularibus, ut
*rex Ariobarzanes consulem vestrum ad cædem
 faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduce-
 ret.* C. A. Fortasse verò & ad alium respexisse
 locū dici potest, in quo myrmillonis Thra-
 cis à Cicerone fit mentio. F. A. Quis ille est
 locus? C. A. Ex quadam Philippica, ut qui-
 dem testatur Nizolius. apud eum enim le-
 gimus, *Cic. I. A. Myrmillo Thrax.* F. A. Illius
 etiam loci recordor: ideoque falli Nizoliū
 scio, qui de Thrace dicat quod à Cicerone
 de Antonio dicitur. Cedo mihi volumen
 Orationum Ciceronis. C. A. Illi tuus cubi-
 tus innititur. F. A. B. In sexta Philippica esse
 puto, non procul à fine. Visne repetā paulo

altius? C. A. Quidni? In foro L. Antonij statuum
 videmus, sicut illā Q. Tremellij, qui *Hernicos de-
 uicit, ante Castoris.* O impudentiam incredibile,
 tantūmne sibi sumpsit, quia *Mylasis myrmillo
 Thracem iugulauit, familiarem suum?* Intelligit
 enim, Antonium in gladiatoria pugna (nā
 eum, sicut myrmillonem, alibi etiam, ita &
 gladiatorem appellat) Thracem familiarē
 suum iugulasse. At Nizolius, non animad-
 uertens dici *myrmillo* pro *Quum* esset myr-
 millo, (perinde ac si Græcè diceretur *μονομα-
 χος*, subaudito participio *ων*, vel vnica vtend-
 do voce, diceretur *μονομαχων*) scripsit *myrmil-
 lo Thrax*, ut quem Cicero dicit iugulatum
 esse, sit is qui iugulauerit. C. A. Vide Marce
 quantum fidei tuo Nizolio vel in proferē-
 dis Ciceronis locis sit adhibendum. M. A. R.
 Hoc à te expectabam Camille. sciebā enim
 te quoduis potius vadimonium deserturū
 quā hanc quoque exagitandi Nizolij oc-
 casionem prætermisurum. F. Nunquāme
 altercari desinetis? tu potius Camille quo
 cœpisti pede pergito. M. Ego verò nolim
 eum quo cœpit pede pergere: quoniam in
 multis non mihi visus est *ὀρθοποδεῖν*. F. Quid
 ita? M. A. Quoniam qui accusationi suæ vel
 accusationibus suis calumnias admiscet, nō
 videtur mihi *ὀρθοποδεῖν*, sed poti⁹ *σκολισσοπεδεῖν*,
 ut ita dicam. C. Itāne calumniator à te au-

dio? M. Audire potes, si aures tuæ suo funguntur officio. C. Vbi me calumniantē deprehēdisti? M A R. Vel in eo quod modò de mala Nizolii fide dixisti. scis enim illum minimè lectionem eam quam in loco illo inuenerit mutasse, sed aliquod exēplar quod ibi deprauatum esset sequutum esse. C. Ego ne id vel scio, vel scire possum? nisi fortè mihi aliquid cum *νεκρομαντεία* esse commercii existimas. F. Ne ego quidem hoc scio. C A. Vult Marcus nos scire quod ne ipse quidē scit. Alioqui dicat ille qua in editione lectio illa quam Nizolius affert, reperiatur. M. Editionem qua vsus est non posse à me representari nosti: hoc te audaciorem reddit. F. Ne in illa quidem extare lectionem illam crediderim. sed tamē hoc demus propensæ Marci in Nizolium voluntati vt nos credere dicamus: & verbis illis vtamur quibus apud Platonem vtitur quidam, nos credituros esse, *εὐὰ αὐτὸς κελδύη*. Tu iam perge Camille, siue *ὀρθοποδῶν*, siue *σκολιοποδῶν*, vt Marcus nouè loquutus est. C. Ad aliam orationis partem transire statueram: verum id prius non faciam quàm nomē vnum adiectiuum superioribus adiecerō, & nouum quoddam ac valde mirum expositionis genus in eo ostendero. F A. Lubenter nouum illud atque mirum expositionis genus au-

diam. C. MALEDICVS, *Obtrectator, Mor-dax, Petulans, Procaz, Habens aculeos, Perfringo, Momus*. F A. Video vbi sit illa nouitas. est sanè in eo quòd nomē *Maledicus* verbo etiā *Perfringo* exponitur. Nisi autē à te præmonitus, nouam aliquam & inauditam exponēdi rationem expectassem, fideliter à te verba Nizolii recitari vix mihi persuasissem. Sed quid (obsecro) agit hīc verbum *Perfringo*? C. Interrogandus tandem erit Marcus: simūlq; quid agat verbum *Sequor* inter expositiones nominis *Causa* (neq; enim adiectiuus tātum nominib⁹ illa nouitas adhibetur) quū scribit, *CAUSA, Caput, Origo, Fons, Radix, Principium, Seminarium, Semen, Stirps, Effector, Pignus, Ratio, Sequor; Nomen, Ergo, Gratia, &c.* Non enim minor & tibi (vt opinor) fuerit hīc de verbo *sequor* dubitatio. F. Hoc saltem fatebitur nobis Marcus, talem expositionem expositione opus habuisse: huic, inquā, breui expositioni aliam adiungendam fuisse, & quidem non itidem breuiem. C A. Quid si verò mysterium aliquod sub hac expositionis forma latet, quod profanis, id est, illis qui Ciceroniani non sunt, minimè fas sit vulgari? F. Non equidem ab simile vero est, *μυστηριώδη* esse hoc *sequor* & illud *Perfringo*. Quod si ita est, frustra Marcum interrogabimus. statim enim nobis in-

clamabit, — *procul ô procul este profani.* vel Græcè, — *ἐκὰς ἐκὰς ἐστὲ βέβηλοι,* C A. Reperio vicissim verbum *sequor* expositum duobus nominibus, *consilium*, & *Ratio*: sed hîc mihi videor quodammodo Nizolianam *φαιτισίαν* assequi. F A. Imò eam non assequeris donec te Ciceronianitatis sacramento obligaueris. C A. Proh, quàm audax interim in fingendo nomine illo fuisti! an te hanc audaciam impunè laturum existimas, quum auditorè habeas Marcum, virum Ciceronianissimū? F A B. Quid? an tibi magis impunè Ciceronianissimum quàm mihi Ciceronianitatē dicere licebit? præsertim quum ne Ciceronianus quidem vox sit Ciceroniana? C A. Apud Ciceronem extet Ciceronianus necne, nescio: sed etiamsi nō comperiretur hoc adiectiuo vsus, potuisse vti scio: quum Catonianus, quod huic omnino simile est, apud eum legatur. nam Catonianam familiam dixit in quadam epistola. F. Ego verò meam Ciceronianitatem autoritate duarum quæ apud illum sunt vocum tuebor, Appietatis & Lentulitatis. C A. Atqui hæc primùm quidem non sunt à nominibus quæ eodem declinētur modo (adeo vt hoc perinde sit ac si tibi Antonianus aut Cæsarianus, non Catonianus, protulissem) deinde verò Ciceronem nō *απουδάζοντα* sed *πρίζοντα*

iis esse vsum constat. F. Primùm quidem te nimium ad viuum has formationes (vt grāmatici vocant) refecare, deinde mihi quoque iocari licuisse respondeo. C. Sed quid obsecro in mentem venisse Ciceroni dicemus, vt illis Appietatis & Lentulitatis appellationibus vteretur? F. Nunquam hæc animum meum subiit cogitatio: quauis semper Ciceronē in illis vocabulis Ciceronianitatis terminos prætergredi iudicauerim. C. Libétne verò audire quid ipse de illis cogitauerim? F. Quidni? C. Quum eo ipso in loco vbi illis vtitur, mentionē Stoicorum faciat, existimo ei subitò in mentem venisse quanta esset Stoicorum in fingendis huius generis vocabulis libertas, eamque sibi in Latino sermone concedere semel voluisse. M. Suspiciatur quidem & Turnebus Ciceronem consuetudine Stoicorū illa nomina fabricatum esse: sed non addit quod nunc à te adiicitur, quidnam ibi occasionē imitandi Stoicos Ciceroni præbuerit. F A. Gratulor tibi Camille, hanc cum tanto viro tam bellæ coniecturæ societatem: præsertim quum tibi aliquid etiam amplius in mentem venerit quàm illi, ad eam reddendam omnibus verisimilem. C. Sed ego vos non celabo, esse quod vtriq; nostrū possit obiici: nimirum multo esse audaciorē

illam Ciceronis quàm Stoicorum fabricā: quum Stoici appellatiua ex appellatiuis tantum formarent (cuiusmodi sunt, μεγαλότης, καλότης, ἐσθλότης, χριεντότης) at Cicero ex propriis etiam illa duo fingere sibi permiserit. Ignoscet autem mihi Marcus, ut spero, si ad grammaticam artem pertinētia grammaticorum verbis nomino. F A. Atenim videor mihi quædam ex eadem Stoicorum officina prodeūtia nomina legisse, quorum multo quàm eorum quæ protulisti audacior esset fabrica: quanuis ex appellatiuis (ut grammaticorum vocabulo tecum utar) conflata essent. Fortasse autem alicuius recordabor: tu interim ad Nizolium redi, à declinabilibus orationis partibus ad indeclinabiles transiens. C. Atqui nulla Participiorum alata fuerunt exempla: id est, expositionum quæ illis tribuuntur. F A B. Ex iis quæ verbis dantur, iudicium fieri poterit & de iis quæ tribuuntur Participiis. C A. Pronomina quoque sunt ex numero declinabilium orationis partium, quorum tamen expositiones nullas examinauimus. F A B. Qui verò id facere potuiffemus, quum nullæ illis adiectæ reperiantur? C A. Imò possessiuis quibusdā puto esse additas. Quæramus possessiuum Meus. F A B. Nulla est adiecta. C A. Neque verò opus fuisse videtur. F. Dum hoc dicis

non cogitas quis sit vsus vel potius qui sint vsus huius pronominis, præter illum vulgarem, omnibus notum & passim obuium. Ac ne longè abeamus, vel in isto loco qui ab illo affertur, *Quod quidem ego facerem nisi planè esse uellem meus*, expositione dignum erat pronomen Meus. C A. Iam tibi assentior. Sed ne in nominibus quidem & verbis solet tantum diligentia adhibere Nizolius ut reconditas etiam & abstrusas eorum significationes expromat. F A B. Nemo tenetur alium docere quæ ignorat. C A. Quid si Marcus hæc te dicentem audierit? M A R. Et quod ab illo & quod à te dictum est audiui: sed ego longa patientia occallui. ideoque iam vobis per me licet illum in omnes partes versare. F A. Non illum sed observationes illius versamus. C A. Ringitur Marcus: sed tamen huic sermoni finis est imponendus. F A B. Breui imponetur, si volueris. C A. Atqui spem feceras Marco audiendi aliquas expositionum Nizolianarum reprehensiones in singulis orationis partibus. F. Metum potius quàm spem illi fecerā. ideoque etiam si meam fidem hæc de re obstrinxisset, facilè ab eo impetrarem ut me fidè liberassè diceret, & non audita pro auditis haberet. Quum verò iam viderimus, nos, ne si velimus quidem de aliis orationis par-

tibus quæ declinabiles sunt, verba facere, ullam materiam inuenturos: ad indeclinabiles veniendum censeo. C A. Quid? an de harum partium vnaqua; dicendum erit? F. De vnoquoque earum genere dicendum esset, si vnicuiq; pariter expositiones tribuerentur: sed quum aduerbiis potius quam aliis dentur, de his potius dicendum erit. C. Horum mihi exempla sunt in promptu: tantum peto vt me attentè audiatis. F. Me quidem certè fore attentum pollicor. C. Sed pollicerisne te attentè auditurum me Nizoliano modo? F. Quis ille est attentè audiendi modus? C. Vt auditor se nõ diligentem solum sed benignum etiam & clementem præbeat. F A B. Itane? C A M. Audi, vt mihi fidem habeas. A T T E N T E, *Silentio, Attento animo, Benignè, Diligenter, Clementer.* F A. Sui similis est in aduerbiorum quoque expositionibus noster Nizolius. si tamen eum appellare nostrum Marcus permittet. C A. Vtrum verò magis mirari oportet? an Attentè ab eo expositum Clementer, an Clementer oppositum aduerbio Dissolutè. F A. Vix possum statuere. Sed vbi id legitur? C. Hic. C L E M E N T E R, *Mansuetè.* (Dissolutè. Nota enim illa separat quæ opponi credit. F. Periculosa sunt (quantum video) Nizolii obseruationes non solum in expositionibus

sed etiam in oppositionibus, vt ita loquar. Quid verò illum mouit vt diceret Clementer & Dissolutè opponi? C A. Hic Ciceronis locus, *Quod est factum clementer, dissolutè factum criminari.* F A. Quasi verò necesse fuerit Ciceronem oppositis aduerbiis hoc loco vti. Si igitur ita loquutus fuisset Cicero, Quod est factum iracundè, auarè factum criminari, opponi hæc dixisset, Iracundè & Auarè. C A. Nimirum. F. Aut, si vna in parte Amicè vel Beneuolè, in altera Dissolutè vel Remissè posuisset Cicero, hæc illis opponi idem Nizolius eodem modo iudicasset. C A. Sanè. nec tamen magis hinc quam in quamplurimis aliis locis mirandum eius iudicium fuisset. F A. Sed quid existimas ibi aduerbio Dissolutè significari? C. Dissolutè fieri dicitur à Cicrone eo in loco (vt opinor) quod non tantum clementer fit, sed nimium clementer. F. Locus est ad eundem, & quæ præcedunt quæque sequuntur, consideranda. C. Hic est, oratione in Verrem septima, *Non agam tam acerbè: non utar ista accusatoria consuetudine, si quid est factum clementer ut dissolutè factum criminer: si quid vindicatum seuerè est, ut ex eo crudelitatis inuidiam colligam.* F. Quo magis hunc locum expendo, eo magis in Nizolio iudicium desidero, qui Dissolutè & Clementer contraria esse censue-

rit: ac non animaduernerit eum esse aduerbii Dissolutè vsum quem dixisti: vt Dissolutè factum intelligatur quod nimium clementer sit factum. Sed iam alias aliorū aduerbiorum expositiones affer. C A M. Visne aduerbium Diligēter, quo, inter alia, exponitur illud Attentè, visamus? F. Quidni? C. DILIGENTER, *Acuratè, Exquisitè, Studiose, Summa cum cerimonia, Magna cum cura & diligentia.* F. Heus tu Marce, qui primus es in Ciceronianorum albo, quum voles te maximè Ciceronianum ostendere, aliis iubētibus aliquid diligēter fieri, tu summa cum cerimonia fieri iubeto: & quidē tū vel maximè quū de iis quæ ad coquorū artē pertinent loqueris. C. Si Marcus essem, nō deesset quo tuum iocū eluderem. F. Ne (quæso) mihi inuideas quicquid illud est. C. Responde igitur. Nōne cerimonia inest sacrificiis? Hoc mihi negare noli, quum legamus apud Ciceronē, *sacrificium quod fit incredibili cerimonia.* F. Negaturus nō etiam, etiam si locum hunc non protulisses. C. Nōne de coquorum culinis, sicut de sacrificiis, *penetravit in æthera nidor,* dici potest? F A. Sanè. C. Quum igitur talis sit sacrificiis cum culinis coquorum *συντάξις*, & ceremoniæ ad sacrificia pertineant, non erit irridendus Marcus, quum coquū suum cenam summa

cum cerimonia coquere iubebit. F. *mendose colligit, inquit Stoicus.* M. Mēdose colligit Camillus, sed iocose saltem. F. Sed tibi (si verū vis fateri) hi nostri aduersus Nizolium ioci parum adlubescunt. Verū nobis tuam de illa Nizolii expositione sententiam ingenuè declarato. M. Non recuso. F. Quænam igitur ea est? M. Si diuinare potuisset Nizolius suas Obseruationes in manus Fabii & Camilli esse venturas, expositionem illā fuisse prætermisurum. F. Expositore hæc ipsa sententia opus habet. Tu Camille perge, minimèq; Nizolio in gratiam huius dissimulatoris parce. C A M. Miratus es antea Nizolium velle Clementer & Dissolutè sibi opponi: quid si verò dicā Ciceronē Crucliter quoque & Dissolutè inter se, eiusdē Nizolii quidem certè iudicio, opponere? F. Quid aliud dicam quàm te maius illo miraculum loqui? Quomodo enim rationi consentaneum est vt quum aduerbia Clementer & Crucliter sint omnino contraria, quod vni eorum opponitur, alteri quoque opponatur? Talia scribere, est profectò sibi apertè contradicere. C. Scribit tamen. Audi enim hæc, aut etiam vide, si libet. CRUCLITER, *Durè, Aerbè.*) (*Dissolutè.* Nōne, Marce, quum quispiā hunc locum Obseruationum Nizolianarum legerit, vbi di-

citur aduerbium Dissolutè opponi aduer-
 bio Crudeliter, deinde in alterum illum in-
 cidet vbi scribitur idem aduerbium Dissol-
 lutè opponi aduerbio Clementer, attonitus
 hærebit? Sed obmutescit noster Marcus. F.
 Meritò certè. quis enim hîc Nizolio patro-
 cinari pœsset? c. Nimirum à Nizolio ad Ni-
 zolium prouocare lectorem oportebit. F A.
 Sed putasne Dissolutè & Crudeliter con-
 traria posse dici? c. Quidni? Si enim in eo
 quod dissolutè fit est quidam excessus cle-
 mentix, vt vicissim in eo quod fit crudeli-
 ter, est quidã excessus seueritatis, nihil ob-
 stat (meo quidem iudicio) quin duo illa, Dis-
 solutè & Crudeliter, opponi cœseamus. Ve-
 rùm tu fortasse nō cōsiderasti vtriusque ex-
 cessus significationem duobus hisce ad-
 uerbiis subesse in illo Ciceronis loco. F A.
 Non equidem. c A. Repetendus est igitur.
*Non agam tam acerbè: non utar ista accusatoria cō-
 suetudine, siquid est factum clementer, ut dissolutè
 factum criminer: siquid vindicatum seuerè est, ut
 ex eo crudelitatis inuidiam colligam.* Perinde est
 enim, vt opinor, ac si diceret Cicero, Vt si-
 quid est factum clementer, non tantum cle-
 menter sed etiam dissolutè factum: siquid
 vicissim seuerè est vindicatum, non tantum
 seuerè sed etiam crudeliter vindicatum esse
 dicam. F A B. Vel potius ita, Vt siquid est
 factum

factū clementer, non tam clementer quàm
 dissolutè factum: siquid vicissim seuerè est
 vindicatum, non tam seuerè quàm crudeli-
 ter vindicatum esse dicam. c A M. Tibi as-
 sentior. Cæterum dici fieri dissolutè quod
 non fit satis seuerè, hic quoque locus osten-
 dit initio Philipp. sextæ, *Audita uobis esse ar-
 bitror, Quirites, quæ sint acta in senatu, quæ fue-
 rit cuiusque sententia. Res enim ex Cal. Ian. agi-
 tata, paulo antè confecta est: munus quidem illa se-
 uerè quam deuit, non tamen omnino dissolutè.* A-
 liquanto post autem scribit, *Quæ quum ita
 sint, non omnino dissolutum est quod decreuit se-
 natus.* F A B. Quis autem est Ciceronis locus
 in quo Dissolutè & Crudeliter sibi opponi
 Nizolius iudicauit? Si enim inuenire po-
 tuit in quo Dissolutè & Clementer sibi op-
 poni iudicaret, credibile est nâcisci potuisse
 aliquem in quo idem de Dissolutè & Cru-
 deliter iudicium faceret. c A. Hic est, non
 tamen Ciceronis, sed Bruti, *illud quidem non
 muto, quod ei quē me occidere res nō coegit, neque
 crudeliter quicquam eripui, neque dissolutè quic-
 quam remisit: habuique in mea potestate quoad
 bellum fuit.* Ipse autem Cicero iisdem voci-
 bus in quadam ad eum epistola vtitur, sed
 nominibus ex quibus facta sunt illa aduer-
 bia, *Tu, si hanc rationem non probas, tuam sen-
 tentiam defendam, non relinquam meam.* Neque
 K.j.

dissolutum à te quicquam homines expectant, neque crudele. Huius rei moderatio facilis est, ut induces uehemens sis, in milites liberalis. Illis ipsis, inquam, verbis utitur apud Brutum Cicero, quibus Brutus in sua ad eum epistola usus fuerat. Ab ipso autem Cicerone in eadē illa oratione in Verrem, vnde paulo antè locum attulimus, *Dissolutus & Vehemens* opponuntur: *Poteroze in eos esse uehemens, qui naues non modo manes habuerunt, sed etiam apertas? in eum dissolutus, qui solus habuerit constratam nauem, & minus exinanitam?* FAB. Ad alia exempla veniendum est. CA. An igitur assentieris Nizolio, dicenti *Aliquantum* idē esse quod *Paulisper*? FAB. Scis me assentiri nō posse, quin dissentiam non solūm à grāmaticis sed ab ipsa Latinæ linguæ consuetudine, quæ *Paulisper* significationi temporis vult esse peculiare. Quòd si *Aliquātisper* exposuisset *Paulisper*, in eo quidē certè non errasset. CA. Et tamen sicut *Aliquātum* dicit esse *Paulisper*, ita vicissim vbi venit ad *Paulisper*, eo significari dicit idem quod *Aliquantum*. F. Duobus igitur modis inter se contrariis errat. nam quum *Aliquantum* dicit esse *Paulisper*, significationem illius aduerbii ad temporis significationem contrahit, quum de aliis etiam rebus dicatur (& quidem de aliis rebus potius quàm de tem-

pore. vix enim puto Aliquantum id significare, nisi adiecto genitiuo Temporis) vicissim autem quum *Paulisper* dicit idem valere quod *Aliquantum*, latius significationem illius vult patere quàm Latinæ linguæ usus patiatur. Pudet verò in his examinandis immorari, quæ vel pueris esse debent notissima. ideòque alia quædam à te proponi velim ἀξιόβητας Nizolianæ exempla, in exponendis aduerbiis. CA. Audi igitur aliud ἀξιόβητας genus, *AMANTER* esse idem quod *Peramanter*. FAB. Eodem nimirum iure illi hoc dicere licet quo dicit *Inconsideratus* idem esse quod *Amentissimus*: & *Familiaris* esse *Qui in intima familiaritate alicuius versatur*. C. Sed quòdnā ius hoc est? FA. Ab illis ipsis principibus fortasse cōcessum, quorum decretis & diplomatis armata hæc ipsa Nizolianarum Observationum editio prodiit. C. Si ita exponendi voces Latinas ius erat Nizolio, videndum est ne in illum iniurii simus dum in tales expositiones inquirimus. ideòq; nostro examini finem hīc imponendum censeo. FA. In eadem & ipse sum sententia. CA. Hilarem hæc nostra verba Marcum reddiderunt. FA. Haud equidē est mirum, quum nostrū illud examen graui eum incerore afficeret. CA. Hoc saltē, Marce, apud te hanc nostrā inquisitionem effe-

cturam esse spero, vt in multis Nizolii expositionibus Epicharmeum illud in mentem tibi veniat, Μέμνασο ἀπισεῖν. F A. Imò eum nolim ἀπισεῖν, sed hoc duntaxat ab eo peto vt non sit, adeo ἄχαρις. Quale enim hoc esset, omnibus Nizolii expositionibus fidem derogare, quum multæ sint non contemnendæ? M A R. Tuo potius quàm Camilli obsequar consilio. C A. Meo certè simul es obsequuturus. non enim verbo ἀπισεῖν significare volebam Non credere, sed Non temerè credere, vt à Quinto Ciceronis fratre exponi videmus: vbi scribit, *Quamobrem Epicharmeum illud teneto, Nervos atque artus esse sapientiæ, non temerè credere.* Scis enim Epicharmeum esse ista, Νᾶφε καὶ μέμνασο ἀπισεῖν. ἄρ-
 ἴστα ταῦτα τῶν φρενῶν. quæ cum ab aliis afferuntur, tum à Dione Chrysostomo, in libello περὶ ἀπιστίας. Et verò hūc ipsum titulum malè dico verti De non credendo, vel De incredulitate, (vt reddidit Thomas Naogeorgus) ac reddi debere De non temerè credendo: vel De diffidentia. Itidémq; in hoc Plutarchi loco ἀπιστίαν esse aio Non temerè credere, siue Diffidentiam, in Polit. præceptis, ἢ καὶ Δημοσθένος ὀρθῶς μέγιστον ἀποφάνεται πρὸς τοὺς τυραννοὺς φυλακτικῶν ἀπιστίαν τῶν πόλεων. Ὅσοιο ἂν μάλιστα τῆς ψυχῆς τὸ μέρος ᾧ πιστεύομεν ἀλώσιμον. F A B. An putas me ignorare ἀπιστίαν in his

aliisque huiusmodi locis idem sonare quod ἀπιστίαν? sed volui, tuum illud dictum calumniando, Marco gratificari. C A. At ego illi minimè gratificabor in quadam re quæ mihi nunc venit in mentem. F A. Quænam ea est? C A. Vt Nizolianas quarundam etiã Græcarum vocum expositiones non relinquamus ἀεὶ ἀσυνίτοις. F A B. Nesciebam Nizolium tātum sibi sumere ausum fuisse, vt Græca quoque exponeret. C. At nunc id scies: simulque, quàm Nizolius in iis quoque explicandis fuerit noster Nizolius. Attende. F. Attentum me habes. C A. ἈΚΑΚΙΑ, id est, *Animus terrore liber.* F A. Quid audio? C. Expositionem quandam Nizolianam. F A. Imò plusquam Nizolianam. C A. Παράδοξον quidem illam. F A. Imò ὑπερπαράδοξον. M A R. Atqui hanc reprehendentes expositionem, Ciceronem ipsum reprehenditis. ex ipsius enim quinto libro De finibus bonorum & malorum deprompta est. F A. Ciceronis eā esse dicendū est, si omnia quæ vel in mēdofissimis operum eius exemplaribus extant, eum scripsisse dicere necesse sit. Duo enim ibi habent Græca vocabula libri minus mēdosi, priore loco ἀδυσίαν, posteriore ἀγαμ-
 βίαν, siue ἀπαρξίαν. at deprauatissimi (quos sequutæ sunt vetustissimæ editiones typographicae) habebāt ἀκακίαν posteriore loco.

Sed nemo ex iis qui Græcam linguam vel à limine salutarunt, dubitavit vnquam quin *ἀνακρίων* mendosè librarii scripissent. C A. Aliud exemplum afferendum est, cui Marcus ne talem quidem (id est tam frigidam) excusationem vllam inuenire possit. Respōdeat igitur Marcus quæ sit illa Græca lingua qua *ἔξαλιον* idem valet quod *apologia*. M A R. Vbi hoc scripsit Nizolius? C. In illa ad suas Observationes appendicula, in qua barbaras quasdam voces enumerat, simulque quibus earum loco vtendum sit indicat. Vide: *Απολογία, Ἐξαλιον*. Sed quid ego ad illam Appendiculam me confero, quum in ipsis Observationibus hanc bellam expositionem ostendere tibi possim? M A R. Ostende. C A. SCHOLIION, *Responsio, uel Purgatio, uel Defensio*. F A. In qua schola hanc scholii significationem putas, Marce, Nizolium didicisse? M A. In errorem illum induxit quod ibidem à Cicerone dicitur, *ἀπολογισμὸν σιωπῆζομεν*. C A. Euax, tandem à te aliquam veri cōfessionem extorsi. F A B. Atqui non dixit, Errauit Nizolius: sed, Hoc Nizolium in errorem induxit. C A. Si bene Marcum noui, ad tam futile scholion (id est, tam futilem apologisum, loquendo more Nizoliano) minimè cōfugiet. M A R. Si bene Camillum noui, nullum vnquam exagitandi Nizolii

finem faciet. C A. Imò iam desino Marce de Nizolio verba facere, sed Ciceronianorum Nizolianorum vicem dolere, vel potius miserari, neque desino, neque vnquam desinam.

F A. SI FINEM tuæ in Nizolium inquisitioni imponere parabas, cautius tibi agendum erat. Tuo enim, vt forex, indicio periisti, quum illius Nizolianæ ad Observationes Appendiculæ mentionem fecisti. C A. Quid ita? F A B. Quia mihi in memoriam promissum tuum reuocasti. C A. Quòdnā? F A. De examinanda illa quoque Appendicula. C A. Ah, nimium vales memoria. F A. Imò verò parum mihi fidelis hac in re erat: sed tu illam officii sui admonuisti. C A. Meritò igitur me indicio meo, tanquam foricè, periisse dixisti. F A. Vt illo ipso vterer verbo quod est in illa prouerbiali formula, dixi te periisse: non lubèter alioqui tale quid loquens. C A. Nescio quàm lubenter ita sis loquutus, sed te verè loquutum esse certo scio. F A. Quid ais? C A. Quod res est. mihi enim iam fessio laborem imponis qui vel recentem terrere potuisset. F A. Sed quotamcunque eius partem sustinere volueris, mihi à te satisfactum fuerit. C A. Hac conditione morem tuo desiderio geram. Sed hoc primum fatebor, illam Appendiculæ appella-

tionem opusculo illi, siue libello, à me non ab ipso Nizolio esse impositam. F A. Quo igitur nomine ab ipso appellatur? C A. Multis constat verbis titulus quem in prima editione habet. Hæc enim in ea leguntur, VOCABULA QUÆDAM *barbara, uel Latina quidem, sed non Ciceroniana, quo pacto Ciceronis more, id est, Latiniſſimè & elegantissimè, dici possint.* His autem subiungit quædam quibus se velut excusat. F A. Quæ sunt illa? C A. *In quibus tamen nonnulla sunt quæ mihi, quum hæc scriberem, Ciceroniana uidebantur: sed librum aut locum in quo essent, non memoria tenebam.* F A B. Habétne plura illa inscriptio? C A M. Multo plura. Addit enim, *sub his etiam uocabulis alicubi subiecimus sententias quasdam ac formas loquendi animaduersione dignissimas, & memoriæ maximè mandandas: quæ in oratione faciunda atque in scribendo, ad materiam illam quæ uocabulo significatur, facile accommodari possunt.* F A B. Quàm verbosus est hic titulus. C A. Imò etiam verbosior quàm putes. nam hæc quoque adiiciuntur: quæ tamen separari poterant, & verò debebant, quum non ad inscriptionem illius opusculi sed tantum ad commendationem pertineant. F A. Audienda sunt & illa. C. Audi igitur. Hæc autem nos idcirco inter observationē *machinati sumus, atq; ita ex ordine collocauimus,*

ut essent nobis tanquam loci memoriæ artificiosæ: quibus, si quando aliquid difficilius aut obscurius in memoriam reuocare uellemus, quasi monitoribus uteremur. Quod idem si quis facere uolet, non minimam hinc (opinor) ad dicendum scribendumque afferri sibi sentiet utilitatem. Hæc illa sunt quæ Nizolius illi paruo tractatui (si ita appellare oportet) præfixit. F A. Quid tanto dignū feret hic promissor *hiatu?* Vel potius, quid tantis dignū machinamētis est nobis allaturus? C A. Video te quoddam eius uerbum *machinati sumus*, hinc obseruasse. F A B. Obseruauit & alia, sed illud præcipuè obseruatione & admiratione, tandem etiam irrisione, dignum mihi uisum est. M A R. Atqui Ciceronianum est *Machinari*. C A. Bene habet, Fabi, quòd Marcum tandem silētium rumpere coegeris. F A B. Sed silentium uicissim sum illi statim impositurus. M A R. Tūn' mihi negabis *Machinari* esse Ciceronianum? F A. Non equidem: sed Ciceronem ea in re fuisse illo uerbo usurum negabo. C A. Miror te Marce non animaduertere, uerbum hoc suo loco non esse adhibitum. F A. In id certè meritò iactabimus prouerbum, τὸ ἐν φακῇ μύρον, siue τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. M A R. Iſtas uoces τὸ ἐν φακῇ μύρον noui significare In lēte unguentum: sed quis sit istius prouerbii usus nō recordor. F A. Ex nullo melius quàm

ex Frontone, apud Aulum Gellium, intelligere potes. Quum enim hic locus ex Quadrigarii Annalium libro XIII. recitatus esset, *Concione dimissa Metellus in Capitolium venit cū multis mortalib⁹*, & cui dā haud indocto viro videretur *multis mortalibus* pro hominibus multis, ineptè frigidèque in historia nimisque poeticè dixisse: Fronto autem cōtrā longè latèque amplius, prolixius, fufius in significanda totius propè ciuitatis multitudinè, multo denique ἐμφατικώτερον illud quàm hoc esse dixisset, illo quidem certè in loco: hanc admonitionem addidit, *videte tamen ne existimetis semper atq; in omni loco mortales multos pro multis hominibus dicendum: ne planè fiat Græcum illud de Varronis satyra pro-uerbiū, τὸ βῆν τῆ φακῆ μύρον*. Tali profectò admonitione opus erat Nizolio de verbo Machinari. cogitasset enim ei minimè locū hīc esse. M A R. At mihi ab hoc loco minimè alienum esse videtur. C A. Vide Fabi, quid sit Ciceronianum esse. Marco enim, quòd Ciceronianus sit, licet à te dissentire de verbo Ciceronis, de quo alioqui te rectè sentire perspicit. F A. Suam Marco prærogatiuam relinquamus, atque his quæ περίεργα sunt, omissis, ad ipsum ἔργον veniamus. Prius tamē hoc ex te scire velim, Camille, an eadem verba illi opusculo in posterioribus editio-

nibus præfixa fuerint. C A. Basiliensi saltē editioni, quam paulo antè protuli, longè alium titulum præfixum esse scio: & ita quidem vt magnam ea in re factam esse Nizolio iniuriam interpreter. Vide enim quantum ab illa inscriptione ista sit mutata, *INDEX utilissimus, in quo uerba innumera ferè barbara, uel Latina quidem, sed non Ciceroniana, indicantur: quibus Ciceroniana, id est elegantissima, subiiciuntur. ut si quando aliquid elegantius in memoriam reuocare uelimus, hoc quasi monitore utamur. Quod si quis facere uolet, non minimā hinc, opinor, ad dicendum scribendumque sentiet utilitatem*. F A B. Quæ à Nizolio barbara uocantur, ab hoc immutatore ferè barbara appellantur. C A. At ego uoculam ferè cū proximè præcedēte nomine *innumera* iungi arbitror. Nam illa quoque editio uocabula multa exhibet, quæ non barbara tātū sed barbarissima etiam dici possunt. F A. Tuum hoc *barbarissima*, tanquam barbarum irridet Marcus. C A. Barbarum dici possit fortasse, si quæcunque apud Ciceronem non extāt, barbara uocanda sint. Alioqui certè nō uideo cur superlatius gradus Barbarissima minus admitti possit, quàm comparatiuus Barbaricra, qui apud Nasonem legitur. F. Licebat tibi, ne Marci aures, non tantū delicatas, sed Ciceronianè delicatas, offen-

deres, Græcè vel *βαρβαρίσματα* vel *τεμβαρβαρία* dicere. C A. Quid? nonne & in Græcis delicatas esse illas putas? F A. Etiam si delicatas, at minus quàm in Latinis religiosas. Sed quid hoc sibi vult Camille, quòd quum Nizolius dixisset duntaxat, Vocabula quædã barbara, ille immutator pro Quædam, dicere Innumera ferè, non dubitauerit? adeone barbarorum exercitus in editione illa crevit? C A. Non maior certè hac in re eius qui editionem illam Basiliensem interpolauit, diligentia quàm Nizolii, sed multo maior fuit audacia. M A R. Euge quòd aliqua Nizolii laudatio ex eo ipso ore quod Nizolio obtrectare & solet & gaudet, exciderit. eius enim saltem diligentia nunc agnoscitur. F. Quid agnoscat in Nizolio Camillus nescio: ego certè non tam diligentiam Nizolii agnosco, quàm eius negligentiæ ignosco. C. Ego verò an dici debeo diligentiam in Nizolio agnoscere, quòd nihilo maiorem ab altero quàm ab ipso diligentiam esse adhibitam fatear? Quid? si de duobus loquar, quorum vtrunque tardum esse querar, nonne ab vno nihilo maiorem quàm ab altero celeritatem adhiberi dicam? M A R. Iam incipis *σφιζεύειν*, dum Fabio quàm mihi gratificari mauis. sed hoc saltem mihi fateberis, satis magna, pro ea qua instructus erat

Ciceroniani sermonis cognitione, vsum diligentia fuisse. si tamen hoc tibi dandū est, eum plenā eius cognitionē assequutum nō fuisse. C A. Aliud tibi nō fatebor quàm hoc, tantam fuisse diligentiam Nizolianam quanta in Nizolium cadebat. F A. Ne quæso vllum hac de re verbum addito mi Camille, sed potius incipe iam nunc *βαρβαρίζειν*, ac vicissim *κακωρίζειν*. C A. Barbara igitur sunt, *Barbitonsor*, *Becchata*, *Homagium*: in quorum locum substituuntur ista Ciceroniana, *Tonsor* (siue *Tonstrix*) *Morsus*, *Clientela*. F A B. Vel ex his perspicere possum barbarici appellationem latissimè apud eum patere: quum antea crederem illum non alias voces barbaras asferre quàm quæ apud eos extarent qui si non aliis, sibi saltè visi fuissent Latinè loqui. Quæ verò tribus illis vocabulis aut vllò eorum vsum fuisse credibile fuerit, si Pogium, Raudensem, aliòsque eiusdem farinae homines, aut certè duorum illorum discipulos, excipiamus? Et tamen ex tribus illis vocabulis vnicum apud eos est, (quod sciam) *Barbitonsor*. Imò ne hoc quidè affirmare queo, an apud vtrumque extet, quum apud Raudensem duntaxat me id legere meminim. Sed fateor apud ambos alia esse quæ ex sermone vernaculo sumpta, terminatione duntaxat Latina vestierint, (si mihi

ita loqui conceditur) vt in illis, *Becchata* & *Homagium*, factum esse videmus. Dixerunt enim *Disturbium*, *Bancalia*, *Complices*, *Auisare*, *Cōtentari*, & alia eiusmodi, quæ vulgò Latinum culinarium appellare solemus. C A. Omittis *Moderni*, *Treuga*, *Pensionarius*: omittis item *viçtualia*, quo & Marfilius Ficinus in Platonis interpretatione vtitur, nō tantum in Protagora, sed in alio etiam quodā (si bene memini) dialogo. F A. Non hæc tantum, sed alia quamplurima scio à me prætermitti: sed ea nolo afferre quæ illis sunt cū aliis multis communia, ac præsertim cum iis qui leges Salicas, Ripuarias, Alemannorum, Boioariorum, Saxonum, & quorundā aliorum, posteritati tradiderunt. Quem librum si habuisset Nizolius, longè profectò maiorem barbarorum exercitum collegisset. C. Imò verò illi aliunde etiā multo maiorem quàm attulerit numerū non defuisse puto: sed magnam cautionē in delectu adhibuit. F A B. Quam? C A M. Vt barbaris iis contentus esset, in quorum à se exautoratorum locū, parem postea Ciceronianorum numerū substituere posset. F. Quid? quum igitur pro illo nomine *Becchata* substituit *Morsus*, an tibi in locum barbari Ciceronianum eiusdem significationis substituere videtur? C. Interrogādus est potius Marcus.

F A B. Tacet Marcus: tu igitur alia exempla profer. C A. Pro *Contradictorius* substituitur ab eo *Contrarius*. Quid tu hīc respondebis Marce? nōne hoc tam falsò in locum illius substitui, quàm falsum est *εισπίος* & *αιπιφαιπός* idem valere? Pudet te fateri quod verissimum esse intelligis. C A. Pro *Tangibilis* vult dici *Tractabilis*, item *Res quæ sub tactum cadit*. F A. Quis nō videt illud *Tractabilis* malè cum sequentibus confundi? & perinde esse ac si quis *ψιλαφηπών* & *απίδον* cōfunderet? Atqui prius sit *απίδον* necesse est, quicquid est *ψιλαφηπών*: sed *ψιλαφηπών* esse minimè est necesse quicquid est *απίδον*. M A R. Quid? an ipsi etiam Ciceroni audes repugnare, qui *απίδον* apud Platonem *Tractabile* est interpretatus? F A. Hanc Ciceronis interpretationē non ideo reprehendo: sed eum dico propriam nominis illius significationem minimè retinuisse, verum ita dixisse *Tractabile* ac si verbum *Tractare* posset etiam simpliciter poni pro *Tangere*. Nec verò dubium est quin potius verbo *Tangere*, aut eius verbali vsurus fuerit, (vt alibi *απίδον* vertit *Sub tactum cadens*: item *απίδον* ὅτι, *Tangitur*: item, *οὐδὲν αὖ ἀπίδον γήοιτο*, *Nihil tangi potest*) sed quum Plato tria vno eodémque in loco posuisset, *σωμαπειδές*, & *όραπών*, & *απίδον*, ac duo priora duobus Latinis, *Corporeū* & *Aspe-*

Etabile Cicero iam reddidisset, nō itidē tamē Tangibile vt Aspectabile dicere posset: Tactile autē (quo tamen Lucretius vsus est) dicere non auderet: Tractabile dicere sibi permisit. C. Ne nos hīc mala fide agere existimemur; & Nizolium calumniari, dicamus potius eum hīc Ciceronis autoritate posse defendi. F. Vtcunque defendi. C. Locum nominis *Compassio* occupant apud eū duo, quorum prius Græcum est, *συμπάθεια*: Latinum est alterum, *misericordia*. F. At ego ex misericordia nasci dico *συμπάθειαν*, (quum illa faciat vt alicuius malis & infortuniis tangamur) & ita vnum ab altero distingui dico. Adde etiam, *συμπάθειαν* reddi potius debere *Condolentiam*. Sed iam ad aliud exemplum transi. C. Verborum exempla nominum exemplis subiuncturus, à verbo *Contrarior* initium sumam, pro quibus substituit *Pugno*, item *Contrarius sum*, & *Confligo*. F. Ego verò in locum verbi *Contrariari* reposuissem duntaxat *Contrarium esse*. C A. In locum barbari *Combinare* succedit apud eundem Nizolium *Connectere*. F. Potius *Copulare*, meo quidem iudicio, succedere debuerat. C. Locum barbari *Difficultare* occupāt apud eum duo verba *Difficultatem afferre*. F A. At ego pro his *Difficultare aliquid* malim dicere *Difficile reddere aliquid*. C. Sed iam

iam

iam veniēdum est ad alia vocabula, quibus maxima fit iniuria, quòd quum minimè barbara sint, barbaris tamen, sine vllò discrimine, intermisceantur. Primum autem nonnulla proferam quæ apud primarios quidē scriptores non extant, sed apud eos saltem qui minimè *βαρβαρίζειν* existimantur. Ex iis igitur est *Corporatura*, quo vtuntur Columella & Vitruuius. Pro hoc autē *Corporatura* substituuntur ab illo *statura* & *Habitus*. M A R. An hīc aliquid reprehensione dignū à vobis inuenietur? F A. A me quidem certerè aliquid iam inuentum est, vel potius aliqua iam inuenta sunt. M. Quænam? F A. Primum, quòd nomini *Habitus* non addit genituum *corporis*: deinde (qua in re grauior est error) quòd ab eo *habitus* cum *statura* confunditur. Nam *corporaturam* siue *corporationem* non esse *staturam* ostēdit hic Columellæ locus. Item custodiendum est ne in *corporatione*, vel *statura*, vel viribus impar cū valentiore iungatur. C A. Ad aliud venio. Pro vocabulo *Augmentum*, vult dici vel *Amplificatio*, vel *Incrementum*. F A. At ego dixerim nomen *Amplificatio* respondere verbali *Augmentatio*, potius quàm verbali *Augmentum*. C A. Et rectè, meo quidem iudicio, dixeris. F. Verum quæ sunt adeo leuia, præmittenda censeo. C A. Iam igitur proferam

L. j.

in quibus grauius & periculofius errat. Ex illis est *Circumferentia*. nam pro hac voce vult à nobis dici *Extremitatem*, vel *Libramentum*. Non te rogabo autem in vtro horum nominum quæ substituuntur, erretur, sed in vtro grauius errari dicendum sit. F A. Vltorius pergere te, potius quàm in his quæstionibus immorari, velim. Cur enim tempus ponamus in æstimandis iis peccatis quibus non nostrum est pœnas irrogare? C. Audi igitur eodem pertinētia, eandēque, id est eiusdem generis, ignorātiā testantia. *Antarcticus* dici non vult, sed *Antaxon*, illius loco. Pro *Iris* vult dici *Arcus species*. Et in voce *Clima* scribit, *Clima, quasi angulus*. Quid verò quòd pro *Brauium* vult dici *Stadium* ab eo qui Ciceronianè loqui velit? F. Proh quantum iniuriam facit Ciceroni, quū cum *Stadium* pro *Brauium* dixisse tradit! ab ebrío certè Cicerone, non sobrio, dictum hoc fuisse existimandum esset. Perinde enim est acsi pro *διδασκαλεῖον* nos *διδάκτον* dicere, Cicerone autore, iuberet. M A R. Magnum esse scio inter hæc duo nomina discrimen. F A. Non minus est profectò inter illa duo. nam vt *διδασκαλεῖον* locus est in quo præceptor docet, *διδάκτον* autem, præmium doctrinæ (seu pretium doctrinæ, vt loquitur Naso) sic *στάδιον* locus est in quo curritur, at *βεγεῖον* præ-

mium cursus significat. C A. Quidni etiam perinde esse dicamus acsi officinam fabri, & manupretium quod ei datur, vno eodēque nomine appellare, vel potius illius appellationem huic tribuere nos iuberet? F A. Id quoque iure optimo dixerimus. C. Vtinam verò aliquis adesset medicus, qui eundem *Nizolium* audiret nos monentem nō *Catarrhus* Ciceronianè sed *Epiphora* dicendum esse. F A. Quasi verò bella hæc monitio solis medicis risum mouere possit. C A. Ecce aliam risus materiam, pro Græco *Dogmaticus* esse dicendum, *Cuius libertas differendi amissa est, qui que in disputando non suum iudicium sequitur, sed auctoritati aliorum paret*. Γ. At ego ridere an miserari debeam talem ignorantiam nescio. hæc enim periphrasis omnino repugnat significationi vocabuli illius *Dogmaticus*: quum ea describatur is qui non audet *δογματίζειν*. quale autem hoc est, *δογματικὸν* dicere eum esse qui *δογματίζειν* non audeat? Aristoteles scilicet, quem nemo dogmaticum esse philosophum negauerit, non suum in disputando iudicium sequutus est, sed auctoritati aliorum paruit: quum ne in præceptoris quidem sui Platonis verba iurare voluerit, sed amicum Platonem, magis amicam veritatem esse non dissimulauerit. Memini à Sexto philosopho inter

L. ij.

dogmaticos primum nominari. postquam enim philosophos in tres classes distribuit: primam, eorum qui dixerunt se *δὴρῆκεναι τὸ ἀληθές*: secundam, eorum qui *ἀπεφῆναντο μὴ δυνατὸν εἶναι ἴσθαι κατὰληφθῆναι*: tertiam, eorum qui ἐπιζητοῦσι: subiungit, *καὶ δὴρῆκεναι ὑρὶ δοκοῦσιν οἱ ἰδίως καλούμενοι δογματικοί, οἳ οἱ περὶ Ἀριστοτέλιου, καὶ Ἐπίκουρον, καὶ τοῖς Στωϊκοῖς, καὶ ἄλλοι Ἰνέες*. Vbi δοκοῦσι non interpretor Videntur, sed Existimant, siue Arbitrantur, cum Henrico Stephano. aut certè, Sibi videntur. Neque enim intelligit illos aliis etiam videri veritatem inuenisse. F A B. Non recordatus est Nizolius prouerbii, Ne sutor ultra crepidam. alioqui in Græcis verbis aliquem se linguæ Græcæ peritiorem in cōsiliū adhibuisset. C A. Non magis certè fidum se monitorem exhibet Nizolius quum monet ne Pœnitendus dicamus, sed pro eo utamur Græco vocabulo *ἀμεταμέλητος*. F A. Rideretur saltem is qui monitori illi fidem habens Græcè diceret cōtrarium ei quod Latinè dicere vellet. C A. Haud minori suos lectores, qui linguæ illius pariter sint ignari, periculo exponit in *Autodidactos* quàm in *Dogmaticus*. Nam illic quoque periphrasin planè significationi nominis *Autodidactos* contrariam affert: perinde ac si pro *Autodidactos* dicendum esset, verbis utendo Ciceronis, *Qui nullam*

artem sine interprete & exercitatione percipere potuit. In ea autem voce quæ hanc proximè præcedit, idem facit quod & in aliis, ut eadē vocabula Latinis scripta literis reiiciat & pro barbaris habeat: at si Græcis scribantur, ut verè Ciceroniana amplecti nos iubeat, nam *Authenticè* ibi barbarum est, at vero *ἀθενηκῶς*, quod ei subiūgitur, Ciceronianum. Verùm hīc in terminatione quoque aliquid est differentiæ: at nō multo post eodem modo vox *blasphemia* repudiatur, *βλασφημία* recipitur: itidēque vocem *Cathegoremata* reiicit, vocem *κατηγορήματα* admittit, verùm & Latinè & Græcè aliter scriptam. nam *Cathegoremata* cum *th* ibi legimus, eodēmq; modo *κατηγορήματα* cum *h*: & tam Latinæ quàm Græcæ voci suam scripturam intactam reliquit & Basiliensis editio. F A. Credidit fortasse qui editioni illi præfuit Ciceronianam esse scripturam, nō *κατηγορήματα*, sed *κατηγορήματα*, atque ideo Nizolio placuisse. M A R. Imò *Cathegoremata* barbarè scriptum inuenisse Nizolium crediderim. C A. An ideo & illum *κατηγορήματα* barbarè scribere decebat? M A R. Quid? nōne fieri potest ut nō ipse Nizolius ita scripserit, sed is qui Italicæ illi editioni præfuit? quū sicut Latinam vocem literis *th* scriptam videret, ita Græcam litera *h* scribendam putaret?

F A. Quid? nonne magis credibile est, vtrūque errorem ab ipso Nizolio manasse, ob ignorātiā Græci huius nominis originē? quum sint & alia quæ non minus crassam eius ignorationem in iis quæ ad Græcā linguam pertinent, nobis prodant? M A R. Dices igitur fortasse vocem *Notomia* ex eius errore profectam esse, pro *Anatome*. F A B. Imò verò eum illic agnosco nō Nizolii sed barbari vulgi errorem: præsertim quum corruptæ voci integra subiungatur *Anatome*. Sed quum deprauatæ illi *Notomia* subiungi integram *Anatome* satis esset, malè totum Ciceronis locum attulit. C A. Audi audi Fabi, quod te obstupefactum reddet. F A. Quid illud est? C A. Incidi in quendam locum vbi dicit Nizolius pro Græca voce *Pleonasmus* dicendum esse *Occultæ insidiæ*. F A. Quid aliud hoc est quàm monstra loqui? quid cōmune habet vox *Pleonasmus* cum voce *Insidiæ*? C A. Interrogandus est Marcus. M A R. Estne ita scriptum non solū in Basiliensi editione, sed in illa etiam Italica? C A M. Vide ipsemet. nolo enim te meis oculis credere. M A R. Video ita scriptum esse in vtraque: & me quoque valde mirari fateor quid hīc sibi voluerit Nizolius. C A. Mirarisne tantū, nō etiam obstupescis? M A R. Quasi verò Gorgonem quampiam conspe-

xerim. F. Ne in re tam seria rideamus, sed vnde natus sit ille tam monstrosus error, videamus serio an vlla coniectura assequi poterimus. Tu Marce ne tuam nobis inuideto. M. Non inuiderem siquam haberem. F. Tu autem Camille quid coniectas? C A. Me ne habere quidem fateor quod coniectem. F A. At ego quid mihi in mentem veniat hoc de loco suspicari, nequaquam vos celare volo. C A. Rem mihi gratam facies. M A R. Mihi quoque. F A. Quum aliquis margini sui libri adscripsisset vocem *Pleonasmus* eregione horum verborum, *Occultæ insidiæ*, indicare volens adiectiuum *occultæ* esse aditum per pleonasmum (quis enim insidias esse occultas non nouit, & alioqui non esse insidias?) incidit in illud margini adscriptū vocabulum Nizolius, & putauit, eum qui hoc adscripsisset, intelligere, vulgò vocari *Pleonasmum* quod à Cicerone *Occultæ insidiæ* diceretur. M A R. Interim verò hæc tua coniectura Nizolium non excusat, sed potius fœdæ illum ignorantiae accusat. F A B. Quid? egone Nizolium hīc excusaturū me promisi? est certè hic error non *δυσολόγητος*, sed planè *ἀπολόγητος*: quicumque patrocinium Nizolii suscipiat, & quamcunque se in partem vertat. Sed vnde hic nouus risus, Camille? C A. Ex eo quòd video Nizolium

velle Ciceronē nomina vulgò recepta abolere, eorūmq; loco alia imponere iis etiam rebus quarum nullam omnino notitiam habuerit, & de quibus nihil vnquam audierit: quinetiam quæ nihil affinitatis habere dici possint cum earum vlla quarum ab eo fit mentio. In hoc numero sunt, *Typographus*, *Episcopus*, & *Chirotheca*. Pro *Typographus* vult Ciceronianè *Librarius*, pro *Episcopus* vult *Pontifex* dici: pro *Chirotheca* substituit *Manica*. Sed vnum est vocabulum quod nos hæc vix mirari finit, quia multo illis est admirabilius. F A. Cur nos tam diu suspēfos tenes? C A. Quia vereor ne tuo cachinno Marcum fuges. F A. Atqui polliceor, si videam tale quodpiā à meo cachinno periculum imminere, me potius fugam statim capturum, nec prius reuersurum quàm illū compercuerim. C A. Ridiculum id vocabulum, cui dico Nizolium præter omnium expectationem inuenisse nomen apud Ciceronem, est *Cabala*. F A B. Ah, lupum auribus teneo, siquidem neque à cachinno mihi temperare, neque foras eum extrudere (vt fidem meam liberem) possum. M A R. Nō satis propriè isto prouerbio vteris. F. Ego de prouerbiorum vsu fidem Ciceronianis habendam non censeo. C A. Istam controuersiam missam facito, ac potius qua peri-

phrasi Cicero *Cabalam* circumloquatur audito. F A. At ego Nizolium verbum vnum quod vni responderet, apud suum Ciceronem inuenisse existimabam. C A. Itane Cabala, quæ tam latè patet, vno verbo à Cicerone exprimi potuisset? F. Audiēda est igitur illa periphrasis. C. Ex somnio Scipionis petita est. *si cupiat proles illa futurorū hominū deinceps uniuscuiusque nostrūm à patribus acceptas posteris prodere, &c.* F A. Dubito an hæc ita scripta sint apud Ciceronē: ac nihil certè cabalicum in his agnosco. C. Nihil tibi cum cabala, quantum video. F A. Præsertim cum Nizoliana. C A. Cur non dicis Ciceroniana? F. Visne Ciceronianam appellem quam Ciceroni immerenti Nizolius affingit? C A. Quidni? in promptu autem erit excusatio, te de cabala cabalicè siue cabalisticè esse loquutum. Sed ecce tibi alias insuper duas cabalæ periphrases, illi quam recitavi subiunctas. F A. Hæ quoque sunt audiendæ. C A. Prior est ex libro *De amicitia* (caue autem ne & hîc dicas te dubitare an ita apud Ciceronem scriptum sit) *Quod ab Archyta (ut opinor) dici solitum, nostros senes commemorare audiui, ab aliis senibus auditum.* Posterior autem ex lib. *De legibus*, *De sacris hæc fit una sententia, ut conseruentur semper, & deinceps familiis prodantur: & ut in lege posui,*

perpetua sint sacra. Subiunguntur verò & hæc ex alio (eiusdem vt opinor libri) loco, *Demde etiam deinceps posteris prodebat ad imperium.* F A. Ecquis, præter Nizolium, cabalã in his Ciceronis locis reperisset? C. Essene quicquam putas quod apud Ciceronem nõ repererit, aut saltem se reperisse imaginatus non sit Nizolius? quum etiam Mantiam inde proferat? F A. Mantiam Nizolius apud Ciceronem? C A. Et quidem Catullianam. Audi & hinc periphrasin: (falleris enim hinc quoque si verbum vnum quod vni respondeat expectas) ex Cic. opere De officiis, *Fit enim nescio quomodo ut magis in aliis cernamus, quam in nobismetipsis, siquid delinquimus.* M A R. Quod addidisti, Camille, Catullianã, faciet vt Nizolium excusam, eiusque mentem intelligam. C A. Quid? amentem habere mentem putas? M A R. Bona verba quæso. nõne & ipse, si verum fateri velis, hunc Catulli versum, *sed non uidemus mantice quod in tergo est,* sub illis verbis Ciceronis dices te agnoscere? C A. Esto posse sub illis verbis agnosci: poteritne quisquã sub illo etiam vnico vocabulo Mantia versum hunc agnoscere? M A R. Non equidem: sed putauit Nizolius lectoribus ex vnica voce totum statim versum in mentem esse venturum. C A. Atqui ne tibi quidem ipsi Ni-

zoli discipulo succurrebat ille versus, ideoque in illo vocabulo Mantia hæreas, vt ipse modò fatebaris. F A B. Ego verò ne ipsi quidem Nizolio in mentem venisse arbitrator illum Catulli versum (vt omittam, posse etiam in dubium vocari an Catullum vnquam legisset) sed Mantiam alicunde eadẽ arte qua & Pleonasmum & alia, corrasisse. M A R. Stomachum, quantũ video, mihi mouere cupis, dũ talia de Nizolio dicitis. F. Ne mea de Nizolio verba stomachum tibi moueant nõ valde laboro. nam quum ille suis hisce ineptiis stomachum mihi & mouerit & moueat, par pari relatum fuerit. Sed noli quæso posthac nos interpellare. C A. Quum ad illum quem institueram sermonem de Græcis vocibus quæ à Nizolio vel reiciuntur, vel contrã in Latinarum locum substituantur, redire vellem, commodum in quandam incidi, in qua (propter illa quæ ei subiunguntur) eodem modo quo in duabus tribusve præcedentibus lectores suos tenet suspensos Nizolius. F A. Quænam illa est? C A. *Microbius.* F A. Quæ Ciceronis ei subiunguntur verba? C A. Ista, ex oratione pro M. Marcello, *Animus tuus nunquam his angustiis quas natura homini ad uiuendum dedit, contentus fuit.* F A B. Quid somniasse hinc dicemus Nizolium? M A R. Etiam si me inter-

pellatorē sis vocaturus, aliquid obloquar.
 F. A. At ego te obloquutorem esse nescie-
 bam. M. A. R. Proloquar dicere volui. F. Quid
 verò est quod siue obloqui siue proloqui
 cupis? M. A. R. Iniuriam hinc Nizolio fieri, si
 errasse & hinc ac perperam illi Græco voca-
 bulo hunc Ciceronis locum adscripsisse di-
 catur. Quis enim non videt illo Ciceronis
 loco periphraſticè id exprimi quod illa vox
 Græca *microbios* sonat? F. A. Quid? an igitur
 quum libebit significare Ludouicū fuiſ-
 ſe *microbion*, siue *brachybion* (quo frequentius
 vtuntur Græci) id est, breuem fuiſſe Ludo-
 uici vitam, hunc Ciceronis locū imitabor?
 M. A. R. Quidni? F. Dicam igitur te autore,
 Animus Ludouici nūquā his anguſtiis quas
 natura homini ad viuendum dedit, conten-
 tus fuit. M. A. R. Non me, ſed Cicerone auto-
 re, hunc locum vſurpare potes. F. A. Apage
 iſtas ineptias. M. A. R. Imò nihil minus quàm
 ineptias vocant Ciceroniani imitationes
 tales Ciceronis. F. A. Nizoliani quidem cer-
 tē Ciceroniani. C. A. En tibi, Fabi, non pro-
 eul ab ea qua de nunc agimus voce, quen-
 dā locum quem tuæ de Pleonaſmo conie-
 cturæ approbatorem ipſe quoq; (vt ſpero)
 Marcus eſſe fatebitur. Lege hæc. F. *Metapho-
 ra. Quantos acervos facinorum reperietis? pro
 ſylla.* Omnino hic locus meam illam (vt

dixiſti) de pleonaſmo coniecturam confir-
 mat: ideòque poſthac bonum me cōiecto-
 rem eſſe gloriabor. Maniſteſtum eſt enim
 Nizolium, quum alicuius exemplaris mar-
 gini adſcriptam inueniſſet eregione huius
 loci vocem *metaphora*, & hanc vocem & lo-
 cum ipſum inde in hoc præclarum opuſcu-
 lum, quod machinabatur (ita enim ipſum
 met de eo loquentem audiuiſmus) tranſtu-
 liſſe. M. Dum tuam vis coniecturam con-
 firmare, & Nizolium magis ac magis igno-
 rantia accuſare, interim eum (quod minimè
 vis) excuſas. Quod enim iam de voce Pleo-
 naſmus parū veriſimile erat, multo minus
 eſt certè de voce *Metaphora*, eū quæ huius
 eſſet ſignificatio ignorare. F. A. Atqui il-
 lumne adeo iudicio caruiſſe fateberis (quod
 tamen fateri neceſſe tibi foret) vt quum in-
 telligeret quis horum nominum vſus eſſet,
 ea ſuo opuſculo, quanuis omnino ἀπεροδρό-
 υστα, nihilque ad eius argumentum pertinē-
 tia, infarcire vellet? C. A. Reſponde, Marce,
 cum illo Terētiano aduocato, Res magna
 eſt: de ea amplius deliberandum cenſeo. In-
 terim verò ad tuorum Cōciceronianorum
 Nizolianorum ſenatum rem referre tibi li-
 cebit: nunc autem oro te atque obteſtor,
 hoc te ſinas oxorari vt ſine vlla tua inter-
 pellatione huic quoque inquisitioni finem

imponere nobis liceat. MAR. Tuis precibus hoc dabo, quod Fabii precibus minimè daturus eram, vt sermonè vestrum posthac non interrompam. Sed quãuis tibi gratificer, rem ipse minimè mihi gratam fecisti quum meos symmystas Conciceronianorū Nizolianorū senatū cum irrisione vocasti. c. Meminerimus posthac, Fabi, symmystas illos appellare. FA. Meminero. nunquam autem antea audiueram, sicut poetas, ita etiam Ciceronianos, sua quædam sacra habere, idcòq; se mutuò symmystas nominare. Sed iam perge Camille. c. Visne à *microbio* ad ei contrarium *macrobiū* veniamus? F. Volo. c. Qui igitur vulgò appellatur *Macrobius* voce Græca, is Ciceronianè loqui volenti (si Nizolium sequimur) dicendus fuerit *M. Valerius Corvinus*, vel *Arganthonius*. F. Sed quomodo Nizolio licuit propriis nominibus significationem appellatiui nominis tribuere? c. An nondum noscimus omnia Nizolio licuisse? Vide locum in quo vicissim pro proprio appellatiuum substituit. nã pro *Hermaphroditus* vult à nobis dici *Androgynus*. Si tamen verum est quod à vulgo dicitatur, communem errorem facere ius, excusari hîc potest Nizolius. FA. Gaudeo istã reprehensionem à Marco non esse intellectam. falso enim à te reprehendi Nizolium

diceret: nec immeritò fortasse. Quauis enim Hermaphroditus nomen propriū fuerit cuiusdam androgyni, & quidem omniū (vt quidam tradunt) primi: factum est tamè nescio quomodo vt ex proprio in appellatiuum, apud quosdam eorum etiam qui è vulgo nō sunt, transferit. & quidem Plinius ipse ita vsus est, si bene memini. c. Idè ergo vocabulo illi Hermaphroditus, quod nomini Bagoas, contigerit. nam ab vno eunuchō qui Bagoas vocabatur, nomen hoc omnibus eunuchis commune factum fuit. FAB. Caue ne fallaris. nam fateor quidem non vni eunuchō à scriptoribus hoc nomē tribui, sed ex Persica lingua profecta esse traditur hæc appellatio: atque id mihi fit verisimile. Scribitur autem vulgò & Bagous: vnde apud Nasonem,

Quem penes est dominã seruandi cura Bagoæ:
sed mihi suspecta est cum alibi, tum verò hîc, ista scriptura: præsertim quū versus non minus Bagoa admittat, quàm Bagoæ. Apud Græcos quidem certè scriptores non aliter quàm *Βαγῶας* scriptum me mini me legere. nam apud Plutarchum in Alexandro genitiuum *Βαγῶας* esse à nominatiuo *Βαγῶας*, ex aliis eiusdè Plutarchi locis patet. c. Scio & quosdã alios idem quod dixeram de appellatione illa sentire: sed iam tibi assentiri

incipio. Redeo igitur ad alia exēpla nominum partim priorū, partim ἐδινῶν, quibus Nizolius significationē appellatiuorū dedit. Ex propriis est *Gallonius*. nam pro eo quod à vulgo dicitur *Gulosus*, vult à nobis, Ciceronianè loqui volentibus, dici *Gallonius*. atque adeo voci illi *Gulosus* totum Ciceronis locum subiungit, *viuit ut Gallonius, loquitur ut frugi ille Piso*. Ad ἐδινῶν autē exēpla quod attinet, iam antea vidimus illum pro adiectiuo *sanguinarius* velle dici *Thrax*: nunc verò addo, pro *insensatus* iubere nos inter alia dicere etiam *Aethiops*. F A. Sæpe igitur in ore habeant necesse est Ciceroniani Nizoliani *Gallonium*, sæpe *Thracem*, sæpius *Aethiopem*. Quid verò quum de pluribus loqui volent? an *Gallonios*, *Thraces*, *Aethiopes* dicere illis licebit? C A. Nō permittet illis (vt opinor) Nizoliana regula ex vnitatis numero ad multitudinis numerum transire, nisi & hic apud ipsum Ciceronem extet. F A B. Quàm duras suis discipulis Nizolius leges imponit! C. Quid quòd & vsu nonnullorū nominum quæ propria sunt vrbū, illis interdicit? F A B. Quorum? C A. Ex iis est *Messana*. vult enim pro *Messana* dici à suis discipulis *Mamertina ciuitas*. F A. Quòd si illud dicere ausi fuerint, vapulabunt? C A M. Vapulabunt certè, nisi ante ictum manum ferulæ

DIAL. HEN. STEPH. 161
ferulæ subdixerint. Vapulabunt itidem si *Adriaticus* dixerint, non *Adrianus*: veluti si nō *Adrianum mare* sed *Adriaticum* vocarint. Quinetiam vsu proprii nominis *Medusa* illis interdicit, eiusque loco vt *Μήμοι Γοργέλλω κεφαλῶ* dicant præcipit. Itidēque ne nomine *Myrrha* vtantur, prohibere velle videtur: quendam Ciceronis locum subiungēs, qui tamen quid ad *Myrrham* pertineat non video. F A. Recita eius verba. C A. *Myrrha*. Cic. De nat. deorum, *Pallantis filiam Mineruam amasse, & ab ea necatus dicitur*. F A. Non credibile est ita legi apud Ciceronem. C A. Ideo locum apud eum quæro. Eum iam inueni, vbi sicut plures *Veneres* & *Dianas*, ita etiam *Minervas* recenseri tradit. *Quinta* (inquit) *Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse uirginitatem suam violare conantem*. Non dubium est autem quin hīc nominatiuus filia post genitiuum *Pallantis* subaudiendus relinquatur. Sed quid hæc ad *Myrrham*? F A. Hīc quoque diuinatione opus est. Aliquis igitur (nisi me coniectura fallit) propter id quod in fabulis de *Myrrha* narratur, margini è regione huius loci nomen eius adscriperat: inde verò Nizolius in suū hūc libellum transcripsit, quum & hanc vocem quam non intelligebat, ad Ciceroniani sermonis leges pertinere existimaret. Quicū-

M. j.

que tamen is fuerit qui illi Ciceronis loco Myrhæ nomen apposuit, non recordatus est fortasse, non idem de Myrrha poetas quod Ciceronem de quinta Minerua, Pallantis filia, tradere: quum Myrrha patris amore capta, contra verò huius Mineruæ amore captus pater eius fuerit. CA. Vult etiã pro quibusdã adiectiuis nominibus substantiua vsurpare Nizolius, si modò putidi (puti volui dicere) Ciceroniani esse velint. nam pro *Incombustilis* vult dici *Lituus*, addito etiã genitiuo *Romuli*. FA. Ergo quamcunque rem Nizolij discipuli dicere volēt non posse comburi, non eam vocabunt *incombustilē*, sed *lituū Romuli*. Verum nihilne additur ad illa verba, vel in Italica vel in Germanica editione? CA. Vide ipsemet, si mihi non credis. FA. Video nihil aliud utrobique legi, quàm hæc, *Incombustilis, Lituus Romuli*. CA. Quid verò putas mouisse Nizoliū vt pro hac voce barbara (vt quidē ipse iudicat) illas substitueret? FA. Suspicio Nizolium, quum audisset, *lituum Romuli*, fuisse ex iis quæ igni resisterent, atque id ab ipso etiam Cicerone scribi (idē verò & à Plutarcho traditur, si bene meminim) postea quum ad illud adiectiuū *Incombustilis* venisset, minimè que Latinam vocē inueniret quam in illius barbaræ lo-

DIAL. HEN. STEPH. 163
cū reponeret, dedisse suis discipulis quod ex auditione habebat, nimirum *lituū Romuli*. CA. Vbinã verò Cicero de *lituo Romuli* hoc perhibet? FA. Libro posteriore De diuinatione. Sed perge Camille: ac primùm si qua supersunt de Græcis vocibus dicenda quæ à Nizolio repudiãtur, vel cōtrã in aliarum locum substituuntur, ea expedi. CA. Nimirum multa supersunt, ideòque missa ea facere & ad Latina me conferre decreui. FA. Ea tantùm Græca volo à te adiici quorum recordaris, ita vt minimè quærere necesse sit. CA. Ex iis certè est vox *Misanthropus*, pro qua vult dici, *Hominum aspectum lucemque vitare*: non considerans Græci illius nominis aliam vim esse, & posse fieri vt aliquis hominum aspectum lucemque vitet, qui tamen non sit *misanthropos*, id est osor hominū. Idem præcipit suis discipulis vt pro *Hypothetica* dicant *Connexum*. FA. Debuerat igitur addere substantiuum *Propositio* illi adiectiuo *hypothetica*. Neq; verò *Connexū* tantùm (quod dicitur vt à Stoicis τὸ συνημμένον) sed etiã *Id quod cōnectitur*, ex Cicerone afferre poterat, in libro De fato. CA. De voce *Eclogarij* idē ab illo nō docetur quod ab aliis. placet enī ei vt qui vulgò *Interlocutores* nominantur,

ab illis *Eclogarū* vocentur. atq; huic vocabulo ista subiungit, *Nomina eorum qui in dialogis loquentes inducuntur*. Idem prohibet suis ne *Thermas* dicant, iubetque τὰ θερμά dicere. Prohibet etiam ne verbo *Disquiro* utantur: & tantum verbo *Exquiro*, aut Græco ἐξέλω uti permittit. Alicubi verò significationes permiscet: veluti quum scribit, *Dignitas, Postulatum, Ἀξίωμα*. Alicubi voces Græcas affert tãquam barbaras, quæ apud ipsum duntaxat vulgus, & quidem apud ipsam vulgi faciem, barbaræ sunt, utpote illis abutentem: veluti quum pro *Ecclesia* vult dici *Aedes sacra* vel *Templū*. quis enim ecclesiæ appellatione pro templo utitur, nisi omnino ferè sit ἀναλαβήτης? Sed à Græcis vocabulis ad Latina mihi iã trãfire cōcedito: ad Latina, inquã, illa quibus Græca minimè sunt intermixta. De barbaris autem nonnullis, quibus tanquam Latinis vterētur quidam, dictum antea fuisse meministi. *FA.* Hoc tibi per me licet. *CA.* Aliud etiã mihi permittas velim, nullum certum ordinem tenere, sed pro arbitrio à *Nominibus ad Verba*, à *Verbis ad Nomina* rursus trãfire. *FA.* Hoc quoque permitto. *CA.* Interdicit igitur noster Nizolius suis discipulis vsu nominis *Equiso*, & pro eo ut nomine *Agitator* utantur imperat. *FA.*

Atqui *Equiso* est qui Græcis ἵπποκόμος, at verò *Agitator*, qui ab iisdem ἀρματολάτης siue διφρηλάτης appellatur. *CA.* Hoc & ipse noui: sed vapulabunt Nizolij discipuli, nisi ei pareant. Prohibet idem ne vocabulo *Fauilla* utantur, & in eius locum *Scintilla* substituit. *FA.* Atqui tantum est inter hæc duo discrimen, quãtum inter σποδός & σπινθήρ. nã *Scintilla* est σπινθήρ: at *Fauilla* (præsertim si minus exactè distinguatur à *Cinere*) σποδός, siue σποδιά, siue μαείλη: aut deniq; πέφρα. Quinetiam vox αἰθάλη alicubi hac in significatione posita inuenitur. *CA. M.* Quid? an si Nizolius nullum inter *Fauillam* & *Scintillam* discrimen statuit, tenentur eius discipuli vllū agnoscere? *FA.* Saltem non erit cur vapulent, si suo magistro bene dictata reddant. *CA.* *sculptor* dicere fas non est Nizolij discipulis: sed pro hoc dicendum illis est *fiCTOR*. Quinetiam *statuarius* ex illis est nominibus quorum vsus minimè illis est cōcessus: & huius quoque loco *fiCTOR* dicere iubentur. *FA.* Sed tamen multum hæc inter se differunt. nam *sculptor* est qui Græcis γλύπτης siue γλυφός: *fiCTOR*, qui πλάτης: *statuarius*, qui ἀνδριαντοποιός siue ἀγαλματοποιός appellatur. *CA.* Quinetiam *Macresco* suos dicere non finit Nizolius, sed pro eo ut verbo *Extabesco* utan-

tur præcipit. FA. Absit vt quicunque macrescunt, tabescant. nam *Macresco* siue *Ma-
æscō* est tātūm ἰσχυρίζομαι, at *Extabescō* est φθίνω: sicut *Macies* est ἰσχύτης, at verò *Tabes*, φθίσις. CA. Audi ἀμαρτήματα quod non minus quàm vllum ex præcedentibus miraberis. *Decimare* suos dicere prohibet: pro eo vti verbo *Decussare* iubet, addens, *hoc modo* X. FAB. Meritò certè dixisti non minus errorem hunc quàm vllum ex præcedētibus mirum mihi visum iri. non minus enim est crassus: quum *Decimare* sit δεικνύω, siue ἀποδεικνύω: at *Decussare*, γάλλειν. Ac, si ex iis erroribus quos proximè recensuisti vllus est ob quem vel pueri flagris digni videri possint, hic certè vel maximè. CA. An velles vapulare Ciceronianos vel pueros, vel viros, si sui doctoris præceptis obsequuntur? an velles illos vltra sui magistri dictata sapere? FA. Heu miseros discipulos. CA. Miseriores tamen futuros, si immerētes vapularent, & sua terga pœnæ magistro suo debitæ vicaria præbere cogerētur. Verùm oblitus eram verbi *Infesto*, cuius etiam vsū suis non permittit, & *Infestum* reddo dicere eos iubet. an verò meministi te verbum *Infestare* hac in significatione legere? FA. Tu verò an putas vllum vnquam ita vsū esse? CA. Non equidem. Sed iā

à verbis ad Nomina (ita enim mihi pro arbitrio vagari permisisti) reuertendum censeo. Credisne igitur *Classicum* & *Bellum* vnum atque idem significare? FA. Nequaquā. CA. Hoc tamē suos credere iubet Nizolius, qui eos nō *Classicum* sed eius loco *Bellum* vult dicere. FA. Qui tamen hoc credent, quid non credituri sunt? CA. Pro *Decaliter* vult eos dicere *Intelligenter*: pro *Mucus* iubet dicere *Humor*: nec non *Humidus* pro *Aqueus*. Pro *Cicuritas* vult ab illis dici *Mansuetudo animi*: perinde ac si cicura animalia non essent quæ feris opponuntur, vt Græcè ἡμερὰ ἀγρίοις. Hæc autem quum ita sint, nihil mirum fuerit si in illis quæ ignotiora sunt, cum peccare videamus: veluti quum pro *Cuspide* iubet *Mucronem* dicere. multos enim esse scio qui *Cuspide* prima propriæque significatione à mucrone differre ignorent. quum in hasta (exempli gratia) *cuspis* dicatur nō solum ἡ αἰχμή, sed etiam ὁ σφυραστήρ, quo terræ infigitur: at mucro propriè sit non tota αἰχμή, sed eius acumen. Sed cum qui in triuialibus errarit, in istis, quæ perinde vulgaria non sunt, errare mirum videri non debet. Ideo etiam non miror nomen *Infumibulum* ab eo cum nomine *vaporarium* confundi: nec voces *Pulmentarium* & *Plantarium* cum vocibus

Pulmentum & *Planta* confundi : & dicere *Fundus* idem esse quod *Feudatarius*. Quinetiam seu verum seu falsum quarundam vocum usum non in vno loco ponit. Exempli gratia, quum pro *Circumferentia* dicere *Libramentum* iussisset, rursus in voce *Superficies* illam *Libramentum* pro hac substituit. Et quum in *Conditionalis* præcepisset suis ut vocabulo *Connexum* pro illo uterentur, iterum in nomine *Hypothetica*, illud in huius locum reponit. In hoc etiam peccat quod ea vocabula quorum alioqui latius patere potest significatio addito genitio non restringit, ut ita dicam. F A. Nisi exemplum afferas, vix assequar quod nunc à te dicitur. C A. Duo afferam. Pro *Corporatura* vult dici *Habitus*, quum adiecto genitio *corporis* dicendum esset, *Habitus corporis*. Alioqui enim est *Habitus* non solum corporis, sed etiam peculiariter oris : est & vestis habitus : est denique & habitus animi. Sic pro voce barbara *Complexio* præcipit ut *Constitutio* dicatur, quum addendus esset idem ille genitius *corporis*. Solet enim adici, nisi eius iam facta fuerit mentio, aut aliquid præcesserit quod ad ipsum referri ostendat. F A. Nunquam ego credidissem Nizolium tam multa ignorantiae suae pariter & negligentiae testimonia in illo suo o-

pusculo reliquisse. C A. Multos alios esse scio qui id nunquam sibi persuadere potuissent. Sed addendum etiam est audaciae. perinde enim ac si per quãdam metempsychosin rediuium in seipso Ciceronem sentiret, ea etiam verbis Ciceronianis à se efferri posse existimavit quæ non solum incognita & inaudita Ciceroni fuerunt, sed ne ullam quidem cum ijs affinitatem habent quæ ille cognouit. Hinc fit ut non solum pro Episcopo nomen quoddam tanquam Ciceronianum substituere audeat, (inuēturus fortasse & quod pro Cardinali ex eodẽ Cicerone substitueret, si fœcudũ concutere pectus voluisset) sed etiam quomodo *Missæ* Ciceronianis verbis appellanda sit tradat. F A. Sed utro modo vult suos Ciceronios loqui? utrum *Missam* audire, an *Missam* videre, vult ab illis dici? Nam Italos sequendo *missa* videtur, ab alijs autẽ multis *missa* audiri dicitur. C A. Ad hæc arcana non penetrauit. Sed audi quomodo illud etiam quod vulgò dicimus, *Euangelium secundum Lucam*, ex Cicerone emēdet. F A. Quænam est, obsecro, illa emendatio? C A. *Euangelium Lucæ*. F A. Et fuit tamen Christianus Nizolius. M A R. Tunc hæc etiam de re dubitas? F A. Propemodum dubitare me cogit illud quod à Camillo ex

eo affertur. quomodo enim illi in mentem non venit, fore ut se horrendo crimine læsæ maiestatis diuinæ contaminaret, si quod ipsi Euangelistæ appellarunt IESV CHRISTI Euangelium, eorum ipse Euangelium vocaret? Quomodo non animadvertit, si itidem pro his verbis *Euangelium secundum Marcum*, substitueret illa, *Euangelium Marci*, lectorem miraturum, quod in titulo dictum sit *Euangelium Marci*, statim post ab ipso Marco Euangelium IESV CHRISTI appellari? M. Aliud est, Latinè (præsertimque Ciceronianè) aliud, Christianè loqui. Adde quòd ipse Paulus suum Euangelium alicubi vocat, ni fallor. F A. Vocat quidem certè, sed alia ratione: neque dubium lectori relinquit quomodo id intelligendum sit. quum enim passim *Ἐὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ* appellet, alicubi etiam *Ἐὐαγγέλιον τοῦ Κυρίου*, siue *τοῦ Θεοῦ*, suum vocare se satis ostendit cuius factus sit *ἑξέκοντος*, ut alibi loquitur: ita ut *τὸ Ἐὐαγγέλιόν μου* alijs eius ipsius verbis exponi queat *τὸ Ἐὐαγγέλιον τὸ Ἐὐαγγελιστὴν ἐπὶ ἐμοῦ*. Denique quum dicit Euangelium meum, perinde est ac si diceret, Euangelium à me prædicatum, siue promulgatum: aut Prædicatio mea siue promulgatio Euangelij, vel, Doctrina Evangelica quæ à me promulgatur. M A R. Aliud est,

inquam, Latinè loqui (præsertimque Ciceronianè) aliud, Christianè. C A. Non animadvertis Fabi, Marcum eandem semper velle cantilenam canere? & de his apud eum differere, nihil aliud esse quàm fabulā asino canere? surdo dicere volui. Itaque desinamus in illam eius censuram inquirere qua reprehēdit eos interpretes qui *καὶ Λουκᾶν* reddiderūt *Secundum Lucā*: & demus illi, non satis Ciceronianè loquutos esse: quid? eīne ipsum etiam Ciceronem in illo ipso vocabulo reprehendere per nos licebit? F A. Imò verò ne per Ciceronianos quidem ei licere debet Ciceronem reprehendere. Quid enim aliud hoc fuerit quàm suę ipsos doctrinæ fundamenta conuellere, & quasi nauem suam perforare? C A. Ostendā tamen hoc ab eo fieri. nam *Secundum virtutem viuere* reprehendit, tanquam non Ciceronianè dictum, quum tamen ipse Cicero illa præpositione siue illo aduerbio *Secundum* ita vtatur. M A R. Dicitne Cicero *Secundum virtutem viuere*? C A. An huic accusatiuo iungat, nescio: sed ab illo dici scio *Secundum naturam viuere*. M A R. Diversi sunt isti accusatiui. C A. Quæ est ista Ciceronianorum Nizolianorum superstitio? si apud Ciceronem lego *Secundum naturam viuere*, item *Enatura viuere*, cur non

pro eo quod ab illo dicitur *Ex virtute vivere*, dicere etiã liceat (si varianda sit oratio) *secundum virtutem vivere*? MAR. Tanta libertas nobis non conceditur. FA. Misera est igitur Ciceroniastrorum natio, quæ se tam arctis compedibus vinciri sinit, vel potius ipsamet tam arctas compedes sibi impingit. Sed quæ est illa tam attenta cogitatio in qua Marcum nunc versari vultus eius præ se fert? CA. Non aliud eum cogitare puto quàm miram esse eorum qui in Ciceronis verba non iurarint licentiam: quippe qui hanc etiam Ciceroniastrorum appellationem sibi permittant. FA. Valde miratus & ipse Nizolius fuisset talem appellationem, ac nequaquam Latinè, nedum Ciceronianè eam posse dici contendisset. Imò verò ne illud quidem adverbium Ciceronianè pro Ciceroniano habendum dixisset. CA. Quid mirum, quum etiam quædam verba ex ijs quæ apud Ciceronem extant, & quidem absque vlla deprauationis exemplarium suspitione, Nizolius pro Ciceronianis non habeat? Possit tamen vtcunq; huic errori venia dari, quòd eum aliqua ex parte agnouisse videatur. Nam in ea illius opusculi inscriptione quæ est in prima editione Italica (Basilienfis enim valde diuersam habet) postquam dictum est, *vocabula*

quædam barbara, uel Latina quidem, sed non Ciceroniana, quo pacto Ciceronis more, id est Latinissimè & elegantissimè, dici possint: additur, in quibus tamen nonnulla sunt quæ mihi, quum hæc scriberem, Ciceroniana videbantur: sed librum aut locum in quo essent, non memoria tenebam. FA. Atqui hæc addens, non minus accusare se quàm excusare videtur. dum enim vult nobis persuadere se suspicatum esse illa extare apud Ciceronem, suam in illis nihilominus repudiandis temeritatè prodit. CA. Alius est non minus periculosus error, quem non itidem agnouisse dici potest. FA. Quisnam? CA. Quòd, sicut adimit Ciceroni quædam ex ijs quæ eius sunt, ita vicissim nonnulla quæ eius non sunt illi tribuit. FA. Memini me in quodam Henrici Stephani Dialogo, qui inscriptus est Pseudocicero, aliquot legisse vocabula, quæ ille Nizoliũ ita Ciceroni affingere queritur. CA. Me quoque ibi ea recordor legisse: sed multo inuenire plura potuisset, si plus temporis in quærendo ponere voluisset. Ab eo enim vnà cum nomine *Factosus* non commemoratur etiam nomen *Maleficiosus*, quod alioqui est eiusdem ordinis: neque vbi fit mentio diminutiui *Capitulum*, aliud quoddam ei additur, *Disculus*. FA. Quid? nõne & *Mendaciumculum* cum

his commemorandum esset, quanuis non solum à Nizolio, sed ab alijs etiam quibusdam pro Ciceroniano agnoscat? F A. De hoc dubito. sunt enim qui non *Mendacunculis* apud Ciceronem legant, sed *Mendaciolis*: verum non desunt qui illud defendant. Quinetiam nomen illud *Disculus* talè diminutionis formam non habere fateor vt ob eam repudiari debere videatur: sed falso tamen ex quodam loco epistolarum ad Atticum affertur. Hoc enim est cuiusdà ex libro quarto principiū, in primis editionibus, *Multa me in epistola tua delectarunt: sed mihi magis quam patina tyrotaricha coenam parari disculo. Quod scribis, μίτω μέγ' εἶπης, &c.* quū scribendum sit (vt postea ex veterum librorum fide scriptum fuit) *Multa me in epistola tua delectarunt: sed nihil magis quam patina tyrotarichi.* Nam de *randusculo* quod scribis, *μίτω μέγ' εἶπης, &c.* Hac autem voce exiguū æs significatur, quòd æs prisci raudum appellarent: hinc autem ea Cicero exiguum sumptum intelligit. qui eadem aliquot alijs locis vtitur: sed in iisdē illis primis editionibus scriptū fuit litera maiuscula eius principium, perinde ac si loci nomen esset: quinetiam alicubi raudusculo in Randusculo fuit mutatum. F A. Perge in enumeratione illorum vocabulorum quæ Henricum

Stephanum addere potuisse dicis ijs quæ Nizolius falso Ciceroni adscribit. C A. Ex ijs est etiā *Cohærentius* & *Æquibralitas*. ceterorum autem ne ipse quidem recordor. Sed memini me apud Nizolium hanc quoque nouitatem obseruare, quòd ex duabus vocibus vnā, ex vna vicissim duas faciat. veluti quum vult vnā esse vocem *Benedicta* in hoc Ciceronis loco, *Bene dicta malè interpretari*: & vicissim *Malefacta* in duas diuidi, in isto, *Beneficia malè locata, malè facta arbitror.* Quam lectionē si sequeremur, pro Ciceroniano habendum esset hoc loquendi genus, *Beneficium facere malè.* Quòd si hoc, etiā illud, *Beneficium facere bene.* F A. Sicut attulisti exempla eorum quæ Nizolius Ciceroni falso adscribit, ita velim exempla quæpiam proferas eorum quæ illi adimit. C A. Non loquar de ijs vocabulis quæ exemplarium discordia controuersa potest reddere (quorū in numero est *Incorporeus*, præsertim quum à Gellio minimè pro Ciceroniano agnosci videatur) neque de ijs quæ si apud illum extant, valde saltem rara sunt, vt verbum *Sæuire*, verbale *Contemptus* (quæ, sicut alia multa, & quædam etiam loquendi genera, ex quibus est, *Bona uerba*, etiamsi non extarent in vllō eorum quæ ad nostram ætatem peruenerunt Ciceronis

librorum, eiusmodi sunt tamen vt credible sit in quopiam eorum qui interciderunt extare: sicut nonnulla in vnico loco eorū omnium quos habemus eius librorū videmus reperiri) nō iam, inquam, de illis loquar: sed de vno quod meritō valde suspectam omnibus Nizolij fidē reddiderit. FA. Dic sodes quōdnam illud sit. CA. *Malus*. FA. Etiāne vocabulum *Malus* à Nizolio tāquam minimē Ciceronianum reicitur? CA. Reicitur in illo Indice. FA. Etiāne in editione Italica? CA. De Basiliensi saltem affirmare possum. FA. Mirum si in illa potius quàm in altera repudietur illud nomen, quum contrā Cælius Secundus, qui ei præfuit, hanc saltem maculam eluere debuerit. Sed quænam Ciceroniana pro illo *Malus* minimē Ciceroniano ibi substituuntur? CA. *Flagitiosus, Nequam, Impurus, Improbus, Sceleratus*. FA. Ergone quicumque malus est, is Ciceronianè loqui volentibus est flagitiosus? est impurus? est sceleratus? Proh quàm periculosum fuerit haberi malum à Ciceronianis Nizolianis! CA. Malos certè homines nos vocare Marcus non aufit: at flagitiosos, nequam, impuros, sceleratos appellare non dubitet, si superiorum altercationum recordetur. FA. Quid? an *Malus* homo Ciceronianè dici

DIAL. HEN. STEPH. 177
dici putas? CA. Vnde tibi in mentem venit hac de re dubitare? FA. Quia recordor, diu multūque dubitatum esse à quibusdam Ciceronianis an Ciceronianum esset dicere Bonus homo: & an sicut Bonus vir, ita etiam Bonus homo à Cicerone diceretur. non minus autem videtur esse rationi consentaneum vt de illis vocibus *Malus* homo, quàm vt de his Bonus homo, ambigatur. CA. Ate facta boni hominis & boni viri mentio in memoriam mihi reuocauit Nizolianam quandam præceptionem quam prætermiserā. FA. Quænam ea est? CA. Vt dicamus *Bonis temporibus*, non autem *Antiquitus*: & quidem Ciceronem hīc quoque sequendo. FA. Vbi, quæso, Ciceronem ita loqui dicit? CA. Libro De off. secūdo. FA. Ipsūne locum affert? CA. Nequaquam: sed eum facilè inueniam. FA. Iam inuentū cuperem. CA. Desine hoc cupere. nam voti es compos. Audi igitur: *Quanquam intelligo in nostra ciuitate inueterasse iam bonis temporibus ut splendor ædilitatū ab optimis uiris postuletur*. FA. Si igitur Nizolio fidem habeamus, hæc verba, *inueterasse iam bonis temporibus*, dicemus idem valere quod *inueterasse iam antiquitus*: at ego Ciceronē non tam voluisse antiqua tempora significare dico, quàm simpliciter superiora tempora (vt

N.j.

etiam Superiori memoria solet dicere) quibus bonus erat reip. status, ob incorruptū disciplinæ genus. Alio qui fateor valde illo etiā seculo laudatā fuisse antiquorū disciplinam & mores: adeo quidem vt antiqui mores & antiqua disciplina velut in proverbium abierint. Fateor etiā in Gallico sermone hanc boni temporis appellationē aliquādo dari priscis tēporibus: veluti quū dicitur *A la maniere du bon temps*. Verūm vt eō redeam vnde sum digressus, non minus rationi consentaneum mihi videri dico vt de his vocibus Malus homo, quā de his, Bonus homo, dubitatio iniiciatur. C A. Imò fortasse aliter iudicares si Ciceronianus Nizolianus esses. F A. Hanc ego metamorphosin deprecor. C A. Hoc tamen ex ea metamorphosi commodum perciperes, quòd omnes scriptores præter Ciceronem impunè negligeres. F A. Etiāne Plautum, Terētium, Cæsarem, Sallustium? C A. Etiā hos. F A. Quomodo autem aut quo iure Plautum etiam & Terentium reiiciunt qui ab ipso Cicerone tantum abest vt reiecti, vt magno in pretio, quod ad sermonem attinet, habiti fuerint? C A. Nulla omnino coram illis Plauti facienda est mētio: quia statim clamabunt omnia apud eum esse obsoleta. F A. Mentientur quidem certē.

DIAL. HEN. STEPH. 179
sed missum tamē faciamus Plautum: quid verò causæ dicent quin Terentium admittant? *sequutusque sum* (inquit ad Atticum ipse Cicero) *non dico Cæcilium* (malus enim autor Latinitatis est) *sed Terentiū, cuius fabellæ propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi.* C A. Quid prætexere possint nescio: sed ab eorū præceptore Nizolio reiici aliquot vocabula video quæ apud Terentiū etiam extant. ex quibus sunt, *Incogitans*, *Infortunium*, *Ringor*, *Remordeo*. Quòdque indignissimum atque adeo contumeliosissimum est, hæc quoq; Terentiana vocabula in medio illius colluuii, in qua cum aliatum etiam *Barbitonsor*, & *Becchata* & *Homagium* iacere diximus, collocat: tanquam *πάρτα ἕως μίαν Μύκωνον* ponenda sint. Quid mirum autem si quædam reiiciat quæ nos non alijs quā Plauti aut Terentij autoritate confirmare possumus, quū eum nonnulla repudiare non pudeat quæ non tam quis quā quis non vsurpauerit ex primarijs linguæ Latinæ scriptoribus, quærendū est. Exēplo erit aduerbium *Properé*. hoc enim nō tātum Plautus & Terētius vsi sunt, sed Sallustius etiam, Cæsar, Livijs, Virgilius, Horatius. F A. Itāne hoc etiam vocabulum reiiciendum censuit Nizolius? C A. Si mihi fidem nō habes, hæc lege. F A. Non
N.ij.

quòd tibi fidem derogem, sed præ admiratione ita loquutus sum. Quod autem aduerbium in locum illius substituit? C A. *Festinanter*. F A. Sicut *Festinare* & *Propere* inter se differre quidam olim putauerunt, ita etiam inter *Festinanter* & *Propere* aliquid esse discriminis aliquis fortassis obiiciet. C A. Quomodo verò vllam inter hæc differentiam Nizolius perspicere posset, cuius oculi ne ad eam quæ est inter *Propere* & *Præpropere* perspiciedam sunt factis acuti? F A. Non tantum parum acutos sed valde hebetes mihi narras oculos. C A. Tales sunt tamen. nam si id perspicere discrimen potuisset, non dixisset quod hîc vides, pro *Propere* dicendū esse *Præpropere*. F A. Video sanè: simul verò & aliud quod ei valde est propinquū, & à te miror fuisse prætermisum. C A. Quid? an omnia huius Nizoliani opusculi siue *σφάλματα*, siue *μαίσματα* me tibi allaturum promiseram? F A. Insigniora saltem omnia à te expectabam. C A. Ne ea quidem omnia me tibi exhibiturum receperam. Sed quòdnam illud est, quod tu inter insigniora numerandum censes? F A. Quòd vult pro *Propatulus* dici *Propertus*, quasi hoc idē valeat quod illud. C A. Imò verò multa sunt à me prætermisssa *μαίσματα*, quæ multo sunt isto insigniora. vísne

aliqua proferam? F A. Malim nos vnde digressi sumus reuerti. C A. Ne ipse quidē id nolim. F A. Putásne Nizolium, quum aduerbium *Propere* reiceret, sciuisse, Plautū, Terentium, Sallustium, Cæsarem, Liuium, Virgilium, Horatiū, eo vsos esse? C A. Eum hoc minimè sciuisse persuasum habeo, & quosdam ex his ne legisse quidem vnquā: sed etiam si apud illos omnes extare vocabulum illud non ignorasset, non minus reiecturū fuisse puto, non alia de causa quàm quòd apud Ciceronem non cōpareret. F A. Atqui multorū vocabula recipit Nizolius qui Ciceronis quidem ætate vixerunt, sed Ciceronianè nō scripserunt. Nam primū quidem quod ad illos attinet quorum epistolæ Ciceronianis insertæ sūt, quotusquisque eorum eundem habere stylum dici potest? Ipse filius à patre hac quoq; in re degenerat, si ita hoc vti verbo licet: ac nihilo magis frater orationis fraternæ elegantia & succum assequitur, vel in suis epistolis vel in suo De petitione cōsulatus libello. De alijs autem quid dicemus? totus liber octau^o habet M. Cœlij epistolas, decimus non paucas Planci, tres Asinij Pollionis, duas M. Lepidi, vnā Ser. Galbæ: libro duodecimo duæ sunt Lentuli, vna Trebonij, vna Matij. libro quarto insertæ sunt} duæ
N. iij.

Seruij Sulpitij, vna Marcelli : libro quinto, duæ Q. Metelli, duæ P. Vatini, vna Luceij: denique per totū illud epistolarum volumen sparsæ sunt & aliorum epistolæ, Catonis, A. Cæcinnæ, Curij, Dolabellæ, Bithynici, præsertimque Cassij, D. Bruti, & M. Bruti: cuius etiam nonnullæ extant inter eas quæ à Cicerone ad ipsum scriptæ fuerunt, & seorsum editæ. Inter epistolas autem ipsius Ciceronis ad Atticum, quædam sunt eiusdem Bruti, quinetiam Cæsaris & Pompeij. Ex his verò omnibus epistolis quas esse Ciceronianas, id est, Ciceroniano sermone scriptas, dicere poterimus, & quidem assentientibus illis qui se Ciceronianos haberi volūt? Ipse Paulus Manutius, eorum velut antesignanus (hos autē à Ciceronianis Nizolianis distinguo) suis in epistolarum volumē scholijs de Cæliani sermonis in epistolis asperitate queritur, eādēmq; Asinio Pollioni obiicit. Idem de hoc loco epistolæ cuiusdam Ciceronis filij loquēs, *Nam cum omnia mea causa velles mihi successa, tum etiam tua,* positū esse ait Successa pro Successisse: quod tamē Latini sermonis cōsuetudinē vix ferre videri. Quibus addit, Omnino mirari satis nō possum, nō modò ab elegātia & copia sed interdum etiam à proprietate paterni sermonis lōgè distare

orationē filij. quod volūtatis potius quàm naturæ vitium esse arbitror. Verūm ego etiam si dem Manutio, sermonem filij Ciceronis à paterni elegantia longè abesse, nō tamen dederim eum ita hīc scripsisse: potiusque voces illas, *mibi successa*, aut *mibi successisse*, adiectas esse ab aliquo crediderim cui nouum illud genus loquēdi videretur, *Omnia mea causa velles*. Ac videtur profectò magnam Ciceronis filio iniuriam facere Manutius quum eum ita scripsisse credit. Vt autem quū dicitur, *Omnia mea causa velles mihi successisse* (nam hoc etiam modo potius quàm altero scriptum fuisse puto) non dubito quin redundent hæc, *mibi successisse*: ita vicissim quum dicitur *vo'o tua causa*, suspicetur fortasse quispiam deesse *omnia*. C A. Magnam ea in re à Manutio fieri Ciceronis filio iniuriam, tibi assentior: sed magis miror ab eodem Manutio locis plerisq; Ciceroni patri solæcisimos obiici: ac multo hanc siue iniuriam siue contumeliam grauiorem esse dico. F A. Quid ais? C A. Quod verum esse comperies, si libeat nuper editum Henrici Stephani dialogum, qui Pseudocicero inscribitur, legere. M A R. Imò ego (iam enim ira silentium me cogit rumpere) ipsum Manutium à te magna iniuria affici cōtendo, quippe

qui criminis falso à te infimuletur. CA. At ego te non patiar hinc prius discedere, quàm te dialogus ille Henrici Stephani (cuius acerrimo certè patrocínio Cicero aduersus Manutium defenditur) non autè me mendacij conuicerit. FA. Huic prius sermoni finis est imponendus: præsertim quum iam Marcum, sicut antea, auditorè simus habituri. CA. Illi prius finè imponi & ipse cupio. FA. Dicebã, Marce, me mirari, à Nizolio cum alios quosdam è primarijs scriptoribus excludi, tum verò Terentium: interim tamè multos recipi qui etate quidè Ciceronis vixerunt, sed nequaquam Ciceronianè scripserunt. MAR. Audiui quæ à te super hac re dicta sunt: sed aures præbere me tuo sermoni dissimulabam, ne tibi respondere cogerer. Respondebo tamè quod Ciceronianos quosdam respondentes audiui. FA. Rem vtrique nostrum gratissimã facies. MAR. Quum videret Nizolius noster, eorum quos nominasti epistolas illis esse insertas quæ ab ipso Cicerone sunt scriptæ, itidemque quandam Sallustij orationem orationibus ipsius esse insertam, quinetiam Q. fratris libellum De petitione cõsulatus illius operibus adiectum esse: quæ tam longa series annorum à Cicerone non disiunxisset, disiungere se à suis in Ciceronem ob-

DIAL. HEN. STEPH. 185
feruationibus non debere existimauit. FA. Nullumne alioqui delectum, nullum iudicium adhibuit? CA. Quod iudicium ab eo adhibutum esse velles qui iudicio caruerit? MAR. Bona verba, Camille. CA. Atqui, vt dixit tragicus, Οὐκ ἔσ' ἀπ' ἔργων μὴ καλῶν ἔπι καλὰ. qui autè me ἀληθεύειν negabis? nõne videmus eum non solum illorum omnium quos nominauimus vocabula, sed vetustorum etiam poetarum, Ennij, Accij, Pacuuij, Lucilij quædam omnino obsoleta, vocabulis Ciceronis sub eiusdem nomine immiscuisse? Quinetiam siquid Cæcilij nactus est, quanuis eum Cicero malum autore Latinitalis fuisse queratur, non sub alijs quàm ipsius Ciceronis nomine protulit. Quæ enim Ciceronis vocabulis apud eum permissa leguntur, non præfixo alijs scriptoris nomine, vt internoscantur, cui alij quàm Ciceroni adscribenda existimentur? FA. Non satis sum memor an vbi illorum veterum poetarum affert vocabula, lectorem moneat. CA. Ego verò optimè recorder minimè ab eo moneri. sed in rem præsentem ire satius fuerit. Hic iam habemus *Adulo, as*: & *Adulor, aris*: tanquam vtrunque ab ipso Cicerone dicatur: quum tamè illa vox actiua sit ex versu cuiusdam veteris poetæ, qui à Cicerone citatur. FA. Illius

versus memini. C A. Hic verò est *Lætificus*. & subiungitur, *Cic. Tuscul. vites lætificæ non intermittunt pampinis pubescere.* F A. Ne *Tristificus* quidem, vt opinor, & *Luctificus*, omiserit. C A. Nisi autem vererer ne tibi horrorem incuterem, ostenderem etiam *Horrificus*, & *Horrisonus*. Sed ecce tibi aliud adiectiuum, quod itidem ad tristitiã pertinet, *Obnubilus*, & ipsum tanquam Ciceronis vocabulum. En tibi aliud eodem pertinens, *Tenebricus*. Sed nescio quomodo hæc ad tristitiam pertinentia vocabula sese alia ex alijs offerūt. vereor ne hic talium verborum concursus mali sit ominis. Addendum tamen est *Biformatus*. F A. Quàm bellum hoc vocabulum, & Ciceroniano sermone conueniens! Verùm aliquas etiam voces profer ex earum genere quas grammatici ad eam orationis partem referunt quam verbum appellant. C A. Ex illis est *Grandescere*, *Incurvescere*, *Verruncare*, *Expectorare*. F A. Quædam sunt ex vocabulis à te commemoratis, aliisque eiusdem generis, quibus si vtatur Nizolij discipuli, tanquam Ciceronianis, haud fortassis excusandi fuerint: etiã si à Nizolio minimè admoneantur, Ciceronis non esse, quanuis apud Ciceronem inueniantur (talìa autem sunt ista, *Horriser*, *Anxiser*, *Flammiser*, *Tardigradus*, *Biformatus*:

& inter illa quæ appellantur à grammaticis verba, *Verruncare*, *Expectorare*. quis enim ex ijs cui tantillum sit iudicij, hæc nomina esse poetica, nullique soluto sermone, nedum Ciceroniano, conuenire non videat, quum nescio quid poeticum, & quidem tragicum, præ se ferant?) sed alia sunt vicissim quæ vt pro Ciceronianis à Nizolio exhibentur, ita tâquã Ciceroniana ab illis recipi, & suo sermone soluto adhiberi, & non mirum & venia dignum fuerit. Nam vt *Horriser* & *Horrisonus* suspecta habere poterit, quòd talibus compositis Ciceronem non gaudere videat: non etiam *Horrificus* (exempli gratia) suspectum illi fuerit: quippe qui contrà terminationem hanc in quibusdam compositis à Cicerone amari obseruarit. Idem & de nomine *Cordatus* dico, & de verbo *Grandescere*. quis enim hæc Ciceroniana non esse, quanuis legantur apud Ciceronem, suspicetur? præsertim verò quum multa apud eum extent vocabula in quibus non minorem nouitatem & insolentiam aut etiam audaciam agnoscamus? M A R. Quid? tunc etiam nomen *Horrificus* & verbum *Grandescere* in eorum numero ponis quæ licet apud Ciceronem extent, non sunt tamen Ciceroniana? F A. Pono quidem certè. M A R. Atqui non alius

poetæ quàm Ciceronis est hic versus,

Lentiscus triplici solita grandescere foetu.

FA. Fateris interim non esse Ciceronis oratoris, sed Ciceronis poetæ. MAR. Quasi verò Cicero orator, historicus, philologus, poeta, non sit vnus idémque Cicero.

FA. Quasi verò quū de Ciceronis sermone loquimur, de alio quàm de soluto (ita enim vocare possum) intelligamus: & quasi nō habeamus alios ex quibus melius quàm ex Cicerone poeticum sermonē petere possimus. MAR. An igitur Nizolium vocabula quibus Cicero in carmine tantum vtitur, à cæteris separare oportuit? FA. Nullus, nisi qui verè Nizolianus sit, negauerit quin Nizolius hoc facere debuerit. Non tamen ita separare vt seorsum ponerentur, sed aliqua saltem nota distinguere, aut certè in singulis lectores admonere. CA. Potuisset etiam semel lectores premonere in sua prefatione, vt in suo sermone nō omnibus promiscuè vocabulis vterentur quæ in Ciceronis Phænomenis Arateis legerent, sed quædā carmini reseruanda esse scirent. at nunc vnde nosse poterit Nizolij discipulus *Pari-
lis* (exempli gratia) Ciceronis quidem esse, sed duntaxat Ciceronis carmen scribentis? MAR. Ad illud verò adiectiuum *Horrificus* quod attinet, id non in carmine duntaxat

vsurpat Cicero, sed etiam in soluto sermone: nimirū in oratione quā habuit pro domo sua: *Sed quid ego uestrā crudelitatem expromō, quā in meipsum ac meos adhibuistis? qui parietibus, qui tectis, qui columnis ac postibus meis horrificum quoddam et nefarium omnique imbutum odio bellum intulistis?* FA. Controversam ibi esse hanc lectionem respondeo: & annotari pro *horrificum* reperiri in quibusdam vet. libris *hostificum*. ex quo faciendū videri *hosticum*. Verū esto, hanc vocem ibi minimè posse in dubium vocari, id certè non pro Nizolio sed contra Nizolium facit, atque id quod dixi comprobat. Nam si etiā *horrificum* vsurpare in soluta oratione non dubitat Cicero, quanuis carmini sit aptius, nōne malè de suis discipulis meretur Nizolius, dum lectorem non admonet quænam ex illis ita sint obsoleta vt mirum non futurum sit si plerisq; sordèat: (vt obsoleti tecti sordes dixit Flaccus) aut quænam ita poetica vt nullum alibi quàm in carmine locum habere possint? Alioqui enim respondebunt discipuli, se poetica quædam in soluta oratione vsurpantes, Ciceronis sequutos esse exēplum. CA. Quomodo, obsecro, expectanda fuisset hæc admonitio ab homine qui iudicio (vt antea dixi) carebat? MAR. Caruit iudicio Nizo-

lius? C A. Nihil quidem certè iudicij in opere suo adhibuit. M A R. In qua re ad illud pertinente iudicium desideras? C A. Imò verò dicere vix possim in qua non desiderem. Prima est, quòd. eas sine delectu ex omnibus scriptis quæ Ciceronis nomē præferebant, collegerit: adeo vt orationibus insertas declamationes quasdam, quæ nihil minus sunt quàm Ciceronianæ, perinde ac si non minus pro Ciceronis orationibus habendæ quàm vllæ aliæ essent, non minori honore dignatus fuerit. F A. Eam intelligis quam habuisse dicitur ad populum & equites Romanos antequam iret in exiliū: eam item qua respondere Sallustio dicitur. C A. Eas profectò. F A. Nónne autem & ex Sallustiana (vt vocatur) in Ciceronem oratione vocabula & loquendi genera collegit? C A. Dubitas? si qua scripta Nizolius non dicam Apuleij (qui fortasse non tam malus est autor Latinitatis quàm vulgus putat) non dicam Solini, non dicam Spartiani, non Lampridij, non Vopisci, non Trebellij Pollionis, non Ammiani Marcellini, non Macrobij, non Iulij Firmici, non Fulgentij, non dicam denique C. Sollij Sidonij Apollinaris, aut aliorum huius farine, sed eorum à quibus leges illæ Salicæ, Allemannorum, Boioariorum, aliorumque

multorum conscriptæ sunt, libris Ciceronis inserta reperisset, pari certè honore in colligendis suis obseruationibus ea affecisset. F A. Mirum est profectò quædam ab eo pro Latinis recipi quòd in illa oratione extent quam Sallustio falsò adscribi manifestissimum est: quum interim in illa quam modò examinauimus Appendicula, siue in illo Indice, multa tanquam barbara reiiciantur, quæ in libris verè & sine controuersia Sallustianis extant. C A. Imò minimè hoc mirum esse debet in homine iudicio carènte. Sic etiam, quanuis ea quoque vocabula repudiarit quæ apud Terentium extant, quòd ea non legerit apud Ciceronem, ea tamen quæ sunt in ijs locis quos citat Cicero, admittit, sed tanquam Ciceroniana, nulla Terentij facta mentione. Quòd si cōtigisset vt bona comædiarum huius pars Ciceronianis libris esset inserta, non minus libenter quæcunque in ea occurrissent sine vllò discrimine admisisset. F A. Sed aliud est, locum aliquem scriptoris cuiuspiam ab ipso Cicerone citari: aliud, scriptum aliquod Ciceronianis esse insertum. Adde quòd hæc comica quæ Ciceronianis intermiscet, Terentij sunt, non Pseudoterentij: at verò illa oratio cuius itidem verba & loquendi genera inter Ciceroniana ponit,

(lectorem non admonens, alius quam Ciceronis illa esse) non Sallustij est, sed Pseudofallustij. C A. Fateor, multo magis hinc quam illic Nizolio, & cum multo maiore lectorum periculo peccari. Sed iam recordor, inter scripta quæ Ciceroni falso adscribuntur non enumeratam fuisse illam ad Octavium epistolam. F A. Illam certè ipse quoque alicuius esse puto qui se declamatorum more exercere voluerit. neque verò dissimulabo, mihi quoties & hanc epistolam & orationes illas Ciceroni falso adscriptas lego, in mentem venire verba illa quæ cum alibi tum in Anthologia Græcorum epigrammatum leguntur, *Τίνας αὖ ἔπει λόγους.* C A. Non satis memini ipse horum verborum. F A. Non recordaris horum quæ libro primo leguntur? *Τίνας αὖ ἔπει λόγους Πύρρος ὀπίσθας ἢ Τροίας.* item, *Τίνας αὖ ἔπει λόγους Διήδομαια, ἃς Πύρρου πορθήσαντος πρὸς Τροίαν.* item, *Τίνας αὖ ἔπει λόγους Ἀχιλλεύς Ἀγαμέμνονος προθέντος.* item (ut alios prætermittam qui interiecti sunt locos) *Τίνας αὖ ἔπει λόγους Ἑλένη νομαχούτων Μενελάου καὶ Πάριδος.* C A. Incipio iam in memoriam horum verborum redire, *Τίνας αὖ ἔπει λόγους,* eaque & alibi me recordor legisse. Sed quod ad illam Octavio scriptam epistolam attinet, non ita eam omnes docti uno consensu reiiciunt ut illas oratio-

orationes. F A. Hoc inde fit quod Ciceronis stylum autor eius paulo melius imitetur. Sed iam verba illa, *τίνας αὖ ἔπει λόγους,* si non ad hanc epistolam, at certè ad quampiam ex orationibus illis aptemus: atque (exempli gratia) in locum istius tituli Latini, *Ciceronis oratio antequam iret in exilium,* hunc Græcum substituamus, *Τίνας αὖ ἔπει λόγους ὁ Κικέρων ἄρην φυγαδεύειν, ἢ ἢ μέλλων φυγαδεύειν, αὐτὸς ἢ οὐκ ἔπει.* C A. Nunquam ne Fabi quandam Aonij Palcarij orationem vidisti quam in L. Murenam scripsit? F A. Fama duntaxat mihi nota est illa oratio, nunquam à me lecta. C A. Nunc mihi in mentem venit, si in editione qua usus est Nizolius, orationi Ciceronis pro Murena typographus eam subiunxisset, eodem illam quoque honore affecturum fuisse Nizolium quo Pseudofallustianam affecit. F A. Cui dubium esse hoc potest? C A. Marco fortasse dubium erit. F A. Nihil moror eius iudiciū, præsertim quū suspectum sit. Sed tenesne memoria quidpiam ex eà oratione? C A. Duas periodos primas me posse recitare arbitror. F. Recita. C. **N V N Q V A M** ego putavi, iudices, quū vel fortissimus vir civitatis C. Piso legem de ambitu ferret, vel M. Tullius restituendam curaret summa contentione, ludibrio læsum iri digni-
O. j.

tatē populi Romani. quæ si velijs tam chara esset quàm solent prædicare qui primo quoque verbo Patres patriæ, custodes libertatis, cōseruatores fortunarum nostrarum appellari volunt, nunquam profectò L. Murena consul nisi saluis legibus renūtiatus ac defensus fuisset. F A. Estne in tua bibliotheca illa oratio? C A. Est certè, cum alijs eiusdem scriptis excusa. nam & alias quasdam orationes reliquit, & quatuor libros epistolarum: necnon de animorum immortalitate libros tres carmine hexametro. F A. Eum cras ad me mittas velim. C A. Mittam. F A. Nunc autem ad secundā rem venito, in qua iudicio caruisse Nizolium, quum Observationes suas scriberet, dicis. C A. Magis laboro ne quampiam earum omittam (quoniam Nizoliano Marco gratificari cupio) quàm vt certum ordinem teneam. Sed antequam ad secundam veniam, duo ad primam pertinentia adiciā. F A. Quæ sunt ea? C A. Vnū est id de quo antea diu multumq; sum cōquestus, quòd non contentus vocabula multa ex aliorū quàm Ciceronis epistolis afferre, & cum Ciceronianis confundere, etiam quæ sunt ex carminibus veterum poetarum, qui à Cicerone passim citantur, illis permiscuit: neque interim de hac farragine lectorem

DIAL. HEN. STEPH. 195
 commonefecit. nisi fortè in illa Italica editione aliqua est hac de re admonitio que me latuerit. F A. Alterum autem quod est? C A. Quòd inter illa quæ ab ipso Cicerone vel ποιητικῶς (vt in Arateorū phænomenon interpretationē, & in alijs quibusdam versibus, vel ἀρχαϊκῶς (vt in libris De legibus) dicta sunt, & inter cætera eius verba & loquēdi genera nullum discrimen ponit. F A. Horum vtrunque ad eam rem quam proposuisti primam, pertinere & ipse existimo. Ad secundam transi. C A. Secunda res ob quam meritò quilibet iudicium in Nizolio desideret, est locorum falsa citatio, vt ita loquar. Hoc autem quum dico, non intelligo, locū ab eo vnum pro alio citari (quod & ipsum tamen verè à me dici posset) sed afferri aliud verbum quàm quod apud Ciceronem legatur: quanuis testimonio eius quem affert loci vsum illius verbi quod proponit, velit confirmare. Exijs autem quædam ab Henrico Stephano enumerari scio in dialogo quem inscripsit Pseudociceronem. ea autem sunt, *Capitulum*, *Facetosus*, *Multissimi*, & quædā alia. sed illum multo plura quàm attulerit, afferre potuisse dico, si plus temporis euoluendo Nizolij operi impendere voluisset. ea saltē quæ antea cōmemorauī addere potuisset,
 O.ij.

Maleficiosus, Cohærens, AEquilibratas,
& reliqua. M A R. Quid? an etiam ipsa exē-
plaria Nizolium præstare oportet? eiúsne
culpa factum est quòd in deprauatos li-
bros incidit? C A. Hoc ego nequaquam
dixerim: non adeò sum iniquus iudex: sed
si non defuisset Nizolio iudicium, non de-
futura illi fuisse meliora quàm quibus vsus
est exemplaria dico, quòd ad quosdam sal-
tem locos attinet. F A. Video paratum esse
Marcum hãc de exemplaribus altercatio-
nem persequi: sed tu eius verbis aures oc-
clude, & quæ sit tertia res ob quam iudi-
cium in Nizolio, id est in Nizolij Obserua-
tionibus, desiderare debeamus, expone.
C A. Non vna certè res superest, sed plures.
primùm enim in eo reprehensione est di-
gnus quòd Ciceronis locos qui eiusdè qui-
dem vocabuli vsus, sed in diuersis signifi-
cationibus, ostendunt, permisceat. Deinde
(qua in re multo periculosius ab eo erra-
tur) quòd pro synonymis ponit quæ tan-
tùm abest vt synonyma dici possint, vt etiã
valde diuersam significationē habeãt (cu-
ius erroris plurima exempla protuli) inter-
dum verò vicissim pro contrarijs quæ con-
trariam significationem non habent. Po-
stremò, quòd multæ expositiones planè
esse falsæ (& harum quoq; non pauca exē-
pla vidimus) nonnullæ sermone parum La-

tino, nedum Ciceroniano, alicubi Cicero-
niano quidem, sed planè alium in sensum
detorto, scriptæ comperiuntur. nam & de
hoc queror in Obseruationibus Nizolij,
quòd plerunque dum metuit ne à Cicero-
ne discedat, & non aliter quàm Ciceronia-
nè vult loqui, ineptè Ciceronis verba vsur-
pat, in alium omnino sensum (vt dixi) de-
torquens. veluti quum in earum principio
(optimè memor scilicet illius prouerbij
aut saltem præcepti Pindarici, ἀρχαίου δὲ
ἔργου ἀεὶ σάπων χεὶ δειδύπηλαυγής) *effata* vo-
cat quæ vulgò Loquendi genera, aut Lo-
quendi formas, vel Sermonis formas aut
formulas appellamus. Postquam enim ista
attulit, *Ab aliquo facere, Cum aliquo facere:*
Ab aliquo stare, Cum aliquo stare: *Ab aliquo*
esse, Pro aliquo esse: *Ab aliquo dicere:* addit,
Hæc atque alia si qua sunt huius generis effata,
hanc habent vim ac sententiam ut si diceres Ad-
iuuare & defendere aliquem, uel. Causam ali-
cuius defensionemque confirmare. F A. Ineptif-
simè profectò & valde ridiculè voci *Effata*
vsus illum tribuit. C A. Illam autem expo-
sitionem, *Causam alicuius defensionemq; con-*
firmare, qualem esse dicis? F A. Quo eam
nomine aptius & verius appellare possim
quàm si dicam esse verè Nizolianã? M A R.
Proh, quàm seuerè in Nizolium pergis in-
O. iij.

quirere, Camille, vt te non immeritò iudicium in illo desiderare ostendas. Ego verò ad illud tantum nunc respondebo, quòd dixisti Nizolium non contentum vocabula multa ex aliorum quàm Ciceronis epistolis afferre, & cum Ciceronianis confundere, etiam quæ sunt ex carminibus veterum poetarum, qui à Cicerone passim citantur, illis permiscuisse: neque tamen lectorem de hac farragine (ita enim ipse valde odioso nomine appellas) admonuisse. Ego enim illum, in illa editione Italica, statim initio Indicis seu explanationis notarum siue verborum quorundam amputatorum, quibus singula Ciceronis opera in illis Observationibus citantur, dico præmonuisse, has notas, *Ci. Ep. significare, Cicero in Epistolis, quæ familiares vocantur: & addidisse, ex quo volumine nonnunquam etiam citantur epistolæ infra scriptorum autorum, Bithynici, D. Bruti, A. Cæcinnæ, Cæsij, Catonis: aliorumque nomina his subiunxisse. De poeticis autem vocabulis quæ inseruisset, quum facile internosci possent, quid monere opus erat? C A. Hæc de variis variorum epistolis illum fronti suarum Observationum præfixisse, nec tibi nunc nego, nec certè antea negavi, vt opinor: sed an putauit lectores suos fore OEdi-*

pos? ita vt in singulis vocabulis aut loquendi generibus quæ horum cuiquam peculiaris essent, ea non Ciceronis sed huius vel illius esse, coniectura vel potius diuinatione assequi possent? Ad ea autem vocabula quod attinet quæ ex veterum poetarum aut etiam ipsius Ciceronis carminibus sumpta sunt, nonne lector, vt ab ijs sibi caueret, admonendus, si non singulis in locis, saltem semel & simul, sicut de illis varijs variorum epistolis, fuerat? Sed hoc itidem à Nizolio factum fuisse fingamus: an cuiusuis lectoris esse putas poetica internoscere, & ab ijs sibi cauere? Cuiusuis fuerit fortassis qui apud Nizolium *Induperator*, ex Cicerone *De diuinatione* leget, animaduertere hanc epenthesein esse poeticam: quotusquisque autem alia quamplurima, quæ tamè non minus sunt poetica, internoscere poterit? nunc enim de lectore discipulo Nizolij loquor: eumque à Nizolio immerentem vapulaturum fuisse dico, quòd verbis alioqui poeticis locum in sua oratione soluta dedisset. F A. Sed quid si plus quàm seipsum iudicio valere, plus quàm semetipsum sapere discipulos suos voluit Nizolius? C A. Quàm iniquum esset hoc à discipulis postulare vt plus ipso magistro saperent. F A. Quid? non meministi versus Græci? Non dubito certè

quin memineris iam pridem prouerbio iactatum esse,

Ἐολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

quò alluisse puto Iuuenalem, quum dixit,
-*meliozem præsto magistro Discipulum.*

C A. Illi^o Græci prouerbij recordor, à Cicerone vsurpati: sed ego τῶν ἡμιόρμων διδασκάλων, nō autem τῶν ὄντων, & semper intellexi, & nunc quoque intelligo. F A. At ego in ijs quæ ad Nizolium & totā Nizolianam nationē pertinent, omnia se aliter quàm apud cæteros mortales habere puto: adeo vt quod de alijs incredibile mihi esset, vt pote preposterum, de Nizolio & quibusdā Nizolij discipulis credibile futurum sit,

Ἐολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλου,

& quidem τῶν ὄντων διδασκάλου. Sed quum Nizolianus noster Marcus, & Nizolij defensor acerrimus, se tandem hinc proripuerit, vel (vt Plautus loquitur) se nobis surripuerit, ne cum laruis, aut tanquam laruæ cum mortuo luctari dicamur, huic sermōni finem imponamus. C A. Id me lubente fiet, vt eundem comicum loqui memini.

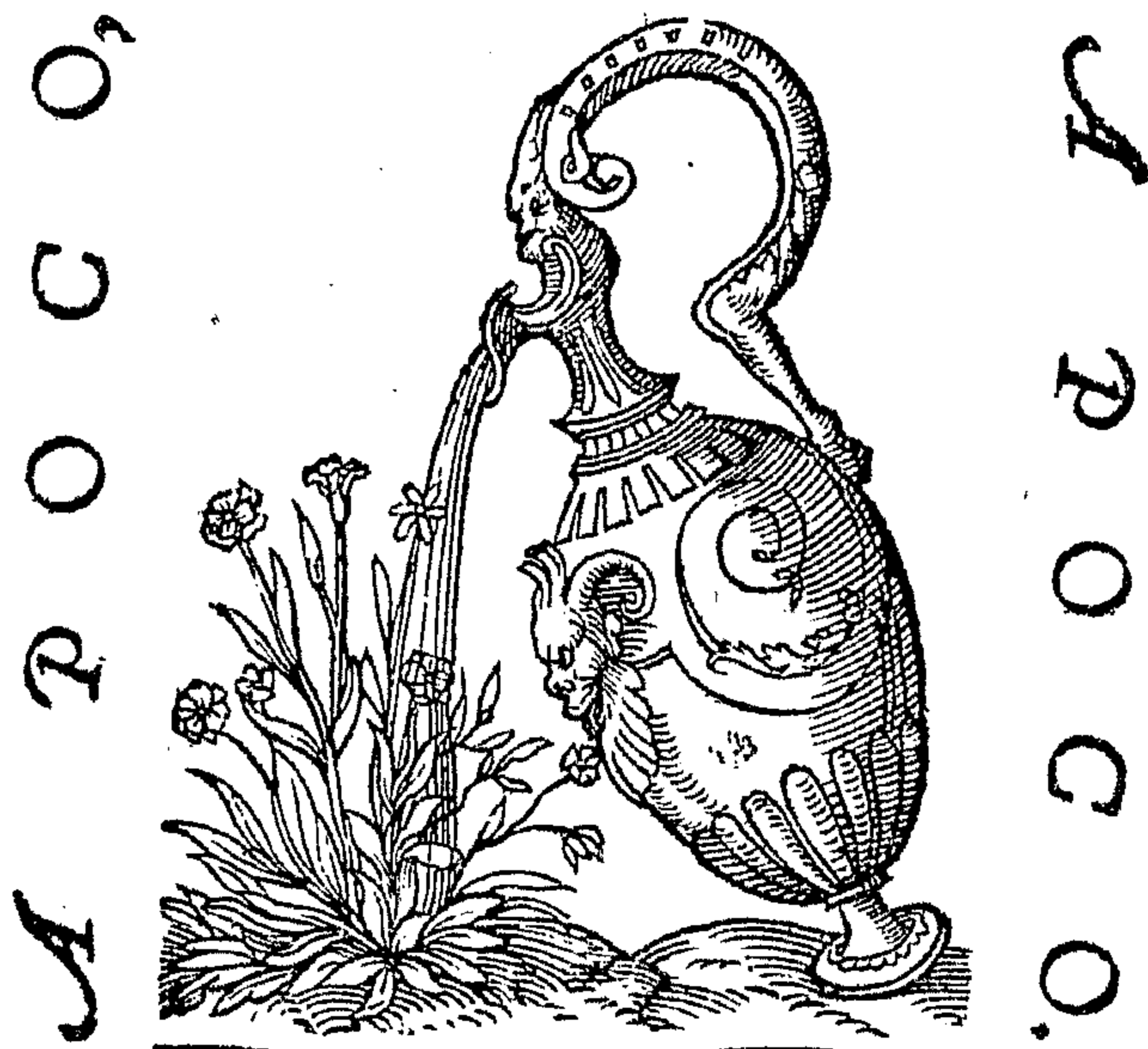
F I N I S.

HERMANNI RAYANI VVELSDALII,

Commentarij in Panegyricum
C. PLINII SECUNDI.

Nunc primum in lucem editi, & Indice
plenissimo illustrati.

*Ad generosos clarissimōsque
Guadaneos fratres.*

L V G D V N I,

Apud Sebastianum Bartholomæi Honorati.

Cum priuilegio.